

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*Για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
από τον Κανύχη Παναγιώτη*

A.M. 424M/2013010

ΘΕΜΑ: «Ηθική - Δεοντολογία της εκπαιδευτικής έρευνας: Συγκριτική μελέτη απόψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»

«Ethics of research in education: Comparative study of teachers views of primary and secondary Education»

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Ανδρεαδάκης Νικόλαος	Αναπληρωτής Καθηγητής	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Επιβλέπων
Θεοδοροπούλου Έλενα	Καθηγήτρια	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Μέλος Συμβουλευτικής Επιτροπής
Παπαβασιλείου Βασίλειος	Επίκουρος Καθηγητής	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Μέλος Συμβουλευτικής Επιτροπής

Ρόδος, 2016

Η έγκριση της παρούσης Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας από το Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.

Σε ότι αφορά την ηθική, γνωρίζω μόνο ένα πράγμα: είναι ηθικό εκείνο ύστερα από το οποίο νιώθεις τον εαυτό σου καλύτερα και είναι ανήθικο, αν νιώθεις χειρότερα.

***Ernest Hemingway, 1899 - 1961,
Αμερικανός συγγραφέας, Νόμπελ 1954***

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μελέτη αυτή εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού προγράμματος Σπουδών «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» του τμήματος Επιστημών της προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου, με στόχο τη διερεύνηση του ζητήματος της ηθικής και δεοντολογίας της εκπαιδευτικής έρευνας μέσω της συγκριτικής μελέτης των απόψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Για τη διεξαγωγή της παρούσας εργασίας δεν θα ήταν δυνατό να μην ευχαριστήσω θερμά τον επόπτη μου, τον Καθηγητή κ. Ανδρεαδάκη Νικόλαο για την στήριξη, την καθοδήγηση, την πολύτιμη βοήθεια και την αμέριστη συμπαράσταση του. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω και τα μέλη της τριμελούς επιτροπής: την κ. Θεοδοροπούλου Έλενα, Καθηγήτρια και τον κ. Παπαβασιλείου Βασίλειο, Επίκουρο Καθηγητή για την πολύτιμη βοήθεια τους. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που πήραν μέρος στην έρευνα συμπληρώνοντας τα ερωτηματολόγια.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με μείζονα θέματα ηθικής – δεοντολογίας στην εκπαιδευτική έρευνα, θεωρούνται πολύ σημαντικές καθώς η φύση του επαγγέλματος τους είναι πολύ συχνά άμεσα συνυφασμένη με τέτοιου είδους ηθικά διλήμματα ή θέματα σχετικά με τη δεοντολογία.

Οι ραγδαίες και ταχύτατες εξελίξεις στην επιστημονική και εκπαιδευτική έρευνα φέρνουν συχνά στην επιφάνεια δεοντολογικά και ηθικά θέματα όπως τα όρια της έρευνας, οι παρεμβάσεις σε ανθρώπινα όντα, η διπλή χρήση ή κατάχρηση των αποτελεσμάτων, η προστασία των προσωπικών δεδομένων, η βιοασφάλεια, η εκμετάλλευση των αναπτυσσόμενων χωρών, κ.ά. Οι δεοντολογικοί κανόνες και η νομοθεσία που διέπουν τα ζητήματα αυτά, όπως επίσης και η θεσμοθέτηση οργανισμών για την επίβλεψή τους, διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα. Διαφοροποιήσεις εντοπίζονται όμως και ανά επιστημονικό τομέα. Για παράδειγμα, ενώ τα ζητήματα ηθικής εξετάζονται εκτενώς στην ιατρική έρευνα τον τελευταίο μισό αιώνα, οι ερευνητές των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών, συχνά, δεν γνωρίζουν καν τα πρότυπα που πρέπει να ακολουθήσουν. Τα τελευταία χρόνια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναπτύσσει σειρά πρωτοβουλιών για τη ολοκληρωμένη αντιμετώπιση όλων αυτών των ζητημάτων, ιδιαίτερα για τα ερευνητικά έργα που χρηματοδοτούνται από το 7^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο για την Έρευνα. Η Γενική Διεύθυνση Έρευνας διαθέτει πλέον εξειδικευμένο τμήμα για την αξιολόγηση της ερευνητικής δεοντολογίας και ηθικής που καλύπτει τις προτάσεις όλων των προγραμμάτων. Επιπλέον, εκδίδει οδηγούς και κατευθυντήριες οδηγίες για ερευνητές και αξιολογητές, και διοργανώνει online διαβουλεύσεις και συναντήσεις εργασίας για την ευαισθητοποίηση των Ευρωπαίων ερευνητών.

Γίνεται ευδιάκριτο ότι σε κάθε επιστημονικό κλάδο όπου διεξάγονται έρευνες υπάρχουν κανόνες για την ορθή διεξαγωγή τους, που πλαισιώνεται μάλιστα όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως από νόμους. Η εκπαίδευση ως επιστημονικός κλάδος που χρησιμοποιεί έρευνες έχει ορισμένους κανόνες για την εύρυθμη λειτουργία των ερευνών της. Η εκπαιδευτική έρευνα είναι ουσιαστικά αυτή καθαυτή η δραστηριότητα της διενέργειας ερευνών στα πλαίσια της εκπαίδευσης και υποχρεούται όπως όλοι οι υπόλοιποι κλάδοι να έχει κανόνες ώστε να μην υπάρχει απόκλιση από το πρόβλημα που ορίζεται από αυθεντίες στο χώρο της έρευνας.

Λέξεις κλειδιά: Εκπαιδευτική Έρευνα, Ηθική και Δεοντολογία της Εκπαιδευτικής Έρευνας

ABSTRACT

The views of primary and secondary education on major moral - ethics in educational research, are considered very important as the nature of their profession is very often directly connected with such ethical dilemmas or issues regarding ethics.

Rapid change in scientific and educational research often brings out the ethical and moral issues such as the boundaries of research, interventions in human beings, dual use or misuse of results, the protection of personal data, biosecurity, the exploitation of developing countries, etc. The ethical rules and legislation governing these issues, as well as the institutionalization organizations for their supervision differ significantly from country to country. Variations are identified per scientific field. For example, while the ethical issues are discussed extensively in medical research over the past half century, researchers in social sciences and humanities often do not know what standards to follow. In recent years, the European Commission is developing a number of initiatives for the integrated handling of all these issues, particularly for research projects funded by the 7th Framework Program for Research. The General Research now has a specialized department for the assessment of research ethics and ethics that covers recommendations for all programs. It also issues guides and guidelines for researchers and evaluators, and organizes online discussions and workshops to raise awareness of European researchers.

It becomes visible that in each scientific field where research is conducted they have rules for their proper conduct, as it is framed as mentioned previously by laws. Education as a discipline that uses research has some rules for the proper operation of their surveys. Educational research is essentially the actual activity of conducting research in education and obligated just as all other sectors do to have rules as to not show deviation from the proper set of masters in research.

Keywords: Educational Research, Ethics of Educational Research

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κατάλογος Πινάκων	13
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	17

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΗΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

1.1 Η έννοια της ηθικής.....	20
1.2 Η έννοια της δεοντολογίας	22
1.3 Η έννοια της έρευνας.....	22
1.4 Η έννοια της εκπαιδευτικής έρευνας.....	23
1.5 Η ηθική και η δεοντολογία στην εκπαιδευτική έρευνα.....	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΗΘΙΚΗ

2.1 Η φιλοσοφία.....	29
2.2 Η φύση.....	30
2.3 Το περιβάλλον.....	30
2.4 Η περιβαλλοντική ηθική.....	31
2.5 Η ανθρωποκεντρική περιβαλλοντική ηθική.....	32
2.6 Η οικοκεντρική (βιοκεντρική) περιβαλλοντική ηθική.....	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Η ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ

3.1 Ο σχεδιασμός και η ηθική της έρευνας με παιδιά.....	37
3.2 Ηθικά ερωτήματα.....	37
3.3 Τα δικαιώματα των παιδιών.....	40
3.4 Πώς μπορεί ένας ερευνητής να είναι «Ηθικός» σε μια έρευνα με παιδιά και ενήλικες.....	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΠΡΟΛΙΑΓΡΑΦΕΣ ΓΙΑ ΑΔΕΙΑ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟ Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.

4.1 Γνωμοδότηση Ι.Ε.Π.	44
4.1.1 Αναγκαία έγγραφα για γνωμοδότηση του Ι.Ε.Π. σχετικά με τη διεξαγωγή έρευνας σε σχολεία και δομές που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.	45
4.1.2 Περιγραφή του πλαισίου αξιολόγησης του σχεδίου της έρευνας για τη σύνταξη γνωμοδότησης σχετικά με τη χορήγηση άδειας διεξαγωγής έρευνας σε σχολεία και δομές που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.	46
Σχεδιασμός της έρευνας	
4.2. Γενικές πληροφορίες.....	47
4.2.1 Οδηγίες για τη σύνταξη του Αναλυτικού Σχεδίου της Έρευνας...	47
4.2.2 Μεθοδολογία της έρευνας.....	47
4.2.3 Δειγματοληψία.....	48
4.2.4 Ερευνητικά Εργαλεία.....	48
4.2.5 Κριτήρια Αξιολόγησης των ερευνητικών εργαλείων.....	48
4.2.6 Ψυχομετρικά εργαλεία.....	49
4.2.7 Έρευνες με χρήση ιατρικών οργάνων για συλλογή σωματομετρικών δεδομένων.....	50
4.2.8 Άλλα θέματα.....	50
4.2.9 Χρονική Διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας.....	50
4.3 Ζητήματα Δεοντολογίας.....	51
4.4 Ζητήματα οργάνωσης της έρευνας	55
4.5 Προσδοκώμενα αποτελέσματα και συμβολή της έρευνας στην προώθηση της εκπαίδευσης και γενικότερα της επιστήμης.....	56

B. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σημαντικότητα και πρωτοτυπία της έρευνας.....	57
5.2 Σκοπός και στόχοι της έρευνας	58
5.3 Διερευνητικά ερωτήματα.....	58
5.4 Παρουσίαση του ερωτηματολογίου.....	61
5.5 Πληθυσμός αναφοράς και περιγραφή του δείγματος της έρευνας...	64
5.6 Διαδικασία χορήγησης ερωτηματολογίου.....	66
5.7 Μέθοδος στατιστικής ανάλυσης	66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Απόψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τον όρο «ηθική και δεοντολογία της έρευνας» και την σημασία πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο χώρο του σχολείου.....	68
6.1.1 Όρος «ηθική και δεοντολογία της έρευνας»	68
6.1.2 Βαθμός σημαντικότητας πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο.....	68
6.2 Μελέτη απόψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με το απόρρητο και την ανωνυμία μιας έρευνας καθώς και τη χρηματοδότηση αυτής από κάποιον φορέα.....	71
6.2.1 Απόρρητο και την ανωνυμία έρευνας.....	71
6.2.2 Χρηματοδότηση μιας έρευνας από κάποιον φορέα.....	72
6.3 Μελέτη απόψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με τους παράγοντες που θα τους ωθούσαν στο να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο καθώς και στην εμπειρία τους σχετικά με την κατασκευή και τη χορήγηση ερωτηματολογίων.....	73
6.3.1 Παράγοντες που θα ωθούσαν στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου.....	73
6.3.2 Εμπειρία εκπαιδευτικών στην κατασκευή και στη χορήγηση ερωτηματολογίων.....	74

6.4 Μελέτη απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με: τα ηθικά διλήμματα, που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν σχεδιάζοντας και διεξάγοντας οι ίδιοι μια έρευνα και με τη στάση τους απέναντι σε άλλους ερευνητές/τριες οι οποίοι/ες θα θελήσουν να πραγματοποιήσουν μια έρευνα.....	76
6.4.1 Ενημέρωση ατόμων πριν τη χορήγηση ερωτηματολογίου.....	76
6.4.2 Αναγκαιότητα παρουσίας στην τάξη κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίων.....	77
6.4.3 Δημοσιοποίηση φωτογραφιών των μαθητών στο διαδίκτυο.....	78
6.4.4 Χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες σε μαθητές/τριες.....	79
6.4.5 Παροχή βοήθειας σε ένα/μία μαθητή/τρια κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων.....	80
6.4.6 Σεβασμός επιθυμίας ορισμένων των μαθητών/τριών να μην λάβουν μέρος στην έρευνα.....	81
6.4.7 Πραγματοποίηση βιντεοσκόπησης στην τάξη, για βελτίωση διδακτικών πρακτικών	81
6.4.8 Συμφωνία με την φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση των προσωπικών του δεδομένων χωρίς να χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή.....	82
6.4.9 Άδεια χορήγησης ερωτηματολογίων σε έναν/μία φοιτητή/τρια σε μαθητές/τριες, που ζητούσαν από αυτούς/ες να γράψουν το όνομα και το επίθετο τους.....	83
6.4.10 Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολόγιου, του σκοπού της έρευνας	84
6.4.11 Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολόγιου, της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα	84
6.4.12 Παράγοντες που θα διευκόλυναν τη συμμετοχή σε μια προσωπική συνέντευξη.....	85
6.4.13 Αμεροληψία κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης μιας κλείδας ετεροπαρατήρησης.....	86

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΕΙ Ο/Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

7.1 ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

7.1.1 Σημαντικότητα πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών.....	87
7.1.2 Βαθμός συχνότητας κατασκευής και χορήγησης ερωτηματολογίων στους μαθητές.....	87
7.1.3 Απουσία από τον χώρο της τάξης κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίων από μαθητές.....	88
7.1.4 Συμφωνία ή διαφωνία με τη φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση των προσωπικών του δεδομένων χωρίς να χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή».....	88
7.1.5 Συμμετοχή σε ηλεκτρονική έρευνα με χρηματική αμοιβή.....	89
7.1.6 Χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες σε μαθητές/τριες	90
7.1.7 Παράγοντες που θα διευκόλυναν τη συμμετοχή σε μια προσωπική συνέντευξη.....	91
7.1.8 Βαθμός σημαντικότητας εκπαιδευτικών ερευνών.....	92
7.1.9 Βαθμός μη σημαντικότητας εκπαιδευτικών ερευνών.....	93
7.1.10 Παράγοντες που θα συνέβαλλαν στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου.....	94
7.1.11 Ενημέρωση πριν τη χορήγηση ερωτηματολογίων	95
7.1.12 Συμμετοχή σε μία έρευνα, στην οποία θα έπρεπε να καταχωρηθούν σωματομετρικά δεδομένα των μαθητών/τριών σε διαδικτυακή πλατφόρμα και να επεξεργαστούν από ιδιωτική εταιρεία.....	96
7.1.13 Κατασκευή ή μη ερωτηματολογίων.....	97
7.1.14 «Ανέβασμα» φωτογραφιών των μαθητών/τριών στη σχολική ιστοσελίδα.....	98
7.1.15 Βοήθεια σε μαθητές/τριες στη συμπλήρωση ερωτηματολογίου.....	98

7.1.16 Σεβασμός της επιθυμίας κάποιων μαθητών/τριών, να μη συμμετέχουν στην έρευνα.....	99
7.1.17 Ηθικό δικαίωμα πραγματοποίησης βιντεοσκόπησης στην τάξη προκειμένου να βελτιωθούν οι διδακτικές πρακτικές	99
7.1.18 Άδεια χορήγησης ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες σε μαθητές/τριες, με την προϋπόθεση οι τελευταίοι να γράψουν επάνω το ονοματεπώνυμό τους.....	100
7.1.19 Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, του σκοπού της έρευνας.....	101
7.1.20 Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα.....	101
7.1.21 Αμεροληψία κατά τη συμπλήρωση μιας κλείδας ετεροπαρατήρησης, σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας ενός/μιάς καλού/καλής συναδέλφου	102
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	
8.1 Συζήτηση-Συμπεράσματα.....	103
8.2 Προτάσεις.....	108
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	
	109
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
A. Ερωτηματολόγιο.....	114
B. Οδηγίες για τη σύνταξη του εντύπου ενυπόγραφης συγκατάθεσης για έρευνες που δεν συμμετέχουν μαθητές.....	121
Γ. Οδηγίες για τη σύνταξη του εντύπου ενυπόγραφης συγκατάθεσης για έρευνες στις οποίες συμμετέχουν μαθητές.....	122

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίν. 1	: Φύλο	64
Πίν. 2	: Χρόνια υπηρεσίας	64
Πίν. 3	: Βαθμίδα εκπαίδευσης	65
Πίν. 4	: Σχέση εργασίας	65
Πίν. 5	: Γραμματικές γνώσεις των εκπαιδευτικών	66
Πίν. 6	: Βαθμός σημαντικότητας πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο	68
Πίν. 7	: Ναι στην πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο	69
Πίν. 8	: Όχι στην πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο	71
Πίν. 9	: Συμμετοχή εκπαιδευτικών σε έρευνα που αφορά: την καταγραφή σωματομετρικών δεδομένων των μαθητών, ανάρτηση αυτών σε μια διαδικτυακή πλατφόρμα και επεξεργασίας τους από μια ιδιωτική εταιρεία	72
Πίν. 10	: Συμφωνία με απόψεις που σχετίζονται με τη συμμετοχή σε έρευνα ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, που εξασφαλίζει χρηματικό ποσό για αγορά εκτυπωτή	73
Πίν. 11	: Παράγοντες ωθούν στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου από εκπαιδευτικούς	74
Πίν. 12	: Κατασκευή και χορήγηση ερωτηματολογίων από εκπαιδευτικούς σε μαθητές/τριες	75
Πίν. 13	: Αριθμός φορών κατασκευής και χορήγησης ερωτηματολογίων από εκπαιδευτικούς σε μαθητές/τριες	75
Πίν. 14	: Άτομα που θα ενημέρωναν οι εκπαιδευτικοί, προτού χορηγήσουν τα ερωτηματολόγια	76

Πίν.15	:	Αναγκαιότητα παρουσίας εκπαιδευτικών στην τάξη κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων από τους μαθητές/τριες	77
Πίν. 16	:	«Ανέβασμα» φωτογραφιών μαθητών/τριών στην ιστοσελίδα τους σχολείου	78
Πίν. 17	:	Συμφωνία εκπαιδευτικών με απόψεις που σχετίζονται με το αν θα δεχόντουσαν από μια ομάδα φοιτητών να μοιράσει ερωτηματολόγια στους/στις μαθητές/τριες τους	80
Πίν. 18	:	Παροχή βοήθειας μαθητών/τριών κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων	81
Πίν. 19	:	Σεβασμός επιθυμίας ορισμένων μαθητών/τριών να μην λάβουν μέρος στην έρευνα	81
Πίν. 20	:	Πραγματοποίηση βιντεοσκόπησης από τους εκπαιδευτικούς στην τάξη προκειμένου να βελτιώσουν τις διδακτικές πρακτικές	82
Πίν. 21	:	Βαθμός συμφωνίας με την φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση προσωπικών του δεδομένων και δεν χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή»	83
Πίν. 22	:	Παροχή άδειας σε φοιτητή/τρια προκειμένου να χορηγήσει ερωτηματολόγια σε μαθητές/τριες, με την προϋπόθεση να γράψουν πάνω σε αυτά το όνομα και το επίθετο τους	84
Πίν. 23	:	Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, του σκοπού της έρευνας	84
Πίν. 24	:	Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα	85
Πίν. 25	:	Παράγοντες θα τους διευκόλυναν τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε μια προσωπική συνέντευξη	86
Πίν. 26	:	Αμεροληψία εκπαιδευτικών κατά τη συμπλήρωση μιας κλείδας ετεροπαρατήρησης	86

Πίν. 27	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με τη σημαντικότητα πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο χώρο του σχολείου	87
Πίν. 28	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με το πόσο αναγκαία είναι η απουσία των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από την τάξη, κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίων από τους μαθητές	88
Πίν. 29	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με το πόσο συχνή είναι η κατασκευή και η χορήγηση ερωτηματολογίων στους μαθητές	88
Πίν. 30	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας με τη φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση των προσωπικών του δεδομένων χωρίς να χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή	89
Πίν. 31	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με το βαθμό συμφωνίας σε απόψεις, που αφορούν την συμμετοχή τους σε έρευνα με χρηματική ανταπόδοση	90
Πίν. 32	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με την χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες σε μαθητές/τριες τους	91
Πίν. 33	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με τον βαθμό συμφωνίας τους σε παράγοντες που θα τους διευκόλυναν να συμμετέχουν σε μια προσωπική συνέντευξη	92
Πίν. 34	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με τους λόγους πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών	93
Πίν. 35	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με τους λόγους μη πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών	94
Πίν. 36	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με τους λόγους συμπλήρωσης ενός ερωτηματολογίου	95
Πίν. 37	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με τα άτομα που θα ενημέρωναν ,προτού χορηγήσουν ερωτηματολόγια	96

Πίν. 38	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με τη συμμετοχή τους σε έρευνα στην οποία θα έπρεπε να καταχωρηθούν σωματομετρικά δεδομένα των μαθητών/τριών σε διαδικτυακή πλατφόρμα και να επεξεργαστούν από ιδιωτική εταιρεία	97
Πίν. 39	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με την κατασκευή ή μη ερωτηματολογίων	97
Πίν. 40	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με το «ανέβασμα» φωτογραφιών των μαθητών/τριών τους στη σχολική ιστοσελίδα	98
Πίν. 41	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με το αν θα βοηθούσαν τους μαθητές/τριες τους στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου	98
Πίν. 42	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με το αν θα σεβόντουσαν την επιθυμία κάποιων μαθητών/τριών, να μη συμμετέχουν στην έρευνα	99
Πίν. 43	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με το αν έχουν το ηθικό δικαίωμα να πραγματοποιήσουν βιντεοσκόπηση στην τάξη τους προκειμένου να βελτιώσουν τη διδασκαλία τους	100
Πίν. 44	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με το αν θα επέτρεπαν τη χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες στους μαθητές/τριες τους, με την προϋπόθεση οι τελευταίοι να γράψουν επάνω το ονοματεπώνυμό τους	100
Πίν. 45	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με την αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, του σκοπού της έρευνας	101
Πίν. 46	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με την αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα	102
Πίν. 47	:	Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, σχετικά με την αμεροληψία τους κατά τη συμπλήρωση μιας κλείδας ετεροπαρατήρησης	102

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με τον Paul Oliver (2003) η έρευνα ως κοινωνική έρευνα συνήθως ταυτίζεται με την συγκέντρωση δεδομένων από ανθρώπους. Αυτό αναπόφευκτα δημιουργεί προβληματισμούς και ερωτήματα για το πώς πρέπει να διεξάγεται μια έρευνα και για το πώς πρέπει να αντιμετωπίζονται τα υποκείμενα της έρευνας. Οι προβληματισμοί αυτοί πολύ συχνά σχετίζονται με ηθικά ζητήματα. Η ηθική της έρευνας πλέον γίνεται κεντρικό θέμα από την ερευνητική κοινότητα και διαφαίνεται να υπάρχει μια διαρκώς αυξανόμενη ανησυχία για την ηθική διάσταση του σχεδιασμού και της εφαρμογής της έρευνας.

Όσον αφορά την εκπαιδευτική έρευνα ο εκπαιδευτικός πολλές φορές έρχεται αντιμέτωπος με ηθικά διλήμματα. Απασχολεί γενικά το πώς θα πρέπει να συμπεριφέρεται και πιο συγκεκριμένα το πώς να επιβάλλεται (τόσο λόγω της θέσης του ως εκπαιδευτικός όσο και λόγω της ερευνητικής του ιδιότητας), πώς να αντιμετωπίζει καταστάσεις και πώς να διεξάγει ορθά την έρευνα.

Σκοπός της ερευνητικής εργασίας είναι καταρχάς να μελετήσει ,να καταγράψει και να αναλύσει διάφορα μείζονα θέματα που αφορούν τους τομείς της ηθικής – δεοντολογίας στην εκπαιδευτική έρευνα και στη συνέχεια να παρουσιάσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πάνω σε αυτά. Η ηθική και δεοντολογία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της έρευνας, από τη σύλληψη μιας ιδέας έως τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της.

Ορισμένα από τα ζητήματα που θα προσπαθήσουν να μελετηθούν είναι: η συνειδητή συγκατάθεση όσων εμπλέκονται στην έρευνα, η προστασία των προσωπικών δεδομένων, η χρήση των ερευνητικών αποτελεσμάτων και άλλα.

Η "συνειδητή συγκατάθεση" σημαίνει πως όσοι συμμετέχουν σε ερευνητικά έργα θα πρέπει να είναι ενήμεροι σχετικά με τους στόχους της έρευνας, τις πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις, τη δυνατότητα άρνησης συμμετοχής ή αποχώρησης, ανά πάσα στιγμή, χωρίς καμία συνέπεια, τη διατήρηση των στοιχείων τους μετά το τέλος της έρευνας, κ.λπ. Καμία παρότρυνση για συμμετοχή σε ερευνητικά έργα δεν δικαιολογείται. Η ενημέρωση των συμμετεχόντων σχετικά με την έρευνα πρέπει να γίνει με τρόπο που αποτυπώνεται στη μνήμη τους, π.χ. συνεντεύξεις, παρουσιάσεις βίντεο, κ.ά. Η συγκατάθεση πρέπει να δίνεται από άτομα που μπορούν ελεύθερα να κατανοήσουν την ερώτηση και να συμφωνήσουν.

Η "προστασία των προσωπικών δεδομένων" αφορά το νόμιμο δικαίωμα, αλλά και την κοινή προσδοκία, για προστασία (του απόρρητου) της ιδιωτικής ζωής, ιδιαίτερα σε

σχέση με τις νέες τεχνολογίες. Θέματα απορρήτου τίθενται σε όλες τις περιπτώσεις που συλλέγονται και αποθηκεύονται δεδομένα που προσδιορίζουν μοναδικά ένα ή περισσότερα άτομα.

Σύμφωνα με τις καλές πρακτικές, η συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων πρέπει να γίνεται με νόμιμο και δίκαιο τρόπο, για συγκεκριμένους και περιορισμένους λόγους, με ακρίβεια, ασφάλεια και σεβασμό στα δικαιώματα του ατόμου, ενώ δεν πρέπει να διατηρούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από όσο χρειάζεται, ούτε και να μεταφέρονται σε άλλες χώρες χωρίς επαρκή προστασία.

Η διπλωματική αυτή εργασία είναι χωρισμένη σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελεί το θεωρητικό κομμάτι και το δεύτερο μέρος το ερευνητικό.

Το θεωρητικό μέρος αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζονται οι έννοιες της ηθικής, της δεοντολογίας, της έρευνας και της εκπαιδευτικής έρευνας. Ειδικότερα εξετάζεται η έννοια της ηθικής και δεοντολογίας στην εκπαιδευτική έρευνα. Καθότι η παρούσα εργασία υπάγεται στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», θεωρήθηκε σκόπιμο το δεύτερο κεφάλαιο να αφιερωθεί στη σχέση του περιβάλλοντος με τη φιλοσοφία και την ηθική. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται μία εισαγωγή στην έννοια των όρων φιλοσοφία, φύση και περιβάλλον, ενώ στη συνέχεια αναλύονται οι έννοιες της περιβαλλοντικής ηθικής, της ανθρωποκεντρικής ηθικής και της οικοκεντρικής περιβαλλοντικής ηθικής.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην έρευνα με παιδιά και ενήλικες. Ειδικότερα, παρατίθενται ο σχεδιασμός και η ηθική της έρευνας με παιδιά, τα ηθικά ερωτήματα που προκύπτουν και τα δικαιώματα των παιδιών, ως υποκείμενα της έρευνας. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με οδηγίες για το πώς μπορεί ένας ερευνητής να είναι «ηθικός» όταν πραγματοποιεί έρευνες με παιδιά και ενήλικες.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφονται οι προδιαγραφές, για άδεια διεξαγωγής έρευνας από το Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. .

Στο δεύτερο μέρος παρατίθενται η έρευνα και οι μεθοδολογικές της προσεγγίσεις. Πιο συγκεκριμένα, στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζεται ο μεθοδολογικός σχεδιασμός που ακολουθήθηκε για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας. Αρχικά, διατυπώνεται η σημαντικότητα και η πρωτοτυπία της έρευνας, οι σκοποί και οι στόχοι αυτής, αλλά και τα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν από αυτούς. Έπειτα, ακολουθεί η παρουσίαση του ερωτηματολογίου, ο πληθυσμός αναφοράς και η περιγραφή του δείγματος, η διαδικασία χορήγησης του ερωτηματολογίου και η μέθοδος με την οποία αναλύθηκαν τα δεδομένα.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται με αναλυτικό τρόπο τα περιγραφικά αποτελέσματα που προέκυψαν, ενώ στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζεται η συγκριτική μελέτη των απόψεων των εκπαιδευτικών της Α΄/θμιας και της Β΄/θμιας εκπαίδευσης με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την παράθεση των γενικών συμπερασμάτων, των προτάσεων και της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε.

Στο τέλος της εργασίας έχει τοποθετηθεί ως παράρτημα το γραπτό ερωτηματολόγιο όπως αυτό επιδόθηκε στους εκπαιδευτικούς, καθώς και τα έντυπα:

α) με τις οδηγίες για τη σύνταξη του εντύπου ενυπόγραφης συγκατάθεσης για έρευνες που δεν συμμετέχουν μαθητές και

β) με τις οδηγίες για τη σύνταξη του εντύπου ενυπόγραφης συγκατάθεσης για έρευνες στις οποίες συμμετέχουν μαθητές.

Α. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

1.1 Η έννοια της ηθικής

Βασικό αντικείμενο μελέτης της ηθικής, αποτελεί η συμπεριφορά του ανθρώπου τόσο ως προς τον εαυτό του όσο και απέναντι στους άλλους ανθρώπους. Η ηθική θα μπορούσε με άλλα λόγια να χαρακτηριστεί ως η φιλοσοφική σκέψη που διέπει τον άνθρωπο για τη θεωρητική θεμελίωση και ενίσχυση των πράξεών του (Θεοδωρακόπουλος, 1975).

Η γένεση και εξέλιξη της έννοιας της ηθικής στη διάρκεια των αιώνων θα μπορούσε να πει κανείς ότι παρουσιάζει αρκετά κοινά σημεία με την πορεία της φιλοσοφίας, μιας και η πρώτη αποτελεί υποκατηγορία της δεύτερης. Έτσι λοιπόν, αν θα επιχειρούσε κανείς να παραστήσει με μια γραμμή την πορεία της ηθικής, θα παρατηρούσε ότι απαρχή της αποτελεί η θεωρία του αρχαίου Έλληνα φιλοσόφου Σωκράτη, περί ηθικής, που αποτέλεσε ουσιαστικά ένα «δυνατό» σπέρμα που κατάφερε να γονιμοποιήσει τη μεταγενέστερη ηθική φιλοσοφία. Σύμφωνα με την ηθική θεωρία του Σωκράτη, η γνώση ταυτίζεται με την αρετή και αυτές μόνο οδηγούν στην ευδαιμονία. Για να οδηγηθεί όμως κάποιος σε αυτή, πρέπει να είναι ηθικός και ενάρετος και για να είναι κάποιος ενάρετος πρέπει να αποκτήσει γνώση του τι είναι αρετή. Η αρετή για τον Σωκράτη, δεν έχει να κάνει με την εφαρμογή γενικών κανόνων που μας λένε τι πρέπει να κάνουμε για να είμαστε καλοί, αλλά είναι μια συγκεκριμένη κατάσταση της ψυχής.

Κληρονόμοι αυτής της σωκρατικής ηθικής θεωρίας, αποτέλεσαν αργότερα οι Στωικοί φιλόσοφοι, οι οποίοι ήταν μεταξύ άλλων ο Επίκτητος, ο Σενέκας, ο Ζήνωνας, ο Κλεάνθης κ.ά. Αργότερα, η ηθική αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης και για μεταγενέστερους φιλοσόφους μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται, ο Descartes, ο Spinoza και μετέπειτα οι Leibniz και Kant.

Σύμφωνα με τον Kant, *«η Ηθική δεν είναι το δόγμα που καθορίζει πώς να γίνουμε ευτυχισμένοι, αλλά πώς να είμαστε άξιοι για να γίνουμε ευτυχισμένοι»*.

Τέλος, το ταξίδι της ηθικής φτάνει μέχρι και κάποιους σύγχρονους φιλοσόφους, τους αποστόλους θα έλεγε κανείς της «επιστημονικής» ηθικής, όπως είναι μεταξύ άλλων ο J.M. Guyau, ο Levy-Bruhl κ.ά. (Παπανούτσος, 2010).

Έχοντας σχηματίσει μια εικόνα για την πορεία και εξέλιξη της ηθικής, εν συνεχεία θα παρουσιαστούν κάποια από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ηθική. Σύμφωνα με τον Θεοδωρακόπουλο (1975), θα μπορούσαμε να κατηγοριοποιήσουμε τα προβλήματα αυτά στις τέσσερις κατηγορίες που περιγράφονται παρακάτω:

- i. Η ηθική δε μπορεί να στηριχτεί στην αρχή της ευδαιμονίας. Δεν μπορείς πάντα να κατορθώνεις να φτάνεις στην τελευταία και επίσης δεν αποτελεί ηθικό σκοπό της ζωής.
- ii. Η ηθική δε μπορεί να βασιστεί σε καμία φυσική ή ιστορική επιστήμη, αν και οι ιστορικές επιστήμες λειτουργούν επικουρικά στο να κατανοήσουμε ηθικά προβλήματα.
- iii. Η ηθική δεν είναι δυνατό να στηριχτεί σε καμία αρχή που τοποθετείται έξω και πέρα από τον άνθρωπο.
- iv. Τέλος, η ηθική δε μπορεί να βασιστεί στη θεωρία της εξελίξεως, όπως βέβαια την εννοεί η επιστήμη της βιολογίας. Η εξέλιξη είναι κάτι διαφορετικό από την ηθική προσπάθεια του ανθρώπου, μιας και η τελευταία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη βούληση. Επομένως, αν η εξέλιξη αποτελεί ένα φυσικό νόμο, τότε δε χρειάζεται να επέμβει η ανθρώπινη βούληση, διότι με την εξέλιξη θα γίνει όπως και να έχει αυτό που είναι να γίνει.

Βέβαια, το τελευταίο πρόβλημα έρχεται σε αντιδιαστολή με όσα πίστευε ο μεγάλος φυσιοδίφης Κάρολος Δαρβίνος (Charles Darwin) του 19^{ου} αιώνα, που έκανε λόγο για τη βιολογική ηθική. Προσπάθησε μέσα από αυτή τη θεωρία να προσδιορίσει την καταγωγή του ανθρώπινου γένους και όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Παπανούτσος (2010), ο Δαρβίνος «αναζήτησε τα βιολογικά υπόβαθρα της ηθικής συνείδησης και συσχέτισε τη λειτουργία της με βασικά φυσικά στοιχεία που υπάρχουν και δρουν όχι αποκλειστικά μέσα στη στενή σφαίρα του ανθρώπινου, αλλά γενικά μέσα στην απέραντη περιοχή του ζωικού βασιλείου». Εκτός λοιπόν από την εξελικτική θεωρία για την οποία ήταν γνωστός, ο Δαρβίνος κατάφερε μέσα από τη γενετική εξήγηση που έδωσε για την ηθική ζωή του ανθρώπου, το έργο του να είναι αποδεκτό στο ευρύ επιστημονικό κοινό. Αυτό που προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση όσον αφορά τη συγκεκριμένη θεωρία αποτελεί το γεγονός ότι ο μεγάλος φυσιοδίφης αναφέρθηκε τόσο σε ανώτερα (άνθρωπος) όσο και κατώτερα ζώα. Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξε πως ο βιολογικός πυρήνας της ηθικής συνείδησης είναι το κοινωνικό ένστικτο (social instinct) που το έχουν όλα τα ανώτερα και κατώτερα ζώα, το οποίο έχει την αγάπη και τη συμπάθεια ως συστατικά στοιχεία του (Παπανούτσος,

2010). Η διαφορά βέβαια μεταξύ κατώτερων και ανώτερων ζώων έγκειται στο γεγονός ότι στα πρώτα το ένστικτο που προαναφέρθηκε εκδηλώνεται με ένα τρόπο οριστικό και αμετάβλητο, π.χ. οι διάφοροι τρόποι που χρησιμοποιούν μεταξύ τους τα ζώα για τους επαπειλούμενους κινδύνους που αντιμετωπίζουν, ενώ στα δεύτερα, δηλαδή στον άνθρωπο, το κοινωνικό ένστικτο εκδηλώνεται ως κάτι συνειδητό και ελεύθερο και όχι ως κάτι αμετάβλητο.

1.2 Η έννοια της δεοντολογίας

Σύμφωνα με τον Reynolds (1979), ο όρος δεοντολογία αναφέρεται σε κανόνες συμπεριφοράς, στη συμμόρφωση σε ένα κώδικα ή ένα σύνολο αρχών. Πολλές φορές οι όροι της δεοντολογίας και της ηθικής διαχωρίζονται. Και οι δύο όροι αναφέρονται στο τι είναι καλό ή κακό, σωστό ή λάθος, η δεοντολογία όμως αναφέρεται «σε γενικές αρχές συμπεριφοράς», ενώ η ηθική συνήθως αναφέρεται στον «εάν μια συγκεκριμένη πράξη είναι συνεπής με την αποδεκτή έννοια του σωστού ή λάθους ή όχι». Το σωστό ή το λάθος, το καλό ή το κακό δεν είναι πάντα ξεκάθαρα και αυτό γιατί μπλέκονται αναπόφευκτα στην έρευνα δύο κόσμοι: ο κόσμος του τι είναι (αντικειμενική περιγραφή μιας κατάστασης) και ο κόσμος του τι πρέπει να γίνει ώστε η συμπεριφορά να είναι δεοντολογικά επιτρεπτή (αξίες του ερευνητή) (Robson, 2007). Τέτοιου είδους διλήμματα που απαιτούν από τους ερευνητές να ισορροπούν ανάμεσα στην αναζήτηση της αλήθειας και των δικαιωμάτων των υποκειμένων είναι γνωστά ως αναλογία κόστους-ωφέλειας.

1.3 Η έννοια της έρευνας

Ο όρος έρευνα, μπορεί να μοιάζει απλοϊκός, αλλά στην πραγματικότητα είναι αρκετά δύσκολο να του δοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός. Κατά διαστήματα έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί για αυτήν. Κανένας όμως από αυτούς δεν συμπίπτει. Κάτω από αυτόν τον όρο εντάσσεται μια ολόκληρη σειρά εννοιών, σχέσεων και διαδικασιών (Δημητρόπουλος, 2001). Εάν το δούμε από τη γλωσσολογική πλευρά, ο Μπαμπινιώτης (2002) δίνει τρεις ορισμούς της έννοιας έρευνα: «η συστηματική εξέταση δεδομένων για την επιβεβαίωση, τον εμπλουτισμό ή την ανακάλυψη νέων στοιχείων», «η συστηματική ενασχόληση με την επίλυση επιστημονικού προβλήματος, την προώθηση της θεωρίας, την εύρεση δεδομένων κτλ.» και «η στατιστική καταγραφή και διερεύνηση δεδομένων, παραγόντων και διαπλεκόμενων σχέσεων στο πλαίσιο ενός συνόλου απόμων».

Σύμφωνα με τον Βάμβουκα (2002), στην έννοια της έρευνας εκτός της εύρεσης νέων γνώσεων επισημαίνεται και το πρακτικό κομμάτι αυτής που έχει να κάνει με τα αποτελέσματα που θα βοηθήσουν στην επίλυση βασικών προβλημάτων της ζωής.

Ένας παρόμοιος ορισμός, είναι και αυτός του Παπαναστασίου (2005). Η έρευνα βάση αυτού, είναι *«μια συστηματική επιστημονική διαδικασία επίλυσης προβλήματος με σκοπό την εύρεση νέων γνώσεων»*.

Από την άλλη μεριά τέλος οι Cohen & Manion (1997) εμπλουτίζουν τον όρο της έρευνας προσθέτοντας τον όρο εμπειρική. *«Οι επιστήμονες πρέπει πάντα να υποβάλλουν τις ιδέες τους στο δικαστήριο της εμπειρικής διερεύνησης και δοκιμασίας»* (Kerlinger, 1970, στο Cohen & Manion, 1997).

1.4 Η έννοια της εκπαιδευτικής έρευνας

Όπως ισχύει για τον όρο της έρευνας έτσι και για αυτόν της εκπαιδευτικής έρευνας είναι δύσκολο να δοθεί ένας ορισμός που να είναι κοινά αποδεκτός από όλους αυτούς που ασχολούνται με εκπαιδευτικές πρακτικές. Σύμφωνα με τους Lovell & Lawson (1970), *«είναι σχεδόν αδύνατον να δώσεις έναν ορισμό του όρου ο οποίος θα μπορούσε να βρει γενική αποδοχή, καθώς υπάρχουν αμέτρητες ερμηνείες που μπορούν να δοθούν στη λέξη εκπαίδευση»*.

Σύμφωνα με τον Κασσωτάκη (1999), εκπαιδευτική έρευνα ορίζεται *«ως η έρευνα που ασχολείται με ποικίλες πτυχές της λειτουργίας και των αποτελεσμάτων του σχολείου κάθε βαθμίδας και τη γενικότερη διαδικασία της αγωγής εντός και εκτός σχολικού χώρου»*.

Ο Παπαναστασίου (2005) από την άλλη πλευρά υποστηρίζει ότι η εκπαιδευτική έρευνα είναι *«μιας μορφής επιστημονικής έρευνας, που στοχεύει στην επίλυση προβλημάτων εκπαιδευτικής μορφής και έχει σκοπό την προσθήκη νέων γνώσεων στο οργανωμένο σύνολο των επιστημονικών γνώσεων του εκπαιδευτικού συστήματος»*.

Κάποιοι ερευνητές όπως ο Βάμβουκας (2002), προσδιορίζουν την εκπαιδευτική έρευνα ως *ψυχοπαιδαγωγική* για να τονίσουν την αδιάρρηκτη σχέση που έχει η εκπαιδευτική διαδικασία με την παιδαγωγική και κυρίως την ψυχολογία της μάθησης, όπως και με άλλους κλάδους της ψυχολογίας που ασχολείται με πέντε τομείς της εκπαιδευτικής διαδικασίας : *«(α) τη γνώση του εκπαιδευόμενου, (β) τη γνώση του εκπαιδευτικού, (γ) τη γνώση της διδασκαλίας και τον έλεγχο των αποτελεσμάτων της, (δ) τη γνώση του εκπαιδευτικού συστήματος και (ε) τη γνώση των λύσεων που έχουν δοθεί αλλού, άλλοτε και τώρα, σε παιδαγωγικά προβλήματα»*.

Ο Gitlin et al (1999), θέλοντας να δείξει την αξία που έχει η έρευνα καθώς και τη δυνατότητα πραγματοποίησης έρευνας από τους εκπαιδευτικούς της δράσης υποστήριξε ότι αυτή: *«περιλαμβάνει μια ερμηνευτική διαδικασία[...]που δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να καταλήξει σε κάποια υποκειμενικά συμπεράσματα για την εκπαίδευση, άμεσα συνδεδεμένα με τις συνθήκες των γεγονότων»*. Ο Watson (1953) στο ίδιο μήκος κύματος έγραψε ότι *«η εκπαιδευτική έρευνα τελικά ασχολείται με τους ανθρώπους και είναι σωστό να εμπλέκονται σε αυτήν εκπαιδευτικοί της πράξης και παιδαγωγοί»*.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονίσουμε τη σημασία που έχει η δημοσιοποίηση της εκπαιδευτικής έρευνας, για ενημέρωση και κριτική επεξεργασία της από την ερευνητική κοινότητα, τους αποδέκτες και καταναλωτές της.

1.5 Η ηθική και η δεοντολογία στην εκπαιδευτική έρευνα

Σύμφωνα με τον Burgess (1989) ηθικά ερωτήματα αποτελούν θέμα μελέτης διεπιστημονικών συζητήσεων. Φιλόσοφοι έχουν εξετάσει αφηρημένες έννοιες και κοινωνιολόγοι και ψυχολόγοι έχουν επικεντρωθεί σε ακραίες περιπτώσεις-παραδείγματα και ερευνητικά σκάνδαλα κατά την διερεύνηση ηθικών προβλημάτων από τις ερευνητικές τους εμπειρίες. Ωστόσο διαφαίνεται να μην υπάρχουν πολλές συζητήσεις πάνω σε θέματα ηθικής στην εκπαιδευτική έρευνα. Σύμφωνα με τους Howe KR και Moses MS (1999), *η ηθική της κοινωνικής και εκπαιδευτικής έρευνας υπέπεσε σε πολλές περιπλοκές τις τελευταίες δεκαετίες και αυτό ήταν μια συνέπεια προβλημάτων ερμηνείας σε συνδυασμό με την συνεχώς αυξανόμενη χρήση της ποιοτικής έρευνας*. Παρατηρήθηκαν σημαντικές αλλαγές σε ζητήματα ηθικής της ιατρικής έρευνας όχι μόνο ως προς την αντιμετώπιση των υποκειμένων της έρευνας αλλά και ως προς τη χρήση του λεξιλογίου και του πλαισίου του ερωτηματολογίου καθώς και στη διατύπωση και διαμόρφωση του ερωτηματολογίου για λόγους πολιτικής για την επίσημη χρήση του εγγράφου αυτού. Η κοινωνική έρευνα γενικότερα αλλά και συγκεκριμένα η εκπαιδευτική έρευνα ακολούθησαν τις αλλαγές αυτές στην ιατρική έρευνα και την χρησιμοποίησαν ως παράδειγμα για τις αλλαγές που κρίνονταν αναγκαίες στο δικό τους χώρο.

Όπως σε άλλα είδη ερευνών έτσι και στην εκπαιδευτική έρευνα προκύπτουν ορισμένα ηθικά διλήματα που ο ερευνητής καλείται να αντιμετωπίσει ο Burgess (1989) χωρίζει τα διλήματα αυτά σε τρεις κατηγορίες.

Η πρώτη κατηγορία σχετίζεται με τους χορηγούς των ερευνών, κυρίως όσον αφορά την παρέμβαση των ερευνητικών φορέων - χορηγών στο έργο του ερευνητή. Σε αυτό το

σημείο αξίζει να αναφερθεί, ότι απασχολεί ιδιαίτερα η ανησυχία για το έως ποιο σημείο ο χρηματοδότης της έρευνας μπορεί να φτάσει ώστε να επηρεάσει την ερευνητική δραστηριότητα. Η ανησυχία αυτή επικεντρώνεται κυρίως στο να μην προβληθεί εν τέλει από την έρευνα αυτό που επιθυμεί ο ερευνητικός φορέας-χορηγός της.

Η σχέση ανάμεσα στον ερευνητή και στο χρηματοδοτικό ίδρυμα είναι λεπτή. Ο ερευνητής όντας επαγγελματίας, θα πρέπει να διενεργήσει με επαγγελματική συνέπεια την έρευνα, χωρίς να παρεκκλίνει ιδιαίτερα από τους συμφωνημένους σκοπούς και αντικειμενικούς στόχους της, με τις μεθόδους που έχουν συμφωνηθεί από πριν. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι τα ευρήματα της έρευνας δεν είναι γνωστά εκ των προτέρων, άρα στη ουσία το χρηματοδοτικό ίδρυμα αγοράζει τη διαδικασία και όχι το προϊόν.

Εν συνεχεία η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τις ερευνητικές σχέσεις. Με τον όρο αυτό εννοούνται σχέσεις μεταξύ ερευνητή και υποκειμένου της έρευνας που σχετίζονται με την πρόσβαση, την ισχύ, την βλάβη, την εξαπάτηση, μυστικότητα και εμπιστευτικότητα. Θέματα δηλαδή που ο ερευνητής συχνά πρέπει να αντιμετωπίσει και να επιλύσει στο πλαίσιο της έρευνας.

Η εθελοντική επιθυμία συμμετοχής σε μια έρευνα παίζει σημαντικό ρόλο. Είναι απαραίτητο να μην υπάρχει κανενός είδους βλάβη στο υποκείμενο που θα συμμετέχει στην έρευνα. Ο ερευνητής θα πρέπει προτού ξεκινήσει την έρευνα, να είναι σε θέση να απαντήσει σε κάποια καίρια ερωτήματα. Αυτά έχουν να κάνουν με το πόση επίγνωση έχουν για την έρευνα τα υποκείμενα που εμπλέκονται σε αυτήν. Έχουν πληροφορηθεί πλήρως τα υποκείμενα της έρευνας έτσι ώστε η εμπλοκή τους να βασίζεται στην αρχή της συνειδητής συναίνεσης και στο δικαίωμά τους να μη συμμετέχουν αν δεν το επιθυμούν; Είναι δυνατό ή πρακτικό να γίνει αυτό αν έχει βάσιμους λόγους να πιστεύει ο ερευνητής ότι θα άλλαξε η συμπεριφορά των υποκειμένων, στην περίπτωση που το γνώριζαν;

Βασική αρχή της συνειδητής συναίνεσης είναι δικαίωμα του ατόμου για την ελευθερία και την αυτοδιάθεσή του. Σύμφωνα με τους Diener και Crandall (1978) ως αρχή της συνειδητής συναίνεσης, έχει οριστεί ως το σύνολο των διαδικασιών σύμφωνα με τις οποίες τα άτομα επιλέγουν εάν θα συμμετέχουν σε μια έρευνα, αφού ενημερωθούν για γεγονότα τα οποία είναι πιθανόν να επηρεάσουν τις αποφάσεις τους. Από αυτό γίνεται κατανοητό ότι το υποκείμενο έχει τη δυνατότητα άρνησης στην συμμετοχή του σε μια έρευνα. Σύμφωνα με τους Diener & Crandall (1978), στο Cohen & Manion, (1997), ο παραπάνω ορισμός εμπεριέχει αναλυτικότερα, τέσσερα βασικά στοιχεία: (α) την *ικανότητα*, που σημαίνει ότι τα άτομα που εμπλέκονται στην έρευνα θα πάρουν τις

αποφάσεις τους υπεύθυνα και ώριμα, (β) την *εθελοντική διάθεση*, δηλαδή, την ελεύθερη συμμετοχή των συμμετεχόντων ή όχι στην έρευνα, (γ) την *πλήρη πληροφόρηση*, που απαιτεί απολύτως συνειδητή συναίνεση παρόλο που πολλές φορές είναι πολύ δύσκολη για τους ερευνητές και (δ) την *κατανόηση*, δηλαδή, την «πλήρη» αντίληψη της φύσης του ερευνητικού προγράμματος από τους συμμετέχοντες.

Το πρόβλημα της συνειδητής συναίνεσης γίνεται πολύ πολύπλοκο, όταν ένας ερευνητής πραγματοποιεί έρευνα με παιδιά. Το ζήτημα έγκειται στον αν μπορούν αυτά λογικά, ενσυνείδητα και ελεύθερα να δώσουν «πληροφορημένη συγκατάθεση». Σε αυτή την περίπτωση, η επιδίωξη της συνειδητής συναίνεσης εμπεριέχει δύο στάδια. Σύμφωνα με τον Robson, (2007), α) ζητείται η συνειδητή συναίνεση των ενηλίκων που είναι υπεύθυνοι για τα μελλοντικά υποκείμενα της έρευνας (γονείς ή κηδεμόνες) και β) επειδή σε πολλές φορές το παιδί είναι σε θέση να κατανοήσει εν μέρει τουλάχιστον το τι πρόκειται να συμβεί και γιατί, θα πρέπει να ερωτάται και το ίδιο.

Πολύ σημαντικό είναι επίσης, αν η έρευνα γίνεται σε μια σχολική μονάδα, το ότι είναι απαραίτητη, η έγκριση από τη προϊστάμενη αρχή (Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.), έπειτα από γνωμοδότηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), όπως επίσης και η συναίνεση από το διευθυντή του σχολείου και τον εκπαιδευτικό.

Ο εκάστοτε ερευνητής θα πρέπει να είναι τυπικός και συνεργάσιμος με τον διευθυντή και τους εκπαιδευτικούς του σχολείου. Όπως τονίζει και ο Βάμβουκας (2002), ο ερευνητής πρέπει να έχει υπόψη του ότι *«η χρήση των σχολείων και των μέσων του δεν είναι δικαίωμα για κανέναν, αλλά παρέχεται ως χάρη»*.

Αυτός επίσης θα πρέπει να αποπνέει εμπιστοσύνη και ευελιξία έτσι ώστε να μπορέσει να πραγματοποιήσει πιο εύκολα την έρευνα. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να είναι πειστικός ως προς τους μαθητές και για αυτό τον λόγο ο ερευνητής πρέπει να σεβαστεί μια πιθανή άρνηση κάποιων μαθητών ως προς τη συμμετοχή τους στην έρευνα. Όπως τονίζουν οι Verma και Mallick, (2004), είναι πολύ δύσκολο για τους μαθητές να αρνηθούν (κι ας μη θέλουν), τη συμμετοχή τους σε μια έρευνα ή να ζητήσουν να αποχωρήσουν από αυτήν αν το αποφασίσουν στην πορεία της.

Για να μπορέσει ένας ερευνητής να έχει αποδοχή από ένα σχολείο θα πρέπει να έχει ένα πολύ καλά οργανωμένο ερευνητικό σχέδιο το οποίο πρέπει να γίνει κατανοητό και αποδεκτό από την κοινότητα της εκπαιδευτικής μονάδας: Σύμφωνα με τον Bell (1997) ο ερευνητής θα μπορούσε: (α) να πάρει την τυπική έγκριση πρόσβασης μέσω καθαρών και επίσημων διόδων, (β) να έρθει σε προσωπική επαφή με τα άτομα που θα συνεργαστεί (διευθυντές, εκπαιδευτικούς κτλ.), αφού πρώτα προηγηθεί μια ενημερωτική-εισαγωγική επιστολή, (γ) να υποβληθεί το περίγραμμα του προγράμματος στον αρμόδιο διευθυντή της μονάδας που θα ερευνηθεί, (δ) να ξεκαθαρίσει τι εννοεί με την ανωνυμία και την

εμπιστευτικότητα, (ε) να συμφωνηθεί τι υλικό θα δοθεί στους συμμετέχοντες για έλεγχο και διόρθωση όπως και για την ενημέρωσή τους, (στ) να πληροφορήσει για την επεξεργασία αλλά και το τι θα γίνουν τα δεδομένα και οι πληροφορίες της έρευνας, (ζ) να είναι έντιμος όσο αφορά το σκοπό και τις συνθήκες της έρευνας, (η) να θυμάται πάντα ότι του γίνεται χάρη και όχι ότι αποτελεί αυτονόητο δικαίωμά του η πρόσβαση και η συμμετοχή των υποκειμένων και (θ) να μη θεωρεί ποτέ ο ερευνητής ότι «όλα θα πάνε καλά» από μόνα τους.

Βασικό επιχείρημα για τη διεξαγωγή της έρευνας (ως προς τη σχολική κοινότητα), θα πρέπει να είναι η εξασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων, η αυστηρή εμπιστευτικότητα στη διαχείριση των πληροφοριών, η έγκαιρη ενημέρωσή τους στα αποτελέσματα της έρευνας (Cohen & Manion, 2000) και η αποσαφήνιση. Αποσαφήνιση σημαίνει κάτι περισσότερο από απλή ενημέρωση των συμμετεχόντων σχετικά με τη φύση και τα ευρήματα της έρευνας. Ο ερευνητής δηλαδή πρέπει να είναι διατεθειμένος να συζητήσει με τους συμμετέχοντες τη διαδικασία και να προσπαθήσει να βεβαιωθεί, ότι βγαίνουν από την έρευνα στην ίδια κατάσταση που βρισκόταν όταν μπήκαν σ' αυτή (Wadeley, 1995).

Η εξασφάλιση της ιδιωτικότητας είναι επίσης ένα άλλο πολύ σημαντικό κομμάτι που πρέπει να εξασφαλίσει ο ερευνητής. Ο όρος ιδιωτικότητα σύμφωνα με τους Diener και Crandall (1978), αποτελείται από τρεις διαφορετικές οπτικές γωνίες: α) από τον ευαίσθητο χαρακτήρα των πληροφοριών που παρέχονται (πόσο προσωπικές ή ευαίσθητες είναι), β) από το σκηνικό στο οποίο παρατηρείται (δημόσιος χώρος ή ιδιωτικός) και γ) από τη δημοσιοποίηση των πληροφοριών όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα συσχέτισης πληροφοριών και προσώπων (Diener & Crandall, 1978, στο Cohen & Manion).

Σε κάποιες περιπτώσεις η έρευνα μπορεί να οδηγήσει τον ερευνητή στην ανακάλυψη παράνομων πράξεων (π.χ. σεξουαλική κακοποίηση παιδιών). Παρότι μπορεί να έχει γίνει συμφωνία για εχεμύθεια, ο ερευνητής είναι υποχρεωμένος να το καταγγείλει στην αστυνομία. Όπως αναφέρει ο Robson, (2007), ο ερευνητής *«μπορεί να έχει συγκεκριμένες δεοντολογικές ευθύνες, αυτό όμως δεν σημαίνει αυτόματα ότι έχει και προνομιακή φωνή στο τι συνιστά δεοντολογική συμπεριφορά για τους άλλους»*.

Τρίτο κεντρικό θέμα για την έρευνα και μέγιστο ηθικό δίλημμα αποτελεί: η χρήση των δεδομένων που συνέλεξε ο ερευνητής (π.χ. παραποίηση των δεδομένων), η λογοκλοπή και η βοήθεια από τρίτους. Βασικός προβληματισμός αποτελεί, το με ποίο τρόπο και που θα χρησιμοποιηθούν τα αποτελέσματα της έρευνας (π.χ. από πολιτικούς φορείς κτλ).

Η οποιαδήποτε αλλοίωση των δεδομένων είναι κατηγορηματικά λανθασμένη και κρίνεται ανήθικη. Σύμφωνα με τους Cohen και Manion, (2000), μπορεί να πάρει τη μορφή: α) της παραποίησης των δεδομένων, για να υποστηριχτεί η υπόθεση της έρευνας, β) τη μορφή μιας επιτηδευμένης χρήσης των δεδομένων, συνήθως στη στατιστική ανάλυση, γ) της επιλεκτικής χρησιμοποίησης των δεδομένων, δηλαδή αγνόηση ή αποκλεισμός στοιχείων που δεν τα επιθυμούμε και δ) της υπέρβασης των δεδομένων, δηλαδή με άλλα λόγια της εξαγωγής συμπερασμάτων που δεν δικαιολογούνται από τα στοιχεία (Cohen & Manion, 2000).

Ο ερευνητής θα πρέπει πάντα να αναφέρει τις πηγές που χρησιμοποίησε για να στηρίξει και να βγάλει τα συμπεράσματά του. Σύμφωνα με τον Βάμβουκα (2002), *«η πνευματική εντιμότητα απαιτεί να αποδίδουμε στους άλλους ερευνητές τον οφειλόμενο φόρο με τις βιβλιογραφικές αναφορές και παραπομπές»*.

Από την άλλη μεριά, σύμφωνα με τους Ανδρεαδάκη & Βάμβουκα (2005), δεν είναι σωστή η συνεχής και αλόγιστη χρήση βιβλιογραφικών παραπομπών ή παράθεση πολλών πηγών σε μια παραπομπή, η οποία μπορεί κινήσει υποψίες για «αδέξια αγωνία» ή προσπάθεια «εντυπωσιασμού και επιδειξιμανίας».

Οι Cohen και Manion (2000), υποστηρίζουν τέλος ότι οι θα ήταν ορθό οι ερευνητές να κατανοήσουν τη σημασία των δεοντολογικών και ηθικών διλημμάτων, έτσι ώστε *«να δημιουργήσουν μια αίσθηση ορθότητας, πάνω στην οποία θα οικοδομήσουν λογικές αρχές, που θα ταιριάζουν με τις δικές τους συνθήκες και που θα βασίζονται στις δικές τους προσωπικές, επαγγελματικές και κοινωνικές αξίες»*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΗΘΙΚΗ

2.1 Η φιλοσοφία

Η ελληνική λέξη «φιλόσοφος» αποτελεί μια σύνθετη λέξη σε αντίθεση με τη λέξη «σοφός». Η πρώτη σημαίνει αυτόν που ενδιαφέρεται και αγαπάει τη γνώση, ενώ η δεύτερη αυτόν που κατέχει τη γνώση. Βασικός στόχος της φιλοσοφίας αποτελεί κάθε φορά η αναζήτηση της αλήθειας και όχι η κατοχή της. Η φιλοσοφία είναι αυτή που ασχολείται κατά κύριο λόγο με την ερώτηση και όχι με την απάντηση. Μέσα από την ερώτηση αναπτύσσεται ο προβληματισμός και αντιμετωπίζεται το υπό εξέταση θέμα υπό το πρίσμα διαφορετικών οπτικών γωνιών, έτσι ώστε κάθε απάντηση που δίνεται να μετατρέπεται στην ουσία σε ένα νέο ερώτημα (Γιάσπερς, 1995).

Η φιλοσοφία αποτελεί στην ουσία μια συνεχή προσπάθεια του ανθρώπου να γνωρίσει τον κόσμο και να δώσει την προσωπική του άποψη και εκτίμηση για τα πράγματα που τον περιτριγυρίζουν (Θεοδωρίδης, 1997). Ο κάθε φιλόσοφος, ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία του έχει τη δική του αντίληψη για το έργο που επιτελεί η φιλοσοφία και επομένως την ορίζει κάθε φορά από την οπτική γωνία που τη βλέπει ο ίδιος. Από τα παραπάνω, λοιπόν, καθίσταται εύκολα σαφές ότι η προσπάθεια για την εξαγωγή ενός ενιαίου και κοινά αποδεκτού ορισμού για την φιλοσοφία είναι κατ' ουσίαν ατελέσφορη. Ένα άλλο ζήτημα που προκαλεί σύγχυση όσον αφορά τον τομέα της φιλοσοφίας είναι το «*πρόβλημα της έναρξης*». Οι απόψεις δίστανται για το πότε έκανε την εμφάνισή της η φιλοσοφία, με άλλους να την τοποθετούν στους πρώτους σωκρατικούς φιλοσόφους, άλλους στις αρχές του Χριστιανισμού και άλλους στις πρώτες διδασκαλίες του Βούδα (Γιάσπερς, 1995). Στο σημείο αυτό θα έλεγε κανείς ότι είναι πολύ δύσκολο έως και αδύνατο να οριοθετήσουμε με απόλυτη ακρίβεια τη χρονολογική έναρξη της φιλοσοφίας. Κανείς όμως δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι η φιλοσοφία αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην Κίνα, στις Ινδίες και τη Δύση, είχε μια συνεχή πορεία στη διάρκεια των αιώνων και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο σκέψης των λαών, όπου ευδοκίμησε. Οι δύο μεγάλοι κλάδοι της φιλοσοφίας είναι αυτοί της θεωρητικής και πρακτικής φιλοσοφίας αντίστοιχα.

Η φιλοσοφία ανέκαθεν συνδεόταν με το σχολείο, αλλά ποτέ με τα παιδιά, τα οποία η παραδοσιακή φιλοσοφία έχει θεωρήσει ως απολύτως ακατάλληλα για αυτήν τη δραστηριότητα (David Kennedy, 2013, στο Έλενα Κ. Θεοδωροπούλου, 2013).

Σύμφωνα με την Έλενα Κ. Θεοδωροπούλου (2013), η φιλοσοφία μπορεί να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη, *αν μπορέσει να συνεισφέρει στην τράπεζα των δεξιοτήτων, βοηθώντας*

στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης ή αναστοχαστικής σκέψης σε συνεργατικά περιβάλλοντα προβληματοποίησης διαλόγου, με στόχο, την όξυνση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων και απώτερο σκοπό την ενίσχυση των δημοκρατικών αντανακλαστικών.

2.2 Η φύση

Η έννοια της φύσης και της φιλοσοφίας της φύσης έχει τις απαρχές της στην αρχαία ελληνική περίοδο. Ο Αριστοτέλης είχε διατυπώσει την άποψη ότι πρώτοι Έλληνες φιλόσοφοι είχαν ασχοληθεί με το πρόβλημα της φύσης ψάχνοντας τα αίτια και τις αρχές από τις οποίες διέπεται. Μία από τις βασικές πηγές της θρησκευτικότητας των Αρχαίων Ελλήνων αποτέλεσε η έννοια της φύσης. Αυτό συνέβη διότι θεωρούσαν τη φύση και γενικά τον κόσμο ως κάτι θεϊκό και θαύμαζαν τις νομοτέλειες και το μεγαλείο του. Με άλλα λόγια η φύση και το θείο αποτελούσαν δύο συγγενικές έννοιες για τους ανθρώπους εκείνης της εποχής (Παπαδημητρίου, 1994).

Η ερμηνεία των φυσικών φαινομένων και γενικά της έννοιας της φύσης ερμηνευόταν διαφορετικά κάθε χρονική περίοδο στη διάρκεια των αιώνων. Διαφορετικά ερμήνευαν τα διάφορα φυσικά φαινόμενα οι πρώτοι χριστιανοί, οι άνθρωποι στην περίοδο των νεώτερων χρόνων και οι φιλόσοφοι του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, αντιμετωπίζοντας ο καθένας από τη δική του οπτική γωνία και με βάση τις δικές του αρχές την έννοια της φύσης. Στις μέρες μας, η φιλοσοφία της φύσης αναγνωρίζεται ως αντικείμενο της φιλοσοφίας, έχοντας ως αντικείμενο μελέτης την έμβια και μη φύση και προσπαθεί να προβεί σε μια ερμηνεία των φαινομένων της φύσης από την άποψη του «είναι» καθώς και την πρακτική σχέση του ανθρώπου μαζί τους (Παπαδημητρίου, 1994).

Από τα παραπάνω γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ήδη από τα χρόνια της Αρχαίας Ελλάδας οι άνθρωποι προβληματίζονταν για την έννοια της φύσης και της ερμηνείας των φυσικών φαινομένων, ένας προβληματισμός που συνεχίστηκε στη διάρκεια των αιώνων, αποκτώντας πολυμορφία σε κάθε χρονική περίοδο που φτάνει ως τις μέρες μας. Ο προβληματισμός βεβαίως για τη φιλοσοφία της φύσης και τη φύση γενικότερα υπάρχει ακόμα και παραμένει διάχυτος, με το ενδιαφέρον όμως να αρχίζει να μετατοπίζεται σιγά σιγά σε μια άλλη έννοια, αυτήν του περιβάλλοντος.

2.3 Το περιβάλλον

Το περιβάλλον θα μπορούσε να πει κανείς ότι αποτελεί μια έννοια πιο διευρυμένη από αυτή της φύσης, μιας και ενσωματώνει όλες τις διαστάσεις του κοινωνικού γίνεσθαι.

Μέσα από την έννοια του περιβάλλοντος προβάλλεται μια σφαιρική αντίληψη της πραγματικότητας, η συγκρότηση της οποίας αποτελείται από την αλληλεπίδραση όλων των παραγόντων που δρουν ταυτόχρονα και συνδυαστικά τόσο στο επίπεδο της φύσης όσο και στο επίπεδο της κοινωνίας (Φλογαΐτη 2011).

Επιπλέον, η έννοια του περιβάλλοντος στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εγκολπώνει ποικίλες ερμηνείες που συνδέονται με ιδεολογίες, επιστημονικές θεωρήσεις, κοινωνικούς προβληματισμούς κ.ά. Άρα, οι επιδιώξεις και οι προτεραιότητες που θέτουν κάθε φορά τα άτομα και οι κοινωνίες, διαφοροποιούν και προσαρμόζουν αντίστοιχα τα όρια του περιβάλλοντος και τα στοιχεία που αυτό περιλαμβάνει. Έτσι, οι συνθήκες και οι περιστάσεις κάθε φορά έχουν ως αποτέλεσμα το περιβάλλον να θεωρείται π.χ. μεταξύ άλλων, ως πόρος, άλλες φορές να ταυτίζεται με τη φύση και άλλες να αποτελεί πρόβλημα (Δημητρίου 2009).

Στην τελευταία περίπτωση, όταν δηλαδή το περιβάλλον αντιμετωπίζεται ως μια προβληματική κατάσταση, όπου ενδεχομένως υποβαθμίζεται η ποιότητα και η σημασία του, θίγονται αξίες όπως π.χ. η αξία της ζωής, τότε υπεισέρχεται η έννοια της περιβαλλοντικής ηθικής.

2.4 Η περιβαλλοντική ηθική

Η περιβαλλοντική ηθική προσπαθεί να αναδείξει το ουμανιστικό κάθε φορά κομμάτι, με την έννοια του ότι για να είναι κάποιος άνθρωπος θα πρέπει να αναπτύξει ευαισθητοποίηση απέναντι στο περιβάλλον. Επιπλέον, σύμφωνα με τη Larrere (2009), στο Θεοδωροπούλου, Ε., Καΐλα Μ., Bonnett, Μ., Larrere, C, η περιβαλλοντική ηθική δεν δύναται να συγκροτηθεί σε ένα ενιαίο πλαίσιο. Διακρίνονται όμως δύο ρεύματα τα οποία δεν συγκλίνουν μεταξύ τους. Το πρώτο ρεύμα αφορά την ηθική του σεβασμού και έχει να κάνει με τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση καθώς και με το αν την αντιμετωπίζει χρησιμοθηρικά ή μη. Το δεύτερο ρεύμα πραγματεύεται τις πράξεις της τεχνολογικής προόδου απέναντι στη φύση, δηλαδή το βαθμό που μας επιτρέπεται να ασκούμε έλεγχο στη φύση και επομένως την ευθύνη που απορρέει όσον αφορά τις πράξεις ελέγχου απέναντι στη φύση. Επομένως η ικανότητα του ανθρώπου μέσω της επιστήμης να διαμορφώνει και να τροποποιεί το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται πρέπει να υπάγεται στο ρυθμιστικό πλαίσιο μιας ηθικής. *Αν και η περιβαλλοντική ηθική γεννιέται από μια κοινή ιδέα, που αντιπροτείνει στη σχέση μας με το περιβάλλον και στις τεχνολογικές μας δράσεις μια ηθική μέριμνα την οποία συνηθίζουμε εν γένει να περιορίζουμε στις σχέσεις των*

ανθρώπων μεταξύ τους, ωστόσο, η κοινή αυτή ιδέα δεν παρουσιάζεται ως ένα ομοιογενές ρεύμα.

Συμπληρωματικά, στα παραπάνω, λειτουργεί ο Νας (1995), μιας και στο βιβλίο του πραγματεύεται την επέκταση της ηθικής πέραν της ενασχόλησης με τον άνθρωπο, και τη συμπερίληψη των ζώων, των φυτών και γενικότερα της φύσης. Η περιβαλλοντική ηθική κατά πολλούς ερμηνεύεται με δύο διαφορετικούς τρόπους. Από τη μια μεριά είναι αυτοί που υποστηρίζουν πως η φύση δεν αποτελεί εργαλείο του ανθρώπου και επομένως δεν μπορεί να την κακομεταχειρίζεται έχοντας ως γνώμονα το προσωπικό του συμφέρον. Η θέση αυτή λέγεται «βιοκεντρισμός» ή αλλιώς «βαθιά οικολογία» και η φύση αντιμετωπίζεται ως κάτι ίσο και όχι υποδεέστερο από τον άνθρωπο. Η θέση αυτή λαμβάνει υπόψη της την εγγενή αξία των οργανισμών που ζουν στη φύση και έτσι έχουμε κατ' επέκταση μια σύνδεση της περιβαλλοντικής ηθικής με την περιβαλλοντική αισθητική. Μια άλλη ομάδα ανθρώπων όμως πιστεύει πως ο άνθρωπος αποτελεί το μέτρο για όλα τα πράγματα, μη δίνοντας σημασία στον τρόπο μεταχείρισης της φύσης από τη μεριά του. Η θέση αυτή ονομάζεται «ανθρωποκεντρισμός» αφού ο άνθρωπος αποτελεί το κέντρο όλων των πραγμάτων. Στα πλαίσια της ανθρωποκεντρικής προσέγγισης το κύριο επιχείρημα για τη δυνατότητα της αέναης οικονομικής ανάπτυξης, αλλά καμιά φορά και της διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας, ήταν και είναι η τεχνολογική ανάπτυξη. *Ακόμη κι αν οι φυσικές πηγές είναι περιορισμένες υπάρχει η πεποίθηση ότι οι βελτιώσεις στην επιστήμη και την τεχνολογία θα λύσουν όλα μας τα προβλήματα* (Δρ. Λουκία Λιθοξοίδου 2009, στο Θεοδωροπούλου, Ε., Καΐλα Μ., Bonnett, Μ., Larrere, C).

Λαμβάνοντας υπόψη τα όσα προαναφέρθηκαν, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει πως η περιβαλλοντική ηθική αποτελεί στην ουσία μια υποκατηγορία ή καλύτερα μια προέκταση της ηθικής, που έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός ρυθμιστικού πλαισίου που θα αφορά τις σχέσεις ανθρώπου-φύσης. Γίνεται δηλαδή μια προσπάθεια να τονιστεί η εγγενής αξία όλων των οργανισμών που ανήκουν στη φύση και να οριοθετηθούν οι ηθικές διαστάσεις, δηλαδή κατά πόσο και σε τι βαθμό είναι καλό ή κακό, ηθικό ή μη, να κακομεταχειρίζεται ο άνθρωπος τα ζώα και να τους προκαλεί πόνο, να τους αφαιρεί τη ζωή κτλ.

Η κριτική προσέγγιση των ζητημάτων της αειφόρου ανάπτυξης, στο πλαίσιο ενός νέου συστήματος αξιών και μιας νέας περιβαλλοντικής ηθικής μπορεί στη θέση του ανθρώπου-κυρίαρχου της φύσης, να αναδείξει ως βασική αρχή, το πρότυπο του υπεύθυνου, φιλικά ευαίσθητοποιημένου ανθρώπου, ο οποίος μπορεί να διακρίνει το δεσμό που συνδέει αρμονικά όλα τα όντα μεταξύ τους, ως την προϋπόθεση για τη διατήρηση τα

φυσικής ισορροπίας και τάξης (Παπαβασιλείου, 2009, στο Δημητρίου, Α. , Ξανθάκου Γ. , Λιαράκου, Γ., 2011). *Η περιβαλλοντική Ηθική αναπτύσσεται παράλληλα με την εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη εμπλουτίζοντας την με έννοιες, συλλογισμούς , επιχειρήματα, ερμηνείες και αξίες* (Θεοδωροπούλου, 2009 στο Παπαβασιλείου, 2015).

2.5 Η ανθρωποκεντρική περιβαλλοντική ηθική

Η ανθρωποκεντρική περιβαλλοντική ηθική είναι ένα σύστημα ιδεών που αντιλαμβάνεται το φυσικό κόσμο ως αποθήκη υλικών, τα οποία μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε όπως θεωρούμε εμείς ότι είναι σωστό, με σκοπό να αυξήσουμε την ανθρώπινη ευημερία. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι είναι το μοναδικό είδος με εγγενή αξία πάνω στο πλανήτη. Η ανθρωποκεντρική προσέγγιση εκτιμά ότι όλη η γη αλλά και τα μη ανθρώπινα όντα δεν μπορεί να έχουν παρά μόνο εργαλειακή αξία σε σχέση με την ικανοποίηση των ανθρώπινων συμφερόντων, αλλά και αναγκών (Routley and Routley, 1979). Αυτή η άποψη σήμερα θεωρείται ως υπεύθυνη για την εξάλειψη χιλιάδων ειδών της πανίδας και χλωρίδας. Ο Καρτέσιος, ένας από τους παραδοσιακούς εκπροσώπους του ανθρωποκεντρισμού θεωρεί πως τα σώματα ανθρώπων και ζώων μπορούν να ειδοθούν ως κινούμενες μηχανές παρόμοιες, αλλά πιο πολύπλοκες από αυτές που κατασκεύαζαν οι άνθρωποι της εποχής του. Μάλιστα ισχυρίζεται πως αν ήταν δυνατόν να κατασκευαστούν τεχνητοί πίθηκοι και τεχνητοί άνθρωποι, δεν θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τους «φυσικούς» από τους «τεχνητούς» πιθήκους, ταυτόχρονα όμως δεν θα υπήρχε καμία πιθανότητα για την ίδια σύγχυση όσον αφορά τους ανθρώπους: η γλώσσα και η νόηση θα ήταν τα δυο θεμελιώδη χαρακτηριστικά, βάσει των οποίων θα διαχωρίζαμε αλάνθαστα τους «φυσικούς» από τους «τεχνητούς» ανθρώπους. Αν και τα ζώα μπορούν να εκφραστούν με κραυγές χαράς, πόνου κ.τ.λ. , δεν έχουν νόηση συνεπώς δεν μπορούν να εκφράσουν γλωσσικά αμιγείς και αντικειμενικές σκέψεις. Αυτό, σύμφωνα με τον Καρτέσιο, είναι το αποφασιστικό και τελεσίδικο επιχείρημα που αποδεικνύει πως τα ζώα δεν αναπτύσσουν «καθαρή» σκέψη, επομένως δεν έχουν και ψυχή. Επιπλέον ο Καντ, ένας επίσης εκπρόσωπος του ανθρωποκεντρισμού δεν παραδέχεται πως έχουμε άμεσες υποχρεώσεις προς τα ζώα. Ο άνθρωπος είναι αυτοσκοπός. Τα ζώα δεν έχουν αυτοσυνείδηση και είναι απλώς μέσα για την ικανοποίηση του ανθρώπου. Τα καθήκοντα που έχουμε προς τα ζώα είναι μάλλον έμμεσα καθήκοντα προς την ανθρωπότητα: λόγω των αναλογιών που υπάρχουν ανάμεσα στην ανθρώπινη και τη ζωική φύση, όταν πράττουμε το καθήκον μας προς τα ζώα, έμμεσα εκπληρώνουμε το καθήκον μας προς την ανθρωπότητα. Ο Καντ αντίστοιχα όπως και ο Καρτέσιος, αποφαίνεται ότι τα ζώα καθαυτά

δεν είναι αξία ηθικής θεώρησης, διότι δεν κατέχουν τη συμβολική δομή της γλώσσας που είναι απαραίτητη για την έκφραση αφηρημένων εννοιών.

Σύμφωνα με τις σύγχρονες αποχρώσεις του ανθρωποκεντρισμού λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα των επόμενων γενεών (ανθρώπων). Δηλαδή, να υπάρχει εκείνη η ανάπτυξη που θα ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να υπονομεύει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Αναμφίβολα, αυτός ο μετριοπαθής ανθρωποκεντισμός ενδιαφέρεται για την κακομεταχείριση των ζώων και σέβεται τη φύση, όμως εξακολουθεί να μην αναγνωρίζει κανενός είδους εγγενή αξία σ' αυτήν (Γεωργόπουλος 2004).

2.6 Η οικοκεντρική (βιοκεντρική) περιβαλλοντική ηθική

Ο ανθρωποκεντισμός στη σύγχρονη εποχή είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται από πολλούς φιλοσόφους με υποτιμητική σημασία. Αρκετοί από αυτούς συμερίζονται την οικοκεντρική προσέγγιση. Η οικοκεντρική προσέγγιση αποτελεί μια νέα προσέγγιση και αμφισβητεί τις κυρίαρχες και θεμελιώδεις φιλοσοφικές παραδοχές για την αξία και τα όρια της ηθικής κοινότητας. Με λίγα λόγια, οι ερευνητές που θεμελίωσαν αυτή τη καινούρια άποψη έθεσαν το καίριο ερώτημα: έχει ο μη ανθρώπινος φυσικός κόσμος κάτι παραπάνω από απλή εργαλειακή αξία για τον άνθρωπο; Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι έχει κάποιου είδους εγγενή αξία; Η ερώτηση αυτή διχάζει τους ερευνητές από τη στιγμή που διατυπώθηκε, πρώτον, λόγω του φευγαλέου στοιχείου της εγγενούς αξίας και, δεύτερον, λόγω της ευρέως διαδεδομένης αντίληψης πως εγγενή αξία έχουν μόνο τα ανθρώπινα όντα.

Η προσέγγιση μας στο περιβάλλον δεν πρέπει να είναι ανθρωποκεντρική αλλά βιοκεντρική, οικοκεντρική. Δεν πρέπει να μελετάμε τα περιβαλλοντικά θέματα επικεντρώνοντας την προσοχή μας στις συνέπειες που επιφέρουν στον άνθρωπο, χωρίς παράλληλα να επισημαίνουμε ότι η φύση έχει αξία αυτή καθαυτή, αυτοτελώς (Worster, 1995 στο Παπαβασιλείου, 2015).

Όπως είδαμε και προηγουμένως, συναντάμε πολύ συχνά την έννοια της εγγενούς αξίας χωρίς να έχουμε αναφερθεί αναλυτικότερα σε αυτή. Πιο συγκεκριμένα, εγγενής αξία είναι η αξία που έχει ένα ον ή αντικείμενο απλώς και μόνο από το γεγονός της ύπαρξής του και όχι λόγω της χρησιμοποίησής του για κάποιο σκοπό. Η εγγενής αξία συνήθως αντιδιαστέλλεται προς την εργαλειακή αξία, την οποία αποδίδουμε σε κάτι το οποίο, χρησιμοποιώντας το, κερδίζουμε. Δυο κριτήρια που έχουν προταθεί ως αναγκαία, ώστε να μπορεί να υποστηριχθεί πως κάποια μη ανθρώπινα όντα έχουν εγγενή αξία, είναι τα εξής:

1. Αν αυτές οι φυσικές οντότητες έχουν κάποιες ορθολογικές, σταθμισμένες προτιμήσεις, οι οποίες ζητούν ικανοποίηση.
2. Αν μια οντότητα ή ένας πληθυσμός οντοτήτων αφεθεί απερίσπαστος, θα ευδοκιμήσει μέσω της ανάπτυξης των έμφυτων δυνατοτήτων και ικανοτήτων του.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω κριτήρια, αν ένα αντικείμενο ή ένας οργανισμός είναι υποψήφιος για να του αποδοθεί εγγενής αξία, θα πρέπει προηγουμένως να αποφασίσουμε αν έχει «συμφέροντα» που να σχετίζονται με το πρώτο και το δεύτερο κριτήριο. Έτσι λοιπόν, τα ανθρώπινα όντα προφανώς ικανοποιούν αυτά τα κριτήρια. Ωστόσο, μπορούμε να πούμε ότι και μερικά από τα ζώα που αισθάνονται έχουν συμφέρον να μην υφίσταται πόνο από ανθρώπινες πράξεις ή παραλείψεις και επίσης πως θα ευδοκιμήσουν εφόσον αφεθούν να ζήσουν. Άρα, μπορεί να τους αποδοθεί εγγενής αξία. Για τα ζώα που δεν αισθάνονται μπορεί να γίνει αποδεκτό ότι ικανοποιούν μόνο το δεύτερο κριτήριο. Οι υποστηρικτές της βιοκεντρικής άποψης έχουν φτάσει στο συμπέρασμα ότι η κακή μεταχείριση που κάνουμε στο φυσικό κόσμο είναι η κυριότερη αιτία των περιβαλλοντικών δυσχερειών στις οποίες έχουμε εμπλακεί και καταλήγουν πως μόνο μια θεμελιώδης αλλαγή στάσης και αξιών προς βιοκεντρικές κατευθύνσεις θα σώσει το πλανήτη. Πιθανότατα, η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια να καταγραφούν οι ανθρωποκεντρικές και οι μη ανθρωποκεντρικές (οικοκεντρικές) απόψεις έγινε από τον Arne Naess, έναν Νορβηγό φιλόσοφο, ο οποίος το 1973 δημοσίευσε ένα άρθρο που έμελλε να επιδράσει βαθύτατα στις μετέπειτα απόψεις των φιλοσόφων για τη φύση. Σε αυτό το άρθρο συνόψισε τη μη ανθρωποκεντρική θεώρηση σε κάποια σημεία που τα θεώρησε χαρακτηριστικά του κινήματος της βαθιάς οικολογίας. Πρώτον, δεν έχει νόημα να συζητάμε για οποιοδήποτε ον ή αντικείμενο, εξετάζοντάς το απομονωμένο από το περιβάλλον του. Δεύτερον, τη συμπεριφορά μας πρέπει να τη χαρακτηρίζει κατ' αρχάς ο βιοσφαιρικός εξωτισμός, δηλαδή ένας βαθύς σεβασμός για όλες τις μορφές ζωής. Τρίτον, είναι ορθό να προωθούμε την ποικιλότητα και τη συμβίωση όλων των μορφών ζωής. Τέταρτον, δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός της ύπαρξης κοινωνικών τάξεων με τα φαινόμενα εκμετάλλευσης και καταπίεσης. Πέμπτον, να παλεύουμε ενάντια στη ρύπανση και την εξάντληση φυσικών πόρων, όμως να μην εστιάζουμε μόνο σε αυτό το σημείο. Έκτον, να επιδιώκουμε και να εκτιμάμε την πολυπλοκότητα και όχι το μπέρδεμα και τις επιπλοκές. Τέλος, έβδομον, να θεωρούμε τις τοπικές αυτόνομες κοινότητες και την αποκέντρωση των εξουσιών ως κάτι θετικό (Γεωργόπουλος, 2002). Φυσικά και υπάρχουν δυσκολίες με αυτήν την καινούρια θεώρηση των πραγμάτων (Παπαδημητρίου, 1994). Ο κανόνας «να συμπεριφέρεσαι προς τους άλλους έτσι όπως θα ήθελες να σου

συμπεριφέρονται» δεν μπορεί να εφαρμοστεί προς τις μορφές ζωής με τις οποίες δεν μπορούμε να επιτύχουμε αμοιβαιότητα. Σύμφωνα με τον Taylor (1989), πρώτον, από την άποψη της εξέλιξης της ζωής στη Γη, είμαστε απλώς νεοφερμένοι και η αρχική εμφάνισή μας δεν έχει ιδιαίτερη σημασία για τους άλλους «ενοίκους» του πλανήτη. Η Γη έσφυζε από ζωή πολύ πριν εμφανιστούμε εμείς. Δεύτερον, από άποψη οικολογικών ισορροπιών θα πρέπει να σκεφτούμε ότι η ευημερία του ανθρώπινου είδους εξαρτάται από την οικολογική υγεία των φυτοζωικών κοινοτήτων, ενώ το αντίθετο δεν ισχύει με κανένα τρόπο. Επομένως, αν τα πράγματα έρχονταν έτσι ώστε να οδηγηθούμε στον αυτοκαταστροφικό δρόμο της εξάλειψης του είδους μας, τότε όχι μόνο η γήινη κοινότητα των ζωντανών οργανισμών θα συνέχιζε να ζει, αλλά ο δικός μας χαμός θα ευνοούσε τη δική της ευδοκίμηση. Επειδή όμως οι άνθρωποι πλάστηκαν κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν, είναι εγγενώς ανώτεροι από τα πλάσματα που βρίσκονται στα κατώτερα σκαλοπάτια της ιεραρχίας. Η παραπάνω προκατάληψη καταρρίπτεται στη βιοκεντρική ηθική και σύμφωνα με τον Taylor (1989) η απόδοση της εγγενούς αξίας συνεπάγεται με το «σεβασμό προς τη φύση». Τέσσερα καθήκοντα που απορρέουν από το σεβασμό προς τη φύση :

1. Να μην προβαίνουμε σε επιβλαβείς δραστηριότητες, δηλαδή να μην προκαλούμε βλάβη σε οποιονδήποτε οργανισμό «που έχει ένα δικό του καλό».
2. Να μην παρεμβαίνουμε με οποιονδήποτε τρόπο στις επιδιώξεις ενός οργανισμού, ενός οικοσυστήματος κ.τ.λ.
3. Να επιδεικνύουμε πίστη προς τα ζώα που ζουν σε άγρια κατάσταση.
4. Να αποκαθιστούμε τυχόν βλάβη προς άλλους οργανισμούς φαίνεται ότι είναι το καθήκον που ρυθμίζει τους όρους επανόρθωσης μιας ζημιάς, η οποία προκλήθηκε από την όποια παράβαση κάποιου ή όλων των προηγούμενων καθηκόντων.

Συμπερασματικά, μέσα σε ένα ανθρωποκεντρικό πλαίσιο αξιών είναι εύκολο να λυθούν συγκρούσεις ανάμεσα σε συμφέροντα ανθρώπινων και μη ανθρώπινων οργανισμών. Ο άνθρωπος είναι το μόνο ον που έχει εξ' ορισμού εγγενή αξία, επομένως όλα τα άλλα όντα έχουν στη καλύτερη περίπτωση εργαλειακή αξία. Άρα είναι ηθικά αποδεκτό να σκοτώνονται άλλοι οργανισμοί, να γίνονται αντικείμενο κακομεταχείρισης για να διασκεδάσουν κάποιοι άνθρωποι, να καταστρέφονται βιότοποι διότι οι άνθρωποι «πρέπει» να ξεφορτωθούν τα αστικά τους λύματα. Όσο οι μη ανθρώπινοι οργανισμοί δεν έχουν εγγενή αξία, παρά μόνο εργαλειακή, τότε όλα τα προηγούμενα επιτρέπονται. Όμως, με την απόδοση εγγενούς αξίας στους μη ανθρώπινους οργανισμούς, μέσα από την υιοθέτηση της βιοκεντρικής αντίληψης, το τοπίο αλλάζει ριζικά (Γεωργόπουλος, 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Η ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ

3.1 Ο σχεδιασμός και η ηθική της έρευνας με παιδιά

Σύμφωνα με Alderson στο Ann Farrell (2005), υπάρχουν τρία κύρια επίπεδα συμμετοχής των παιδιών σε μια έρευνα, ως εξής:

- Τα παιδιά ως άβουλα αντικείμενα της έρευνας, από τα οποία δεν ζητήθηκε η συναίνεσή για τη συμμετοχή τους και μπορεί να αγνοούν ότι είναι μέρος της έρευνας.
- Τα παιδιά ως ενημερωμένα υποκείμενα της έρευνας που γνωρίζουν και συνειδητά συμμετέχουν σε αυτήν (είτε για να παρατηρηθούν είτε για να ρωτηθούν), αλλά μέσα σε κάποιες αρκετά «άκαμπτες» μορφές ερευνών όπως έρευνες ερωτηματολογίου.
- Τα παιδιά ως ενεργοί συμμετέχοντες, που λαμβάνουν μέρος πρόθυμα στην έρευνα που έχει ευέλικτες μεθόδους: ημιδομημένες συνεντεύξεις, διερεύνηση θεμάτων μέσω ομάδων εργασίας ή δραματοποίησης, ημερολόγια, φωτογραφίες ή βίντεο, πίνακες ζωγραφικής ή χάρτες που δημιουργήθηκαν από τα παιδιά. *Ολοένα και περισσότερο, τα παιδιά εμπλέκονται στο σχεδιασμό, την οργάνωση, τη διεξαγωγή και την υποβολή ερευνών* (Alderson 2000a).

Υπάρχουν πλεονεκτήματα όταν τα παιδιά έχουν μεγαλύτερο έλεγχο, ως ενεργοί συμμετέχοντες στον τομέα της έρευνας. Μπορούν να απολαμβάνουν τη διαδικασία της έρευνας περισσότερο. Στα ευρήματα μπορεί να αναφέρουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τις δικές τους απόψεις και εμπειρίες. Οι κίνδυνοι της μεγαλύτερης συμμετοχής τους, είναι ότι τα παιδιά, υπάρχει πιθανότητα να αποκαλύψουν περισσότερα πράγματα για τον εαυτό τους, αλλά στη συνέχεια να αισθανθούν λύπη, ντροπή ή θυμό αν οι ερευνητές δημιουργήσουν ασεβείς ή ανακριβείς αναφορές.

Κατά το σχεδιασμό της έρευνας ή διαβάζοντας τα αποτελέσματα αυτής, είναι χρήσιμο να λαμβάνεται υπόψη από τον ερευνητή, η παιδική ηλικία των συμμετεχόντων (Alderson 2000b, Mayall 2002, Alderson και Morrow 2004). Στην παιδική ηλικία των συμμετεχόντων, στηρίζονται οι ηθικές διαστάσεις της σχέσης ερευνητή-παιδιού, και γίνεται σαφές πως αυτή επηρεάζει την έρευνα.

3.2 Ηθικά ερωτήματα

Μερικοί ερευνητές τοποθετούν την ηθική σε δεύτερη μοίρα, σαν ένα τελευταίο εμπόδιο στο σχεδιασμό της ερευνάς τους, γράφοντας απλώς μια παράγραφο για τους

χρηματοδότες ή για τις διαδικασίες που χρειάζονται για να πάρουν την έγκριση. Η ηθική αποτελεί ωστόσο, ζωτικό κομμάτι για κάθε φάση της έρευνας, εγείροντας διλήμματα ειδικά όταν αυτή απευθύνεται σε πολύ ευάλωτες ομάδες όπως τα παιδιά. Κάθε ερευνητής θα πρέπει να ακολουθεί κάποιες βασικές κατευθυντήριες γραμμές ηθικής, όπως αυτές έχουν διατυπωθεί από τους επίσημους φορείς (Ι.Ε.Π.). Η μη ακολουθήση αυτών μπορεί να προκαλέσει μεγάλα προβλήματα . *Οι κατευθυντήριες γραμμές είναι χρήσιμες και ωφέλιμες όταν ζητούν από τον ερευνητή πληροφορίες σχετικά με όλες τις πτυχές της έρευνας* (Farrell 2005).

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονίσουμε πως ακόμη και όταν μια έρευνα πάρει έγκριση αυτό δεν σημαίνει ότι και στην πράξη θα γίνει σίγουρα αποδεκτή από τα παιδιά ή τις οικογένειες τους που θα λάβουν μέρος. Αν για παράδειγμα μια οικογένεια αναστατωθεί από την προαναφερθείσα έρευνα, δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι είναι ηθικό ο ερευνητής να πιέσει για τη συμμετοχή της, σκεπτόμενος ότι από τη στιγμή που η έρευνα του έχει πάρει έγκριση είναι και αλάνθαστη.

Η σημασία της έγκρισής της έρευνας και ο λόγος που θα πρέπει πάντοτε να γίνεται ένας έλεγχος σε ηθικά ζητήματα που ίσως έχει αυτή, είναι για να υπενθυμίσει στους ερευνητές πως θα πρέπει να σκεφτούν πολύ σοβαρά σύμφωνα με Farrell (2005), δύο βασικά ερωτήματα:

- *Αξίζει να πραγματοποιηθεί η έρευνα;*
- *Γίνεται ξεκάθαρο από την έρευνα πώς ο καθένας από τον οποίο έχει ζητηθεί να λάβει μέρος μπορεί αν θέλει να αρνηθεί;*

Οι απαντήσεις στο δεύτερο ερώτημα εξαρτώνται από τις απαντήσεις στο πρώτο. Το πρώτο ερώτημα αφορά την εξισορρόπηση της ζημιάς και του οφέλους. Οι ερευνητές συχνά προσπαθούν να εξισορροπήσουν τις πιθανές βλάβες, και την ταλαιπωρία, με τα πιθανά οφέλη για τα παιδιά που συμμετέχουν σε μια έρευνα. *Πολλοί θεωρούν πως τα παιδιά μπορούν να διασκεδάσουν με μια συνέντευξη, μπορούν να αναπτύξουν νέες δεξιότητες και να αποκτήσουν αυτοεκτίμηση. Αυτή είναι μια λανθασμένη εκτίμηση* (Farrell 2005). Έρευνα σημαίνει συλλογή, ανάλυση και καταγραφή των δεδομένων. Αυτά από μόνα τους μπορεί να μην ωφελήσουν τα παιδιά που παίρνουν μέρος στην έρευνα. Είναι ξεκάθαρο ότι αυτοί που πρέπει να ωφεληθούν στο μέλλον από τα αποτελέσματα των ερευνών είναι τα ίδια τα παιδιά και όχι οι ερευνητές.

Σύμφωνα με Alderson στο Farrell (2005), υπάρχουν κάποια ηθικά ερωτήματα που προκύπτουν κατά το σχεδιασμό και τη διάρκεια της έρευνας, τα οποία μπορούν να βοηθήσουν στην αποφυγή ή τη μείωση πιθανών προβλημάτων. Κάποια από αυτά είναι:

Χρηματοδότηση. Υπάρχουν χρηματοδότες που δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται, όπως για παράδειγμα επιχειρήσεις που σχετίζονται με παιδικά προϊόντα; Μήπως οι χρηματοδότες αυτής της κατηγορίας, θέλουν να αλλοιωθεί η έρευνα ή τα αποτελέσματα αυτής με στόχο να βγουν συμπεράσματα που να τους βολεύουν ή που να τους ταιριάζουν; Μήπως θέλουν να αποτρέψουν την δημοσιοποίηση αυτών αν διαφωνούν; Οι ερευνητές θα πρέπει να εξασφαλίσουν εξ αρχής την «ελευθερία δημοσίευσης» όποιων αποτελεσμάτων και αν προκύψουν.

Στόχοι της έρευνας. Υπάρχουν στόχοι που δείχνουν για παράδειγμα, ότι τα παιδιά έχουν επιπλέον ανάγκες για παραπάνω υπηρεσίες από αυτές που παρέχουν οι ερευνητές; Είναι για παράδειγμα η έρευνα προσαρμοσμένη σε στόχους για το καλό των παιδιών ή μόνο για το καλό των γονέων; Σαφώς οι στόχοι, οι αξίες και οι απόψεις των ερευνητών διαμορφώνουν τα αποτελέσματα.

Πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα. Είναι η έρευνα οργανωμένη με τέτοιο με τον οποίο οι ερευνητές δεν έχουν πρόσβαση στα ονόματα και τις διευθύνσεις των παιδιών; Ένας δάσκαλος μπορεί για παράδειγμα να ενημερώσει τους γονείς και τα παιδιά, και να τους καλέσει να έρθουν σε επαφή με τον ερευνητή μόνο αν αυτοί επιθυμούν να μάθουν περισσότερα ή να συμμετάσχουν στην έρευνα. Αυτό απαιτεί χρόνο και τείνει να εξασφαλίζει χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής, αλλά με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η ιδιωτικότητα και η ελεύθερη επιλογή συμμετοχής στην έρευνα.

Ασφάλεια. Έχουν οι ερευνητές την άδεια των γονέων πριν επικοινωνήσουν με τα παιδιά;

Δειγματοληψία. Είναι τα παιδιά που επιλέγονται αρκετά με βάση το φύλο, την ηλικία, την ικανότητα (συμπεριλαμβανομένης της μαθησιακής και της ομιλίας), την εθνικότητα, το κοινωνικό υπόβαθρο ή της γλώσσας (Ward 1997); Υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν πάρει μέρος σε έρευνες και παιδιά που έχουν πάρει πολλές φορές μέρος;

Πληροφορίες. Έχουν διανεμηθεί φυλλάδια από τα οποία οι ενήλικες μπορούν να διαβάσουν και να εξηγήσουν για την έρευνα σε πολύ μικρά παιδιά ή σε άτομα με μαθησιακές δυσκολίες; Θα πρέπει να χρησιμοποιούνται σύντομες λέξεις, γραμμές, προτάσεις και παράγραφοι. Η χρησιμοποίηση κατανοητής γλώσσας είναι αναγκαία. Διαγράμματα και εικόνες μπορούν επίσης να βοηθήσουν.

Δικαιώματα. Στα ενημερωτικά φυλλάδια πρέπει να γίνεται κατανοητό ότι στα δικαιώματα των συμμετεχόντων περιλαμβάνονται: α) η άρνηση της συμμετοχής, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα πρέπει να νιώθουν τύψεις ότι θα χαλάσει με αυτόν τον τρόπο η έρευνα, διότι κάτι τέτοιο δεν ισχύει, β) ότι τα προσωπικά δεδομένα θα αποθηκευθούν σε ασφαλές μέρος, έτσι ώστε οι άλλοι άνθρωποι να μην μπορούν να τα δουν, γ) πως μπορούν να μιλήσουν στον ερευνητή σε περίπτωση που αισθανθούν αναστατωμένοι σχετικά με την έρευνα, δ) πως μπορούν να κάνουν ερωτήσεις σχετικά με αυτήν και ότι αν το επιθυμούν μπορεί να τους σταλούν τα αποτελέσματα της έρευνας μόλις αυτά καταγραφούν.

3.3 Τα δικαιώματα των παιδιών

Κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα σύμφωνα με Farrell (2004), τα δικαιώματα των παιδιών συμπεριλήφθησαν σε διάφορους κλάδους, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών επιστημών (Bell 1993), τις επιστήμες υγείας (Bradley 2000, Salek και Edgar 2002), τη φιλοσοφία (Archard 1993, Ekman Ladd 1996), την νομική επιστήμη (Freeman 1996, Smith 1997) και την πολιτική επιστήμη (O'Neill 1995). Στα τέλη του εικοστού αιώνα, τα δικαιώματα των παιδιών διατυπώθηκαν με την μορφή άρθρων σε παγκόσμιο επίπεδο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989 (UNCRC) (Babbie 1998, Kimmel 1988).

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός πως κατά τη διάρκεια της αμέσως επόμενης δεκαετίας από τη διακήρυξη των δικαιωμάτων των παιδιών, υπήρξε πρωτοφανής προσοχή στις παραβιάσεις αυτών. Σύμφωνα με Farrell (2005), στην Αυστραλία μόλις διαπίστωσαν πως δεν υπήρχαν στη δικονομία τους διατάξεις σχετικά με την κακομεταχείριση των παιδιών, αμέσως πραγματοποίησαν ευρείες μεταρρυθμίσεις για την άμεση ένταξη και εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών σε αυτή.

Η κατανόηση των δικαιωμάτων των παιδιών από τους ερευνητές είναι αναγκαία, γιατί πλαισιώνει την ηθική τους συμπεριφορά στις έρευνες με παιδιά. Οι Grodin και Glantz (1994), τονίζουν την ισχυρή σχέση μεταξύ δύο συγκρουόμενων τομέων: την προστασία των παιδιών από το κακό και την εκμετάλλευση στον τομέα της έρευνας,

αφενός και αφετέρου την επέκταση της έρευνας σε παιδιά, προκειμένου να επιτευχθούν ευεργετικά αποτελέσματα για αυτά και ολόκληρη την κοινωνία.

Ορόσημο της διακήρυξης των δικαιωμάτων των παιδιών ήταν η παγκόσμια αναγνώριση αυτών, ως ανθρώπινα δικαιώματα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών στην έρευνα, συμπίπτουν με το δικαίωμά τους να συμμετάσχουν στην έρευνα και με την προστασία τους κατά τη διάρκεια αυτής. *Το δικαίωμα του παιδιού για την προστασία του στην έρευνα αρθρώθηκε ως ανθρώπινο δικαίωμα εντός της διακήρυξης των δικαιωμάτων των παιδιών* (Balke 1992, UNICEF 1990). Ο όρος «κατάσταση του ατόμου» χρησιμοποιήθηκε από τους Hart και Pavlovic (1991), για να περιγράψει την γαλούχηση των παιδιών ως άτομα με γνώμη και ανθρώπινη αξιοπρέπεια και όχι ως κτήματα των γονιών τους.

Τα δικαιώματα των παιδιών ως ανθρώπινα δικαιώματα στην έρευνα ερμηνεύονται σε πολλούς κώδικες δεοντολογίας της έρευνας, σαν ενίσχυση της αρχής της ευεργεσίας, δηλαδή τα σχετικά οφέλη που θα παρέχει η έρευνα σε σχέση με τον κίνδυνο για τον συμμετέχοντα. Σύμφωνα με την Εθνική υπηρεσία της Αυστραλίας σχετικά με θέματα Ηθικής Συμπεριφοράς της Έρευνας με ανθρώπους (Australian Health Ethics Committee 2002), περιγράφεται η αρχή της ευεργεσίας σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να διεξαχθεί έρευνα με παιδιά μόνον όταν:

- *η έρευνα είναι σημαντική για την υγεία και την ευημερία τους*
- *η συμμετοχή τους είναι απαραίτητη για την έρευνα*
- *η μέθοδος της έρευνας είναι κατάλληλη για παιδιά και*
- *οι όροι της έρευνας παρέχουν εγγυήσεις για τη σωματική, συναισθηματική ή ψυχολογική ασφάλεια τους.*

Οι ερευνητές θα πρέπει επίσης να αναρωτηθούν: Τίνος συμφέροντα εξυπηρετούνται από την έρευνα; Ποιες είναι οι απόψεις των ερευνητικών φορέων; Είναι τα ίδια τα παιδιά εκείνα που θα ωφεληθούν από την έρευνα;

Η επιτακτική ανάγκη προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων των παιδιών, πρέπει να «ανοίξει» τον δρόμο για να υπάρξει ένα πλήρες νομικό πλαίσιο σχετικά με ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας στην έρευνα με παιδιά.

3.4 Πώς μπορεί ένας ερευνητής να είναι «Ηθικός» σε μια έρευνα με παιδιά και ενήλικες

Είναι γνωστό ότι οι ερευνητές δεν είναι σε θέση να διεξάγουν τις έρευνες τους με επιτυχία, αν δεν εξασφαλίσουν πρώτα τη βοήθεια άλλων ανθρώπων. Αν οι ερευνητές έχουν την επιθυμία να τους διαθέσουν τα υποκείμενα της έρευνας τον πολύτιμο χρόνο τους για να τους βοηθήσουν, θα πρέπει να τους δοθεί κάτι σαν αντάλλαγμα. Πολλοί άνθρωποι είναι πρόθυμοι να αποκαλύψουν πολλές προσωπικές πληροφορίες κατά τη διάρκεια της έρευνας. Έτσι οι ερευνητές θα πρέπει να εγγυηθούν ότι αντιμετωπίζουν τόσο τους συμμετέχοντες όσο και τις πληροφορίες τους, με ειλικρίνεια και σεβασμό. Αυτό ονομάζεται «ηθική έρευνα» (Dawson 2002).

Τα υποκείμενα της έρευνας θα πρέπει να έχουν τον σεβασμό του ερευνητή. Σύμφωνα με (Dawson 2002), οι ερευνητές θα πρέπει πάντα να θυμούνται πως η διαδικασία της έρευνας είναι σαν μια «εισβολή» στις ζωές των συμμετεχόντων. Μερικοί από τους ανθρώπους που λαμβάνουν μέρος στην έρευνα μπορεί να είναι ευάλωτοι, λόγω της ηλικίας τους, της κοινωνικής τους θέσης ή της σωματικής τους αδυναμίας. Εάν οι συμμετέχοντες είναι παιδιά, θα πρέπει οι ερευνητές να σιγουρευτούν ότι οι γονείς είναι ενήμεροι και παρόντες.

Μερικοί άνθρωποι μπορούν να θεωρήσουν τη συμμετοχή τους σε μια έρευνα ως αξιόλογη, ενώ κάποιοι άλλοι όχι. Η έρευνα δεν θα πρέπει σε καμιά περίπτωση να δίνει ψεύτικες ελπίδες ή να προκαλεί περιττό άγχος. Ο ερευνητής θα πρέπει να προσπαθεί να ελαχιστοποιεί την οποιαδήποτε διατάραξη στις ζωές των συμμετεχόντων. Αν κάποιος από αυτούς έχει βρει την όλη διαδικασία στενόχωρη θα πρέπει να εντοπιστούν άμεσα από τον ερευνητή, οι λόγοι που το προκάλεσαν αυτό, να διορθωθεί και να επανέλθει η ηρεμία στην ερευνητική διαδικασία.

Όλοι οι ερευνητές μπορεί να συναντήσουν απρόβλεπτες καταστάσεις, αλλά η καλή προετοιμασία και η αυτογνωσία θα συμβάλει στην μείωση αυτών. Αν αυτό δεν συμβεί δεν θα πρέπει οι ερευνητές να εστιάσουν για πάρα πολύ χρόνο στην αρνητική πλευρά της έρευνας. Θα πρέπει να εντοπίσουν, να αναλύσουν και να μάθουν από τα λάθη τους, (τα οποία προκάλεσαν όλο αυτό) και να προχωρήσουν (Dawson 2002).

Όλοι οι ερευνητές θα πρέπει να εξασφαλίσουν την ανωνυμία και το απόρρητο. Ωστόσο αν διαπιστωθεί ότι από τις πληροφορίες που έδωσαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα τελείται κάποιο αδίκημα, ο ερευνητής θα πρέπει να τους έχει ενημερώσει από πριν ότι θα τις παραδώσει στη δικαιοσύνη.

Οι ερευνητές θα πρέπει να είναι ευθείς και ειλικρινείς σχετικά με το ποιοι είναι και τι κάνουν. Με αυτόν τον τρόπο τα πιθανά υποκείμενα της έρευνας θα μπορούν να αποφασίσουν συνειδητά για το αν θα λάβουν μέρος ή όχι σε αυτήν. Είναι δικαίωμα του καθενός να αρνηθεί τη συμμετοχή του σε μια έρευνα. *Κανείς δεν θα πρέπει να αναγκάζεται, να εκφοβίζεται ή να δαλεάζεται για να λάβει μέρος* (Dawson 2002).

Αν κάποιοι άνθρωποι αναγκαστούν να λάβουν μέρος σε μια έρευνα μετά από πίεση του αφεντικού τους ή κάποιου άλλου, τότε πολύ σύντομά θα αποκαλυφθούν, καθώς δεν θα είναι πρόθυμοι να συμμετέχουν και μπορεί να προκαλέσουν (σκοπίμως) προβλήματα, προσφέροντας είτε ψευδείς είτε άχρηστες πληροφορίες, ή διακόπτοντας τη διαδικασία συλλογής δεδομένων. Ποιος μπορεί όμως να τους κατηγορήσει; Εσείς δεν θα πράττατε το ίδιο αν ήσασταν αναγκασμένοι να κάνετε κάτι με το ζόρι;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΓΙΑ ΑΔΕΙΑ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟ Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.

4.1 Γνωμοδότηση Ι.Ε.Π.

Το Ι.Ε.Π. ως επιστημονικός φορέας του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. γνωμοδοτεί (Πράξη υπ. αριθ. 01/07-01-2015 του Δ.Σ. του Ι.Ε.Π.), σχετικά με αιτήματα που αφορούν: α) στη διεξαγωγή έρευνας σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, β) στη διεξαγωγή έρευνας σε δομές που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. και γ) στη διεξαγωγή έρευνας που περιλαμβάνει αξιοποίηση υποδομών του συστήματος της Α΄/θμιας και της Β΄/θμιας εκπαίδευσης.

Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), γνωμοδοτεί για τη διεξαγωγή της έρευνας μόνο για ένα σχολικό έτος.

Σύμφωνα με το Ι.Ε.Π (2015), σε περίπτωση που η έρευνα σχεδιάζεται να υλοποιηθεί σε διάστημα μεγαλύτερο του ενός σχολικού έτους χωρίς να προβλέπονται αλλαγές στον ερευνητικό σχεδιασμό, τότε ο ερευνητής/η ερευνήτρια ή η ερευνητική ομάδα θα πρέπει να υποβάλει αίτημα χρονικής επέκτασης της έρευνας.

Σε περίπτωση που η έρευνα περιλαμβάνει φάσεις υλοποίησης (π.χ. πιλοτική έρευνα, κύρια έρευνα, επαναληπτική έρευνα – follow up), με ενδεχόμενη αλλαγή στο δείγμα, στα ερευνητικά εργαλεία ή σε άλλα στοιχεία του ερευνητικού σχεδιασμού, τότε ο ερευνητής θα πρέπει να υποβάλει στο Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. αίτημα επέκτασης της έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη ότι στην αρχική αίτηση χρειάζεται να περιλαμβάνονται:

- i) λεπτομερής αναφορά, βάσει των οδηγιών σύνταξης του αναλυτικού σχεδίου της έρευνας, στη φάση της έρευνας που πρόκειται να υλοποιηθεί άμεσα και για την οποία θα γνωμοδοτήσει το Ι.Ε.Π. και
- ii) μια γενική περιγραφή των επόμενων ερευνητικών φάσεων.

Στην περίπτωση αυτή, η γνωμοδότηση του Ι.Ε.Π. θα αφορά στην προέγκριση του συνόλου του ερευνητικού σχεδιασμού και στη διεξαγωγή της πρώτης φάσης της έρευνας. Για την υλοποίηση κάθε επόμενης φάσης, ο ερευνητής θα πρέπει να υποβάλει εκ νέου αίτημα για επέκταση της άδειας, στο οποίο θα πρέπει να συμπεριλάβει οποιαδήποτε αλλαγή έχει πραγματοποιηθεί στο δείγμα, στα ερευνητικά εργαλεία ή σε άλλα στοιχεία του ερευνητικού σχεδιασμού.

4.1.1 Αναγκαία έγγραφα για γνωμοδότηση του Ι.Ε.Π. σχετικά με τη διεξαγωγή έρευνας σε σχολεία και δομές που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.

Τα παραστατικά τα οποία πρέπει να καταθέσει ο ερευνητής, προκειμένου το Ι.Ε.Π. να γνωμοδοτήσει σχετικά με τη διεξαγωγή έρευνας σε σχολεία και άλλες δομές που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. είναι σύμφωνα με αυτό, τα εξής:

1. Αίτηση προς το Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ., και συγκεκριμένα προς την αρμόδια Διεύθυνση Σπουδών (π.χ. Διεύθυνση Σπουδών Π/βάθμιας Εκπαίδευσης, Διεύθυνση Σπουδών Δ/βάθμιας Εκπαίδευσης)

2. Συμπληρωμένο Συνοπτικό Δελτίο Έρευνας

3. Κατάσταση των σχολείων με τους κωδικούς τους

4. Αναλυτικό Σχέδιο Έρευνας

5. Βεβαίωση της επιβλέπουσας επιτροπής ή του/της επιβλέποντος/ουσας καθηγητή/τριας, στην οποία θα πρέπει να αναφέρεται ότι οι υπογράφωντες έλαβαν γνώση του περιεχομένου των παραστατικών της έρευνας και ότι συμφωνούν με τη διεξαγωγή της

6.Σύντομο βιογραφικό σημείωμα του ερευνητή και, στην περίπτωση που η έρευνα σχεδιάζεται να υλοποιηθεί από ερευνητική ομάδα, προσκομίζονται τα βιογραφικά σημειώματα των μελών της ομάδας έρευνας που πρόκειται να επισκεφτούν τις σχολικές μονάδες.

Τα παραπάνω κατατίθενται σε τρία αντίτυπα, καθώς και σε ηλεκτρονική μορφή.

4.1.2 Περιγραφή του πλαισίου αξιολόγησης του σχεδίου της έρευνας για τη σύνταξη γνωμοδότησης σχετικά με τη χορήγηση άδειας διεξαγωγής έρευνας σε σχολεία και δομές που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.

Με βάση τις οδηγίες για σύνταξη του αναλυτικού σχεδίου της έρευνας, οι οποίες δίνονται στη συνέχεια, διεξάγεται αξιολόγηση του ερευνητικού σχεδίου ως προς τα εξής:

1.τη διασφάλιση του σχεδιασμού και της διεξαγωγής της έρευνας σύμφωνα με τις αρχές της ερευνητικής δεοντολογίας

2.τη στοιχειοθετημένη τεκμηρίωση σε σχέση με α) την αναγκαιότητα διεξαγωγής της έρευνας σε σχολείο ή άλλη δομή που υπάγεται στις αρμοδιότητες του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. και β) τη συμβολή της έρευνας στην προώθηση της εκπαίδευσης και της επιστήμης γενικότερα

3.τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της έρευνας κατά τρόπο που διασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου και εν γένει το απρόσκοπτο της εκπαιδευτικής διαδικασίας

4.την επιλογή παιδαγωγικά κατάλληλων ερευνητικών εργαλείων.

5.την παρουσίαση του σκοπού, των στόχων, του περιεχομένου και της μεθοδολογίας της έρευνας κατά τρόπο σαφή και ολοκληρωμένο και σε συμφωνία με τις οδηγίες σύνταξης του αναλυτικού σχεδίου της έρευνας

Η γνωμοδότηση του Ι.Ε.Π. συντάσσεται βάσει των παραπάνω επιστημονικών και παιδαγωγικών κριτηρίων.

Κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης, το Ι.Ε.Π. ενδέχεται να έρθει σε επαφή με τον ερευνητή, προκειμένου να ζητήσει συμπληρωματικά στοιχεία ή/και διευκρινίσεις.

Σημειώνεται ότι έρευνες που δεν είναι ενταγμένες σε πανεπιστημιακούς ή άλλους επιστημονικούς φορείς και για τις οποίες οι ερευνητές δεν διαθέτουν τη σχετική με το αντικείμενο επιστημονική κατάρτιση χρειάζεται να έχουν εξασφαλίσει την απαραίτητη επιστημονική εποπτεία, προκειμένου να εξεταστούν από τα αρμόδια Γραφεία του Ι.Ε.Π.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.2 Γενικές πληροφορίες

Το αναλυτικό σχέδιο της έρευνας αποτελεί απαραίτητο παραστατικό για την αξιολόγηση του ερευνητικού σχεδιασμού στο πλαίσιο των ως άνω αναφερόμενων επιστημονικών και παιδαγωγικών κριτηρίων και θα πρέπει να περιλαμβάνει σύμφωνα με το Ι.Ε.Π. (2015), τις εξής ενότητες:

- 1. Σκοπός και Αναγκαιότητα της έρευνας*
- 2. Θεωρητική πλαισίωση-Αναφορά σε προηγούμενες συναφείς με το θέμα έρευνες*
- 3. Μεθοδολογία της έρευνας*
- 4. Ζητήματα Δεοντολογίας*
- 5. Χρονοδιάγραμμα διεξαγωγής της έρευνας*
- 6. Προσδοκώμενα αποτελέσματα και συμβολή της έρευνας στην προώθηση της εκπαίδευσης και γενικότερα της επιστήμης.*

4.2.1 Οδηγίες για τη σύνταξη του Αναλυτικού Σχεδίου της Έρευνας

1. Σκοπός και Αναγκαιότητα της έρευνας

Περιγράφεται με σαφήνεια ο σκοπός της έρευνας και η αναγκαιότητα διεξαγωγής της τόσο από επιστημονικής άποψης όσο και από την άποψη της διεξαγωγής της στο σχολικό πλαίσιο ή σε άλλες δομές αρμοδιότητας του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.

2. Θεωρητική πλαισίωση – Αναφορά σε προηγούμενες έρευνες

Περιγράφεται συνοπτικά το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας και γίνεται τεκμηριωμένη βιβλιογραφική αναφορά σε προηγούμενες έρευνες.

Διατυπώνονται με σαφήνεια τα ερευνητικά ερωτήματα ή/και οι ερευνητικές υποθέσεις. Καλό είναι η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων/υποθέσεων να πραγματοποιείται σε αντιστοιχία με τον σκοπό, τους στόχους, την αναγκαιότητα και τις συναφείς με το θέμα έρευνες.

4.2.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Στην ενότητα αυτή περιγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας (π.χ. έρευνα επισκόπησης, μελέτη περίπτωσης, πειραματική ή οιονεί πειραματική έρευνα, έρευνα δράσης, εθνογραφική έρευνα κ.ο.κ.). Αν ο ερευνητικός σχεδιασμός περιλαμβάνει φάσεις

διεξαγωγής της έρευνας (π.χ. πιλοτική, κύρια έρευνα, επαναληπτική έρευνα-follow up), αυτό θα πρέπει να δηλώνεται σαφώς.

4.2.3 Δειγματοληψία

Γίνεται λεπτομερής αναφορά στη διαδικασία της δειγματοληψίας και συγκεκριμένα στα εξής:

- α) στη μέθοδο δειγματοληψίας,
- β) στο μέγεθος του δείγματος και
- γ) στα κριτήρια επιλογής του δείγματος.

4.2.4 Ερευνητικά Εργαλεία

Περιγράφονται τα ερευνητικά εργαλεία (π.χ. συμμετοχική παρατήρηση, ερωτηματολόγιο, συνέντευξη, ομάδα εστίασης, ερευνητικό ημερολόγιο) και αναφέρονται οι μέθοδοι καταγραφής (βλ. και παρακάτω στα ζητήματα δεοντολογίας). Προτείνεται στους ερευνητές να αξιοποιούν ερευνητικά εργαλεία που αντιστοιχούν στον σκοπό της έρευνας που αναλαμβάνουν.

4.2.5 Κριτήρια Αξιολόγησης των ερευνητικών εργαλείων

Τα ερευνητικά εργαλεία (σύμφωνα με το Ι.Ε.Π., 2015), θα πρέπει:

- α. να είναι ανώνυμα, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των συμμετεχόντων στην έρευνα*
- β. να είναι κατάλληλα για την ομάδα στόχο της έρευνας ως προς την ηλικία, το επίπεδο κατανόησης και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της ομάδας στην οποία απευθύνεται η έρευνα*
- γ. να είναι διατυπωμένα σε σωστό νεοελληνικό λόγο και να μην έχουν τυπογραφικά, ορθογραφικά και συντακτικά λάθη*
- δ. να μην παροτρύνουν/νομιμοποιούν – έστω και έμμεσα-την υιοθέτηση αντικοινωνικών ή αυτοκαταστροφικών συμπεριφορών*
- ε. να μην περιλαμβάνουν οτιδήποτε μπορεί με οποιονδήποτε τρόπο να προσβάλει μαθητές,*

εκπαιδευτικούς, γονείς ή άλλες κοινωνικές κατηγορίες

στ. να είναι απαλλαγμένα από οποιοδήποτε στοιχείο διαφήμισης άμεσης ή έμμεσης

ζ. να υποβάλλονται στην τελική τους μορφή. Στην περίπτωση που τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται είναι μεταφρασμένα στα ελληνικά, θα πρέπει να συνοδεύονται και από το πρωτότυπο υλικό.

4.2.6 Ψυχομετρικά εργαλεία

Όσον αφορά, ιδιαιτέρως, στη συμπερίληψη ψυχομετρικών εργαλείων στα εργαλεία της έρευνας, επισημαίνεται ότι η χρήση τους για συλλογή ερευνητικών δεδομένων υπόκειται στους σχετικούς με το ζήτημα αυτό κανόνες της δεοντολογίας, που είναι σε μεγάλο βαθμό κοινοί σε όλες τις επιστημονικές ενώσεις των ψυχολόγων παγκοσμίως.

Λαμβάνοντας υπόψη τους κανόνες της ερευνητικής δεοντολογίας, η συμπερίληψη των ψυχομετρικών εργαλείων θα πρέπει να τεκμηριώνεται (σύμφωνα με το Ι.Ε.Π., 2015), με βάση τα παρακάτω:

α. την αναφορά στο τι αξιολογεί η εκάστοτε ψυχομετρική δοκιμασία, για ποιο σκοπό πρέπει να χρησιμοποιηθεί, καθώς και στο ποια είναι τα χαρακτηριστικά, η χρησιμότητα και οι περιορισμοί της κλίμακας σε σχέση με τον σκοπό για τον οποίο προορίζεται

β. τα στοιχεία σχετικά με την ύπαρξη ή μη στάθμισης, την αξιοπιστία και την εγκυρότητα της εκάστοτε κλίμακας και συνοπτική αναφορά στις συναφείς με το θέμα της έρευνας προηγούμενες ερευνητικές εργασίες στις οποίες έχει χρησιμοποιηθεί

γ. τα τεκμήρια σχετικά με την εκπαίδευση του ερευνητή και τις δεξιότητες που κρίνονται απαραίτητες για την κατάλληλη χρήση του εργαλείου, σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται στο σχετικό συνοδευτικό εγχειρίδιο

δ. τα στοιχεία σχετικά με τον πληθυσμό στον οποίο έχει σταθμιστεί το εκάστοτε εργαλείο, αλλά και για τον πληθυσμό για τον οποίο έχει κατασκευαστεί.

Σημειώνεται ότι σε αρκετές περιπτώσεις, οι ερευνητές δεν έχουν στη διάθεσή τους ψυχομετρικά εργαλεία σταθμισμένα στους πληθυσμούς στους οποίους απευθύνεται η έρευνά τους. Στις περιπτώσεις αυτές, ενδέχεται να επιχειρήσουν να προσαρμόσουν ανάλογα τον τρόπο χορήγησης και ερμηνείας των εργαλείων αυτών. Κατά παρόμοιο τρόπο, είναι αναγκαίο να αναφέρουν στο αναλυτικό σχέδιο έρευνας τις αλλαγές που πραγματοποίησαν, καθώς επίσης και τα στάδια της διαδικασίας προσαρμογής. Μέριμνα θα πρέπει να ληφθεί και για την αναφορά σε ενδεχόμενους περιορισμούς που απορρέουν από μια τέτοια διαδικασία.

4.2.7 Έρευνες με χρήση ιατρικών οργάνων για συλλογή σωματομετρικών δεδομένων

Σε περιπτώσεις ερευνών οι οποίες περιλαμβάνουν χρήση ιατρικών οργάνων και μηχανημάτων για συλλογή σωματομετρικών δεδομένων ή για άλλο ερευνητικό σκοπό, κρίνονται απαραίτητα τα εξής: α) η περιγραφή των εν λόγω οργάνων και μηχανημάτων, β) η βεβαίωση ασφάλειας της χρήσης τους, γ) η προσκόμιση σχετικής βεβαίωσης από δημόσια αρχή ή σχετικής εγγύησης καλής λειτουργίας από την κατασκευαστική εταιρεία.

4.2.8 Άλλα θέματα

Σε περιπτώσεις ερευνών που αντλούν από τη μεθοδολογία της ερευνητικής παρέμβασης είναι αναγκαίο να περιλαμβάνεται και μια σύντομη περιγραφή του περιεχομένου της παρέμβασης.

Στο πλαίσιο της τεκμηρίωσης της ερευνητικής μεθοδολογίας, προτείνεται να θίγονται ζητήματα αξιοπιστίας, εγκυρότητας και γενίκευσης των αποτελεσμάτων, εφόσον αυτή η αναφορά είναι συμβατή με το μεθοδολογικό πλαίσιο της έρευνας.

4.2.9 Χρονική Διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας

Τέλος, στο πλαίσιο της περιγραφής της μεθοδολογίας είναι απαραίτητο: α) να συμπεριληφθεί αναφορά στην εκτίμηση των ωρών απασχόλησης των μαθητών εντός και εκτός ωρολογίου προγράμματος και β) να στοιχειοθετείται επαρκώς, στο πλαίσιο επιστημονικής αιτιολόγησης, η τεκμηρίωση του τρόπου και του χρόνου απασχόλησης των μαθητών που θα συμμετάσχουν στην έρευνα.

Σημειώνεται ότι δεν θα εγκρίνονται έρευνες που θα διεξάγονται εντός του ωρολογίου προγράμματος και οι οποίες θα απασχολούν μαθητές και εκπαιδευτικούς στο σύνολο της διάρκειας διεξαγωγής της έρευνας στο σχολείο για περισσότερο από δύο διδακτικές ώρες ανά τμήμα.

4.3 Ζητήματα Δεοντολογίας

Όσον αφορά στα ζητήματα της δεοντολογίας είναι αναγκαία η στοιχειοθετημένη και διεξοδική αναφορά σύμφωνα (με το Ι.Ε.Π., 2015), στα κάτωθι:

α) τη διασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα ή των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών, όταν η έρευνα απευθύνεται σε ανήλικους μαθητές

β) τη διασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων στην έρευνα και της προστασίας, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων τους

γ) την πρόβλεψη της δυνατότητας των συμμετεχόντων στην έρευνα να διακόψουν τη συμμετοχή τους σε οποιοδήποτε στάδιο της διεξαγωγής της

δ) την προστασία των συμμετεχόντων στην έρευνα από την έκθεση σε πιθανό σωματικό ή ψυχολογικό κίνδυνο, ή ταλαιπωρία ή άλλες δυσμενείς για τους ίδιους επιπτώσεις στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στην ερευνητική διαδικασία.

Ειδικότερα:

Όσον αφορά στο **(α)** δηλαδή **στη διασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα ή των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών**, όταν η έρευνα απευθύνεται σε ανήλικους μαθητές, ο ερευνητής είναι υποχρεωμένος να διασφαλίσει ότι όλοι οι συμμετέχοντες (γονείς μαθητές και εκπαιδευτικοί) στην έρευνα κατανοούν πλήρως:

α. τους σκοπούς της έρευνας

β. τη διαδικασία στην οποία πρόκειται να εμπλακούν

γ. τους λόγους για τους οποίους είναι απαραίτητη η συμμετοχή τους

δ. τον προαιρετικό χαρακτήρα της συμμετοχής τους

ε. τη δυνατότητά τους να αποχωρήσουν σε οποιαδήποτε στάδιο διεξαγωγής της έρευνας.

στ. ιδίως για την περίπτωση ερευνών οι οποίες περιλαμβάνουν συλλογή σωματομετρικών δεδομένων ή/και χρήση ιατρικών μηχανημάτων ή έρευνες οι οποίες αφορούν τις διατροφικές συνήθειες των μαθητών, επισημαίνεται ότι θα πρέπει επιπλέον να περιλαμβάνεται η πλήρης περιγραφή του τρόπου εξέτασης των μαθητών.

Για τη διασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των συμμετεχόντων της έρευνας, ο ερευνητής συντάσσει σχετική επιστολή, την οποία ενσωματώνει στο αναλυτικό σχέδιο της έρευνας. Σε περιπτώσεις που η έρευνα απευθύνεται σε ανήλικους μαθητές, απαιτείται η εξασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των γονέων και κηδεμόνων τους. Η επιστολή ενημέρωσης και εξασφάλισης της συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα αποτελεί απαραίτητο παραστατικό για τη διαδικασία της γνωμοδότησης (βλ. Παράρτημα). Σημειώνεται ότι για έρευνες με αποκλειστική χρήση ερωτηματολογίου σε ενήλικες δεν απαιτείται το έντυπο της ενυπόγραφης συγκατάθεσης.

Πέρα από το τυπικό μέρος της εξασφάλισης, μέσω σχετικής επιστολής, της ενημερωμένης συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα ή των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών που είναι ανήλικοι, κρίνεται απαραίτητο (σύμφωνα με το Ι.Ε.Π. 2015), να λαμβάνεται μέριμνα από πλευράς του ερευνητή για την εναρμόνιση της διεξαγωγής της έρευνάς του με τα Άρθρα 3 και 12 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού, τα οποία προβλέπουν ότι: α) σε όλες τις ενέργειες που αφορούν στα παιδιά, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη πρωτίστως το συμφέρον του παιδιού (αρθρ. 3) και β) θα πρέπει να διασφαλίζεται το δικαίωμα στα παιδιά που είναι σε θέση να διατυπώνουν τις απόψεις τους, να τις εκφράζουν ελεύθερα, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και την ωριμότητά τους (αρθρ. 12).

Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της διεξαγωγής της έρευνας θα πρέπει, παράλληλα με την επιστολή της γονικής συναίνεσης, να παρέχονται στους ανήλικους μαθητές οι ανάλογες διευκολύνσεις σε ό, τι αφορά:

- i) στην ενημέρωσή τους για τους σκοπούς και τη διαδικασία της έρευνας*
- ii) στη διασφάλιση της ανωνυμίας τους και του εμπιστευτικού χαρακτήρα των δεδομένων*
- iii) στον προαιρετικό χαρακτήρα της συμμετοχής τους και*
- iv) στη δυνατότητά τους να αποχωρήσουν σε οποιοδήποτε στάδιο της διεξαγωγής της.*

Σε περίπτωση που η έρευνα απευθύνεται σε μαθητές με νοητική ή άλλη αναπηρία, οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τους συνήθεις τρόπους προφορικής και γραπτής επικοινωνίας, το Ι.Ε.Π. σύμφωνα και με α) τις κατευθύνσεις για την ερευνητική δεοντολογία διεθνών οργανισμών για την εκπαιδευτική έρευνα και β) τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, θεωρεί ότι θα πρέπει στο πλαίσιο του ερευνητικού σχεδιασμού να λαμβάνεται κάθε μέριμνα από πλευράς του ερευνητή για την αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας, οι οποίοι θα διευκολύνουν τη λήψη αυθεντικών απαντήσεων σε σχέση με την προαιρετική συμμετοχή ή την αποχώρηση των συμμετεχόντων μαθητών με αναπηρία σε οποιαδήποτε στάδιο διεξαγωγής της έρευνας. Για τον σκοπό αυτό, ο ερευνητής μπορεί, επιπροσθέτως, να επιδιώκει και τη συνεργασία του εκπαιδευτικού προσωπικού ή του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού της σχολικής μονάδας στην οποία διεξάγεται η έρευνα. Σημειώνεται ότι η μέριμνα αυτή λαμβάνεται συμπληρωματικά προς την εξασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των γονέων των μαθητών με αναπηρία, η οποία κρίνεται ως απολύτως απαραίτητη.

Τέλος, στο πνεύμα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναμένεται ότι θα λαμβάνεται κάθε μέριμνα από πλευράς του ερευνητή, ώστε η έρευνα να διεξάγεται σε συνεννόηση και με τη συνεργασία του Διευθυντή και του συλλόγου διδασκόντων έκαστης σχολικής μονάδας.

Σε σχέση με το **(β)**, δηλαδή, **τη διασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων στην έρευνα και της προστασίας, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων τους**, ο ερευνητής είναι υποχρεωμένος, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία (Ν. 2472/1997, περί Προστασίας του Ατόμου από την Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων), να μεριμνήσει για την πλήρη περιγραφή των τρόπων με τους οποίους θα διασφαλιστεί, σε κάθε στάδιο της έρευνας (συλλογή, επεξεργασία και δημοσιοποίηση), η ανωνυμία όλων των εμπλεκόμενων σε αυτή και να μεταχειριστεί τα ερευνητικά δεδομένα ως απολύτως απόρρητα.

Ειδικά για τις περιπτώσεις προτάσεων ερευνών στις οποίες ως μέθοδος καταγραφής των ερευνητικών δεδομένων προτείνεται η βιντεοσκόπηση ή η ηχογράφηση μαθητών και εκπαιδευτικών μέσα στην τάξη ή στους χώρους του σχολείου, επισημαίνουμε τα εξής:

Ως μέθοδοι καταγραφής, η βιντεοσκόπηση και η ηχογράφηση εγείρουν σοβαρά ζητήματα προστασίας της ανωνυμίας και των προσωπικών δεδομένων των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Για τον λόγο αυτό, σύμφωνα με το Ι.Ε.Π, (2015), σε εξαιρετικές περιπτώσεις και μόνο όταν στο αναλυτικό σχέδιο έρευνας περιλαμβάνεται σαφής και

πλήρως εμπεριστατωμένη αιτιολόγηση σχετικά με την αναγκαιότητα υιοθέτησης αυτών των μεθόδων καταγραφής στο πλαίσιο του μεθοδολογικού σχεδιασμού της εκάστοτε έρευνας, τότε μόνο είναι δυνατό να εξεταστεί το ενδεχόμενο αποδοχής της ηχογράφησης/βιντεοσκόπησης υπό τις εξής προϋποθέσεις:

α) ότι ο ερευνητής θα κάνει ρητή αναφορά αυτών των μεθόδων στην επιστολή ενημέρωσης και εξασφάλισης της συναίνεσης των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών για τη συμμετοχή των παιδιών τους στην έρευνα και

β) ότι ο ερευνητής θα καταθέσει ως παραστατικό της έρευνας υπεύθυνη δήλωση του Ν. 1599/1986

Σε περίπτωση κατά την οποία ο ερευνητής για εξειδικευμένους επιστημονικούς λόγους (αναφέρουμε ενδεικτικά την περίπτωση της μουσικοκινητικής ή κιναισθητικής αγωγής), χρειάζεται να κοινοποιήσει ή να παρουσιάσει τμήματα ή το σύνολο της βιντεοσκοπημένης έρευνάς του στην επιστημονική κοινότητα (σε συνέδρια, ημερίδες, επιμορφώσεις), τότε απαιτείται, εκτός της ενυπόγραφης συναίνεσης των γονέων, και ειδική άδεια της Αρχής Προστασίας Ευαίσθητων Προσωπικών Δεδομένων.

Τέλος, όσον αφορά στο (δ), δηλαδή την προστασία των συμμετεχόντων στην έρευνα από την έκθεση σε πιθανό σωματικό ή ψυχολογικό κίνδυνο, ή ταλαιπωρία ή άλλες δυσμενείς για τους ίδιους επιπτώσεις στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στην ερευνητική διαδικασία, επισημαίνονται τα εξής:

Για έρευνες που περιλαμβάνουν συλλογή σωματομετρικών δεδομένων ή/και χρήση ιατρικών μηχανημάτων ή έρευνες που αφορούν στις διατροφικές συνήθειες των μαθητών θα πρέπει (σύμφωνα με το Ι.Ε.Π., 2015), να διασφαλίζονται:

α) ο σεβασμός στην προσωπικότητα έκαστου μαθητή και η διακριτικότητα της διεξαγωγής της ερευνητικής διαδικασίας (π.χ. να υπάρχει μέριμνα ώστε η διενέργεια της συλλογής των δεδομένων να γίνεται με χρήση παραβάν και με σεβασμό στην ιδιωτικότητα του ατόμου)

β) το απόρρητο των αποτελεσμάτων.

Σε περιπτώσεις ερευνών κατά τις οποίες οι μαθητές υποβάλλονται σε οποιαδήποτε σωματική άσκηση, εκτός από την επιστολή της ενημερωμένης συγκατάθεσης του γονέα, είναι αναγκαίο να εξασφαλίζεται ότι στα αρχεία του σχολείου έχει κατατεθεί συμπληρωμένο το Ατομικό Δελτίο Υγείας του μαθητή. Σημειώνεται ότι σε περίπτωση που η επιβάρυνση του μαθητή στο πλαίσιο της διενέργειας των σωματικών ασκήσεων κριθεί αυξημένη, το Ι.Ε.Π. επιφυλάσσεται να ζητήσει από τον ερευνητή να συμπεριλάβει στα απαιτούμενα δικαιολογητικά για τη συμμετοχή του μαθητή, επιπροσθέτως των παραπάνω και σχετική βεβαίωση από καρδιολόγο ή/και παιδίατρο-παθολόγο.

Η αξιοποίηση υλικών ανταμοιβών ως κινήτρων για τη συμμετοχή των μαθητών στην έρευνα θα πρέπει να ασκείται με εξαιρετική προσοχή και να αποφεύγονται επιλογές οι οποίες ενδεχομένως έχουν ανεπιθύμητα αποτελέσματα (π.χ. προσφορά γλυκών σε μαθητές).

Επιπροσθέτως, στο παραπάνω πλαίσιο, επισημαίνεται ότι η αξιοποίηση υλικών ανταμοιβών ως κινήτρων για τη συμμετοχή των μαθητών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας θεωρείται προβληματική από την άποψη της ενδεχόμενης μεροληψίας στη δειγματοληψία ή στις απαντήσεις των συμμετεχόντων.

Εκπαιδευτικοί, οι οποίοι εμπλέκονται με τον ρόλο του ερευνητή σε έρευνα δράσης η οποία διεξάγεται εντός του χώρου εργασίας τους οφείλουν, επίσης, να εξασφαλίσουν τη συναίνεση των συμμετεχόντων, εξηγώντας τον διπλό ρόλο που αναλαμβάνουν μέσα στη σχολική τάξη και διασφαλίζοντας την ανωνυμία των συμμετεχόντων, όπως περιγράφεται παραπάνω.

Τέλος, σημειώνεται ότι ο ερευνητής θα πρέπει να μεριμνά για τη συμβατότητα της διαδικασίας συλλογής των ερευνητικών δεδομένων με τις διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις οι οποίες σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εκπαίδευση.

4.4 Ζητήματα οργάνωσης της έρευνας

Αναφέρονται:

α) ο φορέας στο πλαίσιο του οποίου εκπονείται η έρευνα

β) ο φορέας χρηματοδότησης της έρευνας (εφόσον υφίσταται χρηματοδότηση) και

γ) το χρονοδιάγραμμα διεξαγωγής της έρευνας στις σχολικές μονάδες ή άλλη δομή αρμοδιότητας του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.

Στις περιπτώσεις που, σύμφωνα με τον ερευνητικό σχεδιασμό, η έρευνα διεξάγεται σε φάσεις θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε στο χρονοδιάγραμμα διεξαγωγής να περιγράφονται με σαφήνεια οι φάσεις υλοποίησης της έρευνας.

4.5 Προσδοκώμενα αποτελέσματα και συμβολή της έρευνας στην προώθηση της εκπαίδευσης και γενικότερα της επιστήμης.

Στην ενότητα αυτή περιγράφονται τα προσδοκώμενα αποτελέσματα της έρευνας σε αντιστοιχία με τον ερευνητικό σκοπό και τα ερευνητικά ερωτήματα ή τις ερευνητικές υποθέσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, περιγράφεται και η συμβολή της έρευνας στην προώθηση της εκπαίδευσης και της επιστήμης γενικότερα, ει δυνατόν σε αντιστοιχία και με τη συνοπτική ανασκόπηση των προηγούμενων ερευνών. Η αναφορά στη συμβολή της έρευνας στην εκπαίδευση αναμένεται ότι θα γίνεται από πλευράς του ερευνητή με τη δέουσα προσοχή.

B. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σημαντικότητα και πρωτοτυπία της έρευνας

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια της καριέρας τους πραγματοποιούν ή αποδέχονται να πραγματοποιηθούν στις τάξεις όπου διδάσκουν (π.χ. από φοιτητές στα πλαίσια των πρακτικών ασκήσεων, από μεταπτυχιακούς φοιτητές στα πλαίσια εκπόνησης διπλωματικών εργασιών κτλ), εκπαιδευτικές έρευνες που ως υποκείμενα της έρευνας είναι μαθητές.

Η χρησιμοποίηση παιδιών ως υποκείμενα της έρευνας είναι από μόνη της μια πολύ «λεπτή κατάσταση», που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής ειδικά σε θέματα που άπτονται: στις απόψεις του εκάστοτε ερευνητή σχετικά με ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας της εκπαιδευτικής έρευνας, στον τρόπο που θα οργανώσει την ερευνά του, στις δικλείδες ασφαλείας που θα χρησιμοποιήσει για να προστατέψει τα παιδιά (πχ εξασφάλιση ανωνυμίας, σεβασμός στην άρνηση ενός μαθητή να λάβει μέρος στην έρευνα, κ.α.), κτλ. Η ηθική και δεοντολογία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της έρευνας, από τη σύλληψη μιας ιδέας έως τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της.

Από όλα τα παραπάνω καθίσταται σαφές, ότι η παρούσα έρευνα είναι πολύ σημαντική διότι μελετάει και συγκρίνει τις απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (μέσα από τη χορήγηση ερωτηματολογίων), που αφορούν θέματα ηθικής και δεοντολογίας τα οποία προκύπτουν κατά το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση μιας εκπαιδευτικής έρευνας.

Το θέμα είναι πρωτότυπο διότι δεν έχει πραγματοποιηθεί έως σήμερα (2016), παρόμοια έρευνα στη Ελλάδα. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών μπορούν να συμβάλλουν στο σχηματισμό από εμάς μιας πρώτης εικόνας σχετικά με το πως θα αντιμετωπίζαν τα διάφορα ηθικά διλήμματα που προκύπτουν κατά την διάρκεια σχεδιασμού και πραγματοποίησης μιας εκπαιδευτικής έρευνας, καθώς και στον εμπλουτισμό των είδη υπάρχοντων πλαισίων και κανόνων που αφορούν την οργάνωση και πραγματοποίηση αυτής.

5.2 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Η παρούσα ερευνητική εργασία, αποσκοπεί στη διερεύνηση, στη συγκέντρωση και τη συγκριτική εξέταση πληροφοριών σχετικά με τις σκέψεις – απόψεις των εκπαιδευτικών σε διάφορα ηθικά διλήμματα, που έχουν ενδεχόμενα να αντιμετωπίσουν σχεδιάζοντας και διεξάγοντας οι ίδιοι μια έρευνα, καθώς και τη στάση τους απέναντι στους άλλους ερευνητές/τριες οι οποίοι/ες θα θελήσουν να πραγματοποιήσουν μια έρευνα στις δικές τους τάξεις.

5.3 Διερευνητικά ερωτήματα

Οι στόχοι της παρούσας έρευνας που επιμερίζονται από τον γενικότερο σκοπό της έρευνας διατυπώνονται υπό μορφή ερευνητικών ερωτημάτων. Τα ερευνητικά ερωτήματα είναι αυτά τα οποία αφενός η έρευνα καλείται να απαντήσει αφετέρου την κατευθύνουν και στοχεύουν να μελετήσουν το φαινόμενο ολιστικά. Τα ερωτήματα, λοιπόν, διαμορφώνονται ως εξής:

Ο πρώτος στόχος της έρευνας καλύπτεται από το πρώτο και το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα τα οποία είναι:

- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και των απόψεων τους σχετικά με τη σημαντικότητα πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και των απόψεων τους σχετικά με την μη σημαντικότητα πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών;

Ο δεύτερος στόχος της έρευνας καλύπτεται από τα ερευνητικά ερωτήματα τρία και τέσσερα:

- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και της συμμετοχής τους σε μία έρευνα, στην οποία θα έπρεπε να καταχωρηθούν σωματομετρικά δεδομένα των μαθητών/τριών σε διαδικτυακή πλατφόρμα και να επεξεργαστούν από ιδιωτική εταιρεία;

- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και της συμμετοχής τους σε ηλεκτρονική έρευνα με χρηματική αμοιβή;

Ο τρίτος στόχος της έρευνας, καλύπτεται από τα ερευνητικά ερωτήματα πέντε και έξι:

- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και στους παράγοντες που θα συνέβαλλαν στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και στον βαθμό συχνότητας κατασκευής και χορήγησης ερωτηματολογίων στους μαθητές;

Ο τέταρτος στόχος της έρευνας καλύπτεται από τα ερευνητικά ερωτήματα επτά έως δεκαοχτώ:

- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και στην ενημέρωση των ατόμων πριν τη χορήγηση ερωτηματολογίων;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και στην απουσία τους από τον χώρο της τάξης κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίων από μαθητές;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και στο «Ανέβασμα» φωτογραφιών των μαθητών/τριών τους στη σχολική ιστοσελίδα;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και στις απόψεις τους σχετικά με τη χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες στους μαθητές/τριες τους;

- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και στην παροχή βοήθειας σε μαθητές/τριες στη συμπλήρωση ερωτηματολογίου;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και στο σεβασμό της επιθυμίας κάποιων μαθητών/τριών, να μη συμμετέχουν στην έρευνα;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και στην «κατοχή» του ηθικού δικαιώματος πραγματοποίησης βιντεοσκόπησης στην τάξη προκειμένου να βελτιωθούν οι διδακτικές πρακτικές;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και της συμφωνίας ή διαφωνίας τους με τη φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση των προσωπικών του δεδομένων χωρίς να χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή»;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και της παροχής άδειας χορήγησης ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες σε μαθητές/τριες, με την προϋπόθεση οι τελευταίοι να γράψουν επάνω το ονοματεπώνυμό τους;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και της αναγκαιότητας αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου του σκοπού της έρευνας;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και της αναγκαιότητας αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα;

- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και των παραγόντων που θα διευκόλυναν τη συμμετοχή τους σε μια προσωπική συνέντευξη;
- Υπάρχει συνάφεια μεταξύ της βαθμίδας εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης και της αμεροληψίας τους κατά τη συμπλήρωση μιας κλείδας ετεροπαρατήρησης σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας ενός/μιάς καλού/καλής συναδέλφου;

5.4 Παρουσίαση του ερωτηματολογίου

Η χρήση του ερωτηματολογίου δίνει στον ερευνητή τη δυνατότητα της εύκολης και γρήγορης συγκέντρωσης δεδομένων που μπορούν να κωδικοποιηθούν, να αναλυθούν και να επεξεργαστούν. Εξασφαλίζει την ανωνυμία και δεν ασκεί πίεση χρονικά ως προς τη συμπλήρωσή του. Τα παραπάνω, όπως και άλλα πλεονεκτήματα, αποτελούν τον κυριότερο λόγο επιλογής του ερωτηματολογίου από τους ερευνητές έναντι άλλων μέσων συλλογής πληροφοριών (π.χ. συνέντευξη, κτλ.).

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα δημιουργήθηκε από μηδενική βάση. Αποτελείται από ερωτήσεις-σενάρια κλειστού και ανοικτού τύπου, εξασφαλίζοντας έτσι την αντικειμενικότητα καθώς και την επιλογή στους εκπαιδευτικούς να εκφράσουν με μεγαλύτερη ευχέρεια τις απόψεις τους.

Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από δυο κατηγορίες ερωτήσεων. Η πρώτη αναφέρονταν στα προσωπικά στοιχεία των εκπαιδευτικών και συγκεκριμένα στο φύλο, στα χρόνια υπηρεσίας, στη βαθμίδα εκπαίδευσης όπου εργάζονται, στη σχέση εργασίας, και τέλος στους τίτλους μεταπτυχιακών ή/και διδακτορικών σπουδών που πιθανώς να κατέχουν.

Το δεύτερο μέρος περιλάμβανε δεκαοχτώ ερωτήσεις. Ο πρώτος στόχος της έρευνας, που αφορά τη μελέτη των απόψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με την σημασία πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο χώρο του σχολείου και με το πώς αυτοί αντιλαμβάνονται τον όρο «ηθική και δεοντολογία της έρευνας», εμπεριέχονται στις δυο πρώτες ερωτήσεις. Η πρώτη ερώτηση αφορούσε το τι σκέφτονται οι εκπαιδευτικοί μόλις ακούν τον όρο «ηθική και δεοντολογία της έρευνας». Η δεύτερη αφορούσε το κατά πόσο σημαντικό θεωρούν ότι είναι να πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές έρευνες στο χώρο του σχολείου.

Ο δεύτερος στόχος της έρευνας, που αφορά τη μελέτη των απόψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με το απόρρητο και την ανωνυμία μιας έρευνας καθώς και τη χρηματοδότηση αυτής από κάποιον φορέα, καλύπτεται από τις ερωτήσεις-σενάρια τρία και τέσσερα. Η τρίτη αφορούσε αν ο/η εκπαιδευτικός θα λάμβανε μέρος (έπειτα από εγκύκλιο του υπουργείου παιδείας) σε μια έρευνα για την παιδική παχυσαρκία, καταγράφοντας και αναρτώντας σε μια ειδική διαδικτυακή πλατφόρμα διάφορα σωματομετρικά δεδομένα των μαθητών, τα οποία στη συνέχεια θα επεξεργάζοντουσαν από μια ιδιωτική εταιρία. Η τέταρτη αφορούσε στο κατά πόσο ο/η εκπαιδευτικός συμφωνούσε ή διαφωνούσε με κάποιες απόψεις που απαντούσαν στο τι θα έπρατταν, αν ένας φορέας τον/την πλησίαζε και του/της πρότεινε αμοιβή (με τη μορφή χορηγίας για την αγορά ενός εκτυπωτή για την τάξη), σε περίπτωση που συμπλήρωνε ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο σχετικά με την ποιότητα της εκπαίδευσης στα σχολεία της Ελλάδας.

Ο τρίτος στόχος της έρευνας, που αφορά τη μελέτη των απόψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με τους λόγους που θα τους ωθούσαν στο να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο καθώς και την εμπειρία τους στην κατασκευή και στη χορήγηση ερωτηματολογίων, καλύπτεται από τις ερωτήσεις-σενάρια πέντε και έξι. Η πέμπτη αφορούσε την επιλογή από τους εκπαιδευτικούς αυτών των παραγόντων που θα έπαιζαν καταλυτικό ρόλο στην απόφασή τους να συμπληρώσουν ή όχι ένα ερωτηματολόγιο. Η έκτη αφορούσε στην απάντησή τους σχετικά με το εάν έχουν κατασκευάσει και χορηγήσει ερωτηματολόγια σε μαθητές/τριες και πόσες φορές.

Ο τέταρτος στόχος της έρευνας, μελετά τις απόψεις των εκπαιδευτικών στον τρόπο αντιμετώπισης των ηθικών διλημάτων που προκύπτουν κατά τη διάρκεια μιας έρευνας τους, τη στάση τους απέναντι στους άλλους ερευνητές/τριες οι οποίοι/ες θα θελήσουν να πραγματοποιήσουν μια έρευνα στις δικές τους τάξεις και στους ίδιους, καθώς και στον τρόπο χρησιμοποίησης των προσωπικών δεδομένων των υποκειμένων και των αποτελεσμάτων της έρευνας, καλύπτεται από τις ερωτήσεις-σενάρια επτά έως δεκαοχτώ. Η έβδομη αφορούσε στην επιλογή μιας ή περισσότερων απαντήσεων που σχετίζονταν με το ποιους θα ενημέρωναν, αν πραγματοποιούσαν υποθετικά μια έρευνα (στο σχολείο όπου εργάζονταν), μοιράζοντας ερωτηματολόγια στους/στις μαθητές/τριες τους. Η όγδοη αφορούσε στην απάντηση των εκπαιδευτικών σχετικά με το κατά πόσο θεωρούν ότι η απουσία τους από το χώρο της τάξης κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων (στα πλαίσια μιας δικής τους έρευνας στους μαθητές του σχολείου τους), είναι αναγκαία. Η ένατη αφορούσε στην απάντηση των εκπαιδευτικών σχετικά με το αν θα «ανέβαζαν» κάποιες φωτογραφίες των μαθητών τους μετά το πέρας μιας

θεατρικής παράστασης (έπειτα από προτροπή του διευθυντή του σχολείου), στην ιστοσελίδα του σχολείου τους. Η δέκατη αφορούσε στην απάντηση τους σχετικά με το πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με κάποιες απόψεις που σχετίζονται με την παρουσία φοιτητών (στα πλαίσια των πρακτικών ασκήσεων), στην τάξη τους και στο αίτημα αυτών να χορηγήσουν ερωτηματολόγια στους μαθητές/τριες τους. Η ενδέκατη αφορούσε στην απάντηση τους σχετικά με το αν θα βοηθούσαν ένα μαθητή στην τάξη τους (έπειτα από δική του ερώτηση), στην απάντηση μιας ερώτησης του ερωτηματολογίου κατά τη διάρκεια συμπλήρωσής του. Η δωδέκατη αφορούσε στην απάντηση τους σχετικά με το αν κατά τη διάρκεια μιας έρευνας τους σε μαθητές/τριες του σχολείου τους, σεβόντουσαν την επιθυμία κάποιων παιδιών να μη συμμετέχουν σε αυτήν. Στη δέκατη τρίτη οι εκπαιδευτικοί καλούνται να απαντήσουν στο αν έχουν το ηθικό δικαίωμα να βιντεοσκοπήσουν μια διδασκαλία τους, προκειμένου να κατανοήσουν τους λόγους που δεν τους φτάνει η διδακτική ώρα και να βελτιώσουν τις διδακτικές πρακτικές τους. Στη δέκατη τέταρτη οι εκπαιδευτικοί καλούνται να απαντήσουν στο κατά πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με τη φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση προσωπικών του δεδομένων και δεν χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή». Στη δέκατη πέμπτη οι εκπαιδευτικοί καλούνται να απαντήσουν στο αν θα επέτρεπαν σε έναν/μία φοιτητή/τρια να χορηγήσει ερωτηματολόγια στους μαθητές/τριες τους, τα όποια ζητούν από αυτούς να γράψουν το όνομα και το επώνυμο τους. Στη δέκατη έκτη αυτοί καλούνται να απαντήσουν, στο εάν θεωρούν αναγκαίο να αναγράφεται στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου ποιος είναι ο σκοπός της έρευνας καθώς και ποια είναι η ταυτότητα αυτού που την πραγματοποιεί. Στη δέκατη έβδομη οι εκπαιδευτικοί καλούνται να επιλέξουν κατά πόσο κάποιοι παράγοντες που σχετίζονται με την προσωπική συνέντευξη θα τους διευκόλυναν ή όχι, στη συμμετοχή τους σε αυτήν. Τέλος, στη δέκατη όγδοη, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να απαντήσουν στο αν θα ήταν αμερόληπτοι, αν κατά τη διάρκεια παρατήρησης του τρόπου διδασκαλίας ενός/μιας καλού/καλής συναδέλφου τους, θα έπρεπε να συμπληρώσουν μια κλείδα ετεροπαρατήρησης.

5.5 Περιγραφή του δείγματος της έρευνας

Οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας (νηπιαγωγοί-δάσκαλοι) και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που υπηρετούν σε σχολεία της Ρόδου αποτέλεσαν τον πληθυσμό αναφοράς της παρούσας έρευνας. Χορηγήθηκαν 76 ερωτηματολόγια και επιστράφηκαν 76 συμπληρωμένα (ποσοστό 100%). Το δείγμα κρίθηκε επαρκές.

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 1 προκύπτει ότι το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 19 άνδρες (ποσοστό 25,3%) και 56 γυναίκες (ποσοστό 74,7%). Ένα άτομο τέλος εγκατέλειψε την ερώτηση (ποσοστό 1,3%).

Πίνακας 1

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας με βάση το φύλο

ΦΥΛΟ	N	%
Άνδρες	19	25,3
Γυναίκες	56	74,7
Σύνολο	75	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	1	1,3

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 2, προκύπτει ότι ως προς τα χρόνια υπηρεσίας οι 19 (ποσοστό 25,3%) δήλωσαν 1 έως 5 έτη, οι 41 (ποσοστό 54,7%) δήλωσαν 6 έως 15 έτη, οι 11 (ποσοστό 14,7%) δήλωσαν 16-25 έτη, 4 άτομα (ποσοστό 5,3%) δήλωσαν 25 και άνω και 1 άτομο τέλος εγκατέλειψε την ερώτηση (ποσοστό 1,3%).

Πίνακας 2

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας με βάση τα χρόνια υπηρεσίας

ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	N	%
1-5	19	25,3
6-15	41	54,7
16-25	11	14,7
25 και άνω	4	5,3
Σύνολο	75	100,0
Εγκατάλειψη ερώτησης	1	1,3

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 3, προκύπτει ότι ως προς την βαθμίδα εκπαίδευσης, 23 εκπαιδευτικοί (ποσοστό 30,3%) είναι Α΄θμιας (Προσχολικής εκπαίδευσης), 25 (ποσοστό 32,9%) είναι Α΄θμιας (Δημοτικής εκπαίδευσης) και 28 (ποσοστό 36,8%) είναι Β΄θμιας εκπαίδευσης.

Πίνακας 3

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης

ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	N	%
Α΄θμια (Προσχολικής εκπαίδευσης)	23	30,3
Α΄θμια (Δημοτικής εκπαίδευσης)	25	32,9
Β΄θμια εκπαίδευση	28	36,8
Σύνολο	76	100,0
Εγκατάλειψη ερώτησης	0	0,0

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 4, προκύπτει ότι, όσο αφορά τη σχέση εργασίας, 47 εκπαιδευτικοί (ποσοστό 65,3%) είναι διορισμένοι και 25 (ποσοστό 34,7%) είναι αναπληρωτές. Τέλος, 4 εκπαιδευτικοί (ποσοστό 5,3%) εγκατέλειψαν τη σχετική ερώτηση.

Πίνακας 4

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας με βάση τη σχέση εργασίας

ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	N	%
Διορισμένοι	47	65,3
Αναπληρωτές	25	34,7
Σύνολο	72	100,0
Εγκατάλειψη ερώτησης	4	5,3

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 5, προκύπτει ότι, όσο αφορά τις γραμματικές γνώσεις, 39 εκπαιδευτικοί (ποσοστό 51,3%) έχουν μεταπτυχιακό δίπλωμα σπουδών και 2 εκπαιδευτικοί (ποσοστό 2,6%) έχουν διδακτορικό δίπλωμα. Τέλος, 5 εκπαιδευτικοί (ποσοστό 6,6%), εγκατέλειψε την ερώτηση.

Πίνακας 5

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας ως προς τις γραμματικές γνώσεις των εκπαιδευτικών

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ	N	%
Μεταπτυχιακό	39	51,3
Διδακτορικό	2	2,6
Σύνολο	71	100,0
Εγκατάλειψη ερώτησης	5	6,6

5.6 Διαδικασία χορήγησης ερωτηματολογίου

Αρχικά πραγματοποιήθηκε μια δοκιμαστική χορήγηση του ερωτηματολογίου σε μια ομάδα δέκα εκπαιδευτικών με σκοπό να ελεγχθεί η δομή του, η σαφήνεια των ερωτήσεων και η διαπίστωση τυχόν προβλημάτων, ώστε να εξασφαλιστεί η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων που θα προέκυπταν. Η δοκιμαστική χορήγηση δεν ανέδειξε κάποιο θέμα ασάφειας παρά μόνο ένα τυπογραφικό λάθος σε μια λέξη.

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε η οριστική χορήγηση του ερωτηματολογίου στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε σχολεία της Ρόδου από τον ίδιο τον ερευνητή. Ο χρόνος που δόθηκε στους εκπαιδευτικούς έτσι ώστε να μπορέσουν να τα συμπληρώσουν χωρίς άγχος, ήταν 5 μέρες. Η συλλογή των δεδομένων διήρκεσε ένα μήνα, από τις 20 Φεβρουαρίου 2016 έως τις 20 Μαρτίου 2016. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε πάλι από το ίδιο τον ερευνητή. Η διαδικασία της συλλογής, ήταν αρκετά χρονοβόρα λόγω του ότι τα σχολεία ήταν πολλά και τα ωράρια εργασίας των εκπαιδευτικών της Β΄/θμιας εκπαίδευσης δεν συνέπιπταν με αυτά του ερευνητή, με αποτέλεσμα να καθιστά περίπλοκο τον ορισμό της ώρας συνάντησής μας.

5.7 Μέθοδος στατιστικής ανάλυσης

Μετά τη συγκέντρωση των απαντημένων ερωτηματολογίων από τους εκπαιδευτικούς του δείγματος, προχωρήσαμε στην κωδικοποίηση των απαντήσεων των εκπαιδευτικών σε όλες τις κλειστές ερωτήσεις και στη συνέχεια εισήχθησαν τα ερευνητικά δεδομένα σε Η/Υ με τη βοήθεια του προγράμματος εισαγωγής Excel. Η στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο S.P.S.S.

Σε επίπεδο περιγραφικής στατιστικής, δίνονται πίνακες κατανομής συχνοτήτων, τόσο για την περίπτωση των κατηγορικών μεταβλητών όσο και για την περίπτωση των ποιοτικών μεταβλητών σε διαβαθμιστική κλίμακα. Στην περίπτωση των ποιοτικών

μεταβλητών και κατά την περιγραφή των αποτελεσμάτων, για να σχηματιστεί και μια συνοπτική αλλά και εύχρηστη εικόνα, εμφανίζονται ο μέσος όρος (μ.ο) αλλά και η τυπική απόκλιση (τ.α) ως συνοπτικά μέτρα κεντρικής τάσης και διασποράς των απαντήσεων των υποκειμένων του δείγματος. Για την ευχερέστερη ανάγνωση των αποτελεσμάτων, θεωρούμε σκόπιμο εδώ να υπενθυμίσουμε ότι οι παραπάνω δείκτες χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικά και μόνο σε ερωτήματα διατυπωμένα σε τετράβαθμη διαβαθμιστική κλίμακα και η κωδικοποίηση των δεδομένων για την εξαγωγή των τιμών των παραπάνω δεικτών έγινε με τον εξής τρόπο:

Ναι, Πολύ/Συμφωνώ απόλυτα / Πάνω από 6 φορές/ Θα με διευκόλυνε πολύ =4,

Ναι, αρκετά / Συμφωνώ αρκετά/ 5 έως 6 φορές/ Θα με διευκόλυνε αρκετά =3,

Όχι λίγο /Διαφωνώ αρκετά/ 3 έως 4 φορές/ Θα με διευκόλυνε λίγο =2,

Όχι καθόλου / Διαφωνώ απόλυτα/ 1 με 2 φορές/ Δεν θα με διευκόλυνε καθόλου =1

Η κατηγορία «Δεν έχω γνώμη» θεωρήθηκε ως χαμένη πληροφορία (missing value), για την εξαγωγή των μέσων όρων και των τυπικών αποκλίσεων.

Έτσι, μ.ο. από 3,5 έως 4 σημαίνει ότι τα υποκείμενα του δείγματος κατά μέσο όρο τοποθετούνται στην κατηγορία Ναι, Πολύ/Συμφωνώ απόλυτα / Πάνω από 6 φορές/ Θα με διευκόλυνε πολύ. Αντίστοιχα, μ.ο. από 2,5 έως 3,5 σημαίνει ότι τα υποκείμενα του δείγματος κατά μέσο όρο τοποθετούνται στην κατηγορία Ναι, αρκετά / Συμφωνώ αρκετά/ 5 έως 6 φορές/ Θα με διευκόλυνε αρκετά. Επίσης, μ.ο. από 1,5 έως 2,5 σημαίνει ότι τα υποκείμενα του δείγματος κατά μέσο όρο τοποθετούνται στην κατηγορία Όχι λίγο /Διαφωνώ αρκετά/ 3 έως 4 φορές/ Θα με διευκόλυνε λίγο. Τέλος, μ.ο. από 1 έως 1,5 σημαίνει ότι τα υποκείμενα του δείγματος κατά μέσο όρο τοποθετούνται στην κατηγορία Όχι καθόλου / Διαφωνώ απόλυτα/ 1 με 2 φορές/ Δεν θα με διευκόλυνε καθόλου.

Για τις ανάγκες της επαγωγικής ανάλυσης των αποτελεσμάτων, χρησιμοποιήθηκαν τα στατιστικά κριτήρια χ^2 και Mann-Whitney.

Το στατιστικό κριτήριο χ^2 χρησιμοποιήθηκε ουσιαστικά για να διερευνήσουμε τη σχέση ανάμεσα στην κατηγορική μεταβλητή «βαθμίδα εκπαίδευσης» και κάθε άλλη κατηγορική μεταβλητή.

Στην περίπτωση της μελέτης της κατηγορικής μεταβλητής «βαθμίδα εκπαίδευσης» σε σχέση με κάθε ποιοτική μεταβλητή με ζυγό αριθμό κατηγοριών, εφαρμόστηκε το παραμετρικό κριτήριο Mann-Whitney. Αξίζει, τέλος, να προστεθεί, ότι για όλες τις περιπτώσεις στατιστικού ελέγχου, ως ελάχιστο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας υιοθετήθηκε το $p = .005$.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται με αναλυτικό τρόπο τα περιγραφικά αποτελέσματα της έρευνας. Η σειρά παρουσίασης θα είναι αντίστοιχη με τη σειρά που εμφανίστηκαν τα ερωτήματα στο ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε στους εκπαιδευτικούς του δείγματος.

6.1 Απόψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τον όρο «ηθική και δεοντολογία της έρευνας» και την σημασία πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο χώρο του σχολείου.

6.1.1 Όρος «ηθική και δεοντολογία της έρευνας»

Οι πρώτες λέξεις - φράσεις που ερχόταν στο μυαλό των εκπαιδευτικών όταν κλήθηκαν να διαβάσουν τον όρο «ηθική και δεοντολογία της έρευνας», ήταν: κανόνες της ερευνητικής διαδικασίας, διασφάλιση – προστασία προσωπικών δεδομένων, σεβασμός των δικαιωμάτων αυτών που συμμετέχουν στην έρευνα, τρόπος χρήσης αποτελεσμάτων της έρευνας και διαφάνεια, αξιοπιστία, όρια, αντικειμενικότητα της έρευνας.

Αξίζει να αναφερθεί ότι δώδεκα εκπαιδευτικοί άφησαν αναπάντητο αυτό το ερώτημα.

6.1.2 Βαθμός σημαντικότητας πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο

Ο βαθμός σημαντικότητας πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο φαίνεται να είναι αρκετός (μ.ο: 3,34).

Πίνακας 6

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση το πόσο σημαντικό θεωρούν την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο. Μέσος όρος και τυπική απόκλιση της κατανομής

ΠΟΣΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	%
Ναι, αρκετά	47,4
Ναι, πολύ	43,4
Όχι, λίγο	9,2
Όχι, καθόλου	0
Σύνολο	100,0
Εγκατάλειψη ερώτησης	0,0
Μέσος όρος	3,34
Τυπική απόκλιση	0,644

Από την αναλυτική εξέταση των στοιχείων του πίνακα 6 προκύπτει ότι το 90,8% των εκπαιδευτικών θεωρεί αρκετά ή πολύ σημαντική την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο. Αντιθέτως το 9,2% θεωρεί λίγο σημαντική την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο. Ένα ακόμη στοιχείο που παρατηρούμε, είναι ότι κανένας εκπαιδευτικός δεν θεωρεί ότι η πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο δεν είναι καθόλου σημαντική.

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 7 προκύπτει ότι η πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο βοηθάει κυρίως στην επίλυση εκπαιδευτικών προβλημάτων (ποσοστό 75,4%) καθώς και στην βελτίωση της διδασκαλίας (ποσοστό 65,2%). Η βελτίωση της καθημερινής πραγματικότητας του σχολείου έπεται (ποσοστό 58%). Η βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των μελών της σχολικής μονάδας (ποσοστό 46,4%), η άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής (ποσοστό 49,3%), η βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στο σχολείο και στην οικογένεια (ποσοστό 43,5%) και η διάγνωση αδυναμιών μαθητών (ποσοστό 43,5%), εμφανίζονται με μέτρια ποσοστά και θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι συνιστούν μια μεσαία κατηγορία ως προς τα ποσοστά των τομέων που ευνοούνται από την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο.

Πίνακας 7

Ναι στην πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο: Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας για καθένα από τους τομείς που βοηθάει η πραγματοποίηση αυτών

ΤΟΜΕΙΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	Ναι	Όχι	Εγκατάλειψη Ερώτησης	Δεν τους αφορούσε η ερώτηση
	%	%		
Επίλυση εκπαιδευτικών προβλημάτων	75,4	24,6	0,0	9,2
Βελτίωση διδασκαλίας	65,2	34,8		
Βελτίωση καθημερινής πραγματικότητας του σχολείου	58,0	42,0		
Άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής	49,3	50,7		
Βελτίωση σχέσεων μεταξύ των μελών της σχολικής μονάδας	46,4	53,6		
Βελτίωση σχέσεων ανάμεσα στο σχολείο και στην οικογένεια	43,5	56,5		
Διάγνωση αδυναμιών μαθητών	43,5	56,5		
Άλλος λόγος:	5,3	94,7		

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι οι τομείς που ευνοούνται από την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο, είναι αυτοί της επίλυσης εκπαιδευτικών προβλημάτων, της βελτίωσης της διδασκαλίας και της βελτίωσης της

καθημερινής πραγματικότητας του σχολείου. Αξίζει να σημειωθεί, πως κάποιοι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι οι τομείς που ευνοούνται είναι αυτοί που βρίσκονται σε συνάρτηση με το θέμα που έχει η εκπαιδευτική έρευνα, καθώς και ότι αυτή μπορεί να λειτουργήσει ως αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευτικού τους έργου και να βοηθήσει στον εντοπισμό νέων προβλημάτων.

Αντίθετα, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν θεωρούν ότι οι εκπαιδευτικές έρευνες στα σχολεία μπορούν να βοηθήσουν στη διάγνωση των αδυναμιών των μαθητών, στην βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των μελών της σχολικής μονάδας, της άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής και στην βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια. Αυτό πιθανά να σημαίνει ότι δεν αξιοποιούν όλες τις πιθανές δυνατότητες που μπορεί να τους προσφέρει η εκπαιδευτική έρευνα.

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 8 προκύπτει ότι η μειοψηφία των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που απήντησαν σε αυτό το ερώτημα (ποσοστό 9,2%), ήταν αυτοί που θεώρησαν ότι δεν πρέπει να γίνονται εκπαιδευτικές έρευνες στο σχολείο. Οι λόγοι ήταν, ότι τα αποτελέσματά τους δεν μπορούν να εφαρμοστούν στην πράξη (ποσοστό 42,9%), ότι αυτές χαρακτηρίζονται από προχειρότητα(ποσοστό 42,9%), ότι αυτές γίνονται για το προσωπικό συμφέρον κάποιων (ποσοστό 42,9%) και ότι κατά την πραγματοποίησή τους χάνεται πολύτιμος χρόνος από τη διδακτική πράξη (ποσοστό 14,3%). Κανένας εκπαιδευτικός δεν θεώρησε ότι δαπανώνται άσκοπα οικονομικοί πόροι (ποσοστό 0,0%).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να επισημάνουμε τις απαντήσεις δυο εκπαιδευτικών. Ένας/μια εκπαιδευτικός απήντησε ότι «Με τη σημερινή κατάσταση στην παιδεία, προέχει η παροχή βασικών γνώσεων. Η πραγματοποίηση ερευνών πρέπει να γίνεται μόνο σε ιδανικές καταστάσεις». Ένας/μια άλλη εκπαιδευτικός τέλος απήντησε ότι υπάρχει η ψευδαίσθηση πως όλα τα θέματα μπορούν να μετρηθούν.

Πίνακας 8

Όχι στην πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο σχολείο: Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας για καθένα από τους λόγους μη πραγματοποίησης αυτών

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	Ναι	Όχι	Εγκατάλειψη Ερώτησης	Δεν τους αφορούσε η ερώτηση
	%	%		
Τα αποτελέσματά τους δεν μπορούν να εφαρμοστούν στην πράξη	42,9	57,1	0,0	90,8
Χαρακτηρίζονται από προχειρότητα	42,9	57,1		
Γίνεται για το προσωπικό συμφέρον κάποιων	42,9	57,1		
Ποτέ δεν αξιοποιούνται τα αποτελέσματά τους	28,6	71,4		
Κατά την πραγματοποίησή τους, χάνεται πολύτιμος χρόνος από τη διδακτική πράξη	14,3	85,7		
Δαπανούν άσκοπα οικονομικούς πόρους	0,0	100,0		
Άλλος λόγος:.....	28,6	71,4		

6.2 Μελέτη απόψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με το απόρρητο και την ανωνυμία μιας έρευνας καθώς και τη χρηματοδότηση αυτής από κάποιον φορέα

6.2.1 Απόρρητο και την ανωνυμία έρευνας

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 9, προκύπτει ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ποσοστό 53,4%), θα λάμβανε μέρος σε μια έρευνα που αφορά: την καταγραφή σωματομετρικών δεδομένων των μαθητών, ανάρτηση αυτών σε μια διαδικτυακή πλατφόρμα και επεξεργασίας τους από μια ιδιωτική εταιρεία, μόνο ένα διασφαλιζόταν η ανωνυμία και το απόρρητο. Το 26% αυτών απήντησε ότι θα λάμβανε μέρος σε αυτήν την έρευνα, αρκεί τα αποτελέσματά της να τα επεξεργαστεί το υπουργείο παιδείας και όχι η ιδιωτική εταιρεία. Το 20,5% αυτών τέλος, δεν θα επέτρεπε να γίνει καμία τέτοια έρευνα.

Πίνακας 9

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση το αν θα έπαιρναν μέρος σε μια έρευνα που αφορά: την καταγραφή σωματομετρικών δεδομένων των μαθητών, ανάρτηση αυτών σε μια διαδικτυακή πλατφόρμα και επεξεργασίας τους από μια ιδιωτική εταιρεία

ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ	%
Ναι, αρκεί να διασφαλίζεται η ανωνυμία και το απόρρητο	53,4
Ναι, δεν θα είχα κανένα απολύτως πρόβλημα, αρκεί τα αποτελέσματα να τα επεξεργαστεί το υπουργείο παιδείας	26,0
Όχι, δεν θα επέτρεπα να γίνει καμία τέτοια έρευνα	20,5
Σύνολο	100,0
Εγκατάλειψη ερώτησης	3,9

6.2.2 Χρηματοδότηση μιας έρευνας από κάποιον φορέα

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, η συμφωνία των εκπαιδευτικών σχετικά με τις απόψεις που τους έχουν τεθεί, δίστανται. Κάποιοι συμφωνούν αρκετά με αυτές (μ.ο.: από 2,63 έως 2,89), ενώ αντιθέτως κάποιοι διαφωνούν αρκετά (μ.ο.: 1,67 από έως 2,47).

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 10, προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συμφωνούν αρκετά με την άποψη ότι πιο πολύ σημασία έχει το θέμα μιας έρευνας παρά η χρηματική ανταπόδοση (μ.ο.:2,89), όπως επίσης διαφαίνεται η καχυποψία τους στο ότι από τη στιγμή που ένας φορέας προσφέρει χρήματα σε αυτούς που συμμετέχουν στην έρευνα, σίγουρα θα έχει και αυτός κάποιο οικονομικό όφελος (μ.ο.: 2,63).

Από την άλλη πλευρά οι εκπαιδευτικοί φαίνεται πως διαφωνούν αρκετά στο ότι η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής στην τάξη τους, θα αποτελούσε λόγο για να πάρουν μέρος στην έρευνα με χρηματοδοτικό-ανταποδοτικό χαρακτήρα (μ.ο.: 2,47). Η ίδια διαφωνία υπάρχει σχετικά με την άποψη πως τα αποτελέσματα των ερευνών δεν είναι εφαρμόσιμα (μ.ο.: από 1,67) καθώς και με το ότι στις ηλεκτρονικές έρευνες δεν διασφαλίζεται η ανωνυμία (μ.ο.: 2,12).

Πίνακας 10

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας για το κατά πόσο συμφωνούν με απόψεις που σχετίζονται με το αν θα έπαιρναν μέρος σε μια έρευνα με ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, η οποία θα τους εξασφάλιζε ένα χρηματικό ποσό για αγορά ενός εκτυπωτή για την τάξη τους. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των κατανομών

ΑΠΟΨΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ αρκετά	Διαφωνώ αρκετά	Διαφωνώ απόλυτα	Δεν απαντώ δεν έχω γνώμη	Εγκατάλειψη ερώτησης	ΔΕΙΚΤΕΣ	
	%	%	%	%	%	%	μ. ο.	τ. α.
Θα έπαιρνα μέρος στην ηλεκτρονική έρευνα είτε υπήρχε η ανταμοιβή είτε όχι, διότι θεωρώ το θέμα της σημαντικό	25,7	50,0	11,4	12,9	1,3	6,6	2,89	0,94
Για να υπάρχει ανταμοιβή, φοβάμαι ότι πίσω από το φορέα που διεξάγει την έρευνα, κρύβονται οικονομικά συμφέροντα	18,4	44,8	32,8	9,0	5,3	6,6	2,63	1,05
Θα πάρω μέρος στην έρευνα διότι η τάξη μου έχει ανάγκη από υλικοτεχνική υποδομή	18,6	32,9	25,7	22,9	1,3	6,6	2,47	0,83
Δεν θα το κάνω γιατί στις ηλεκτρονικές έρευνες δεν διασφαλίζεται η ανωνυμία	9,2	20,0	44,6	26,2	9,2	6,6	2,12	0,91
Δεν με ενδιαφέρουν οι έρευνες διότι τα αποτελέσματά τους δεν είναι εφαρμόσιμα	1,5	12,1	37,9	48,5	6,6	6,6	1,67	0,75

6.3 Μελέτη απόψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με τους παράγοντες που θα τους ωθούσαν στο να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο καθώς και στην εμπειρία τους σχετικά με την κατασκευή και τη χορήγηση ερωτηματολογίων

6.3.1 Παράγοντες που θα ωθούσαν στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 11, προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος θεωρούν ότι ο καταλυτικότερος παράγοντας που θα τους ωθούσε στο να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο (ποσοστό 69,3%) είναι αυτός της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας στην πράξη, για το κοινό όφελος. Από αυτό καταλαβαίνουμε ότι ίσως οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι ναι μεν γίνονται έρευνες αλλά τα αποτελέσματα των περισσότερων δεν αξιοποιούνται όπως θα έπρεπε. Δεύτερος σημαντικότερος παράγοντας με ποσοστό 68%,είναι αυτός της διασφάλισης της ανωνυμίας. Στην συνέχεια έπεται με ποσοστό 61,3% «η εξυπηρέτηση του συναδέλφου», καθώς οι εκπαιδευτικοί λόγω και της συναδελφικής αλληλεγγύης, θα συμπλήρωναν το ερωτηματολόγιο αν αυτό επρόκειτο να τον/την εξυπηρετήσει. Το θέμα της έρευνας με ποσοστό 58,7% ακολουθεί ως ο επόμενος παράγοντας που θα ωθούσε τους εκπαιδευτικούς να πάρουν μέρος στην έρευνα. Η

συντομία του ερωτηματολογίου με ποσοστό 41,3% και αυτός που κάνει την χορήγηση (καλός/καλή συνάδελφος) με ποσοστό 32% αποτελούν δυο από τους παράγοντες με τα χαμηλότερα ποσοστά. Είναι άξιο παρατήρησης ότι μόνο ένα 12% θα έδινε σημασία στην εμφάνιση του ερωτηματολογίου (σωστή στοίχιση, μέγεθος γραμματοσειράς, σωστά διαστήματα κτλ). Ένας/μία εκπαιδευτικός τέλος, έγραψε ότι για αυτόν/αυτήν δεν υπάρχει κανένας παράγοντας που να τον/την ωθεί στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, καθώς αυτός/αυτή δεν αρνείται ποτέ τη συμμετοχή του/της σε έρευνες.

Πίνακας 11

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας για καθένα από τους ιδανικότερους παράγοντες που θα τους ωθούσαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΕΝΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	Ναι	Όχι	Εγκατάλειψη Ερώτησης
	%	%	%
Να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα για το κοινό όφελος	69,3	30,7	1,3
Αν είναι ανώνυμο	68,0	32,0	
Αν πρόκειται να εξυπηρετήσω κάποιον/κάποια συνάδελφο	61,3	38,7	
Αν είναι ενδιαφέρον το θέμα του	58,7	41,3	
Αν είναι σύντομο	41,3	58,7	
Αν σας το έδινε ένας/μία κάλος/καλη συνάδελφος	32,0	68,0	
Αν είναι ευπαρουσίαστο	12,0	88,0	
Για άλλο λόγο	2,7	97,3	
Δεν θα το συμπλήρωνα για κανέναν απολύτως λόγο	1,3	98,7	

6.3.2 Εμπειρία εκπαιδευτικών στην κατασκευή και στη χορήγηση ερωτηματολογίων

Από τα στοιχεία του πίνακα 12, προκύπτει ότι πάνω από τους μισούς εκπαιδευτικούς (ποσοστό 59,2%) έχουν κατασκευάσει και χορηγήσει ερωτηματολόγια σε μαθητές/τριες. Αυτό πιθανώς να σχετίζεται με το γεγονός ότι το 51,3% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος σπουδών και το 2,6% διδακτορικού, με αποτέλεσμα στα πλαίσια αυτών να πραγματοποιήσαν έρευνες.

Πίνακας 12

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας με βάση το αν έχουν κατασκευάσει και χορηγήσει ερωτηματολόγια σε μαθητές/τριες

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ	%
Ναι	59,2
Όχι	40,8
Σύνολο	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	0,0

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 13, προκύπτει ότι το 36,4% των ερωτώμενων έχει πραγματοποιήσει μια με δυο έρευνες, το 27,3% τρεις με τέσσερις ενώ σε χαμηλότερα ποσοστά (18,2%), ακολουθούν οι εκπαιδευτικοί που δήλωσαν ότι έχουν πραγματοποιήσει πέντε με έξι και πάνω από έξι έρευνες.

Πίνακας 13

Ναι έχω κατασκευάσει και χορηγήσει ερωτηματολόγια σε μαθητές/τριες: Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας για το πόσες φορές έχουν κατασκευάσει και χορηγήσει ερωτηματολόγια σε μαθητές/τριες

ΦΟΡΕΣ ΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΑΝ ΚΑΙ ΧΟΡΗΓΗΣΑΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ	N	%
1-2	16	36,4
3-4	12	27,3
5-6	8	18,2
Πάνω από 6	8	18,2
Σύνολο	44	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	1	1,3
Δεν τους/τις αφορούσε	31	40,8

6.4 Μελέτη απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με: τα ηθικά διλήμματα, που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν σχεδιάζοντας και διεξάγοντας οι ίδιοι μια έρευνα και με τη στάση τους απέναντι σε άλλους ερευνητές/τριες οι οποίοι/ες θα θελήσουν να πραγματοποιήσουν μια έρευνα

6.4.1 Ενημέρωση ατόμων πριν τη χορήγηση ερωτηματολογίου

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 14, προκύπτει, ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος θα ενημέρωναν σε συντριπτική πλειοψηφία (ποσοστό 85,5%), τον/την διευθυντή/ντρια του σχολείου. Δεν ισχύει το ίδιο και με τον/την διευθύντρια εκπαίδευσης καθώς μόνο ένα 27,6% θα τον/την ενημέρωνε. Η ενημέρωση των μαθητών/τριών και των γονέων (ζητώντας τη συγκατάθεσή τους), κυμαίνεται σε υψηλά ποσοστά 68,4% και 64,5% αντίστοιχα. Οι εκπαιδευτικοί σε ποσοστό 44,7 % δήλωσαν ότι θα ενημέρωναν τους γονείς των μαθητών/τριών με επιστολή και ένα 30% δήλωσε πως θα ενημέρωναν τους/τις συναδέλφους τους. Ένας/μια εκπαιδευτικός (ποσοστό 1,3%), θα ενημέρωνε μόνο τον σύμβουλο και τέλος υπήρξε ένας/μια εκπαιδευτικός που δήλωσε ότι δεν θα ενημέρωνε κανέναν καθώς δεν υπάρχει λόγος.

Αυτό που μπορούμε να σχολιάσουμε παρατηρώντας συνολικά τον πίνακα 14, είναι το ότι οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να μην έχουν ξεκάθαρη εικόνα για την προβλεπόμενη σειρά ενημέρωσης των ατόμων προτού χορηγηθούν τα ερωτηματολόγια.

Πίνακας 14

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας σχετικά με τα άτομα που θα ενημέρωναν προτού χορηγήσουν τα ερωτηματολόγια.

ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΝΤΑΝ ΠΡΟΤΟΥ ΧΟΡΗΓΗΘΟΥΝ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ	Ναι	Όχι	Εγκατάλειψη Ερώτησης
	%	%	%
Τον/την διευθυντή/ντρια του σχολείου	85,5	14,5	0,0
Τους/τις μαθητές/τριες	68,4	31,6	
Τους γονείς των μαθητών/τριών ζητώντας τη συγκατάθεσή τους	64,5	35,5	
Τους γονείς των μαθητών/τριών ενημερώνοντας με επιστολή	44,7	55,3	
Τους/τις συναδέλφους σας	30,3	69,7	
Τον/την διευθυντή/ντρια εκπαίδευσης	27,6	72,4	
Κάποιον/α άλλον/η	1,3	98,7	
Κανέναν από τους παραπάνω, δεν υπάρχει λόγος να ενημερώσω κάποιον	1,3	98,7	

6.4.2 Αναγκαιότητα παρουσίας στην τάξη κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίων

Παρατηρώντας τον μ.ο. (2,85) του πίνακα 15, διαπιστώνουμε ότι οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν αρκετά με την παρουσία τους στην τάξη καθώς οι μαθητές συμπληρώνουν τα ερωτηματολόγια (που οι ίδιοι τους έχουν μοιράσει), για μια προσωπική τους έρευνα. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ο τίτλος την έρευνας θα ήταν : «Απόψεις των μαθητών για τη διδασκαλία του μαθήματος». Από αυτό γίνεται αντιληπτό ότι η παρουσία του/της ιδίου/ιδίας εκπαιδευτικού κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, ίσως να επηρέαζε τις απαντήσεις των παιδιών.

Πίνακας 15

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση το πόσο αναγκαία είναι η παρουσία τους στην τάξη κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων από τους μαθητές/τριες. Μέσος όρος και τυπική απόκλιση της κατανομής

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	%
Ναι, αρκετά	46,6
Ναι, πολύ	27,4
Όχι, καθόλου	16,4
Όχι, λίγο	9,6
Σύνολο	100
Δεν απαντώ - δεν έχω γνώμη	3,9
Εγκατάλειψη ερώτησης	0,0
Μέσος όρος	2,85
Τυπική απόκλιση	1,009

Από την αναλυτική περιγραφή του πίνακα 15, παρατηρούμε ότι το 27,4% των εκπαιδευτικών απήντησε ότι θεωρεί πολύ αναγκαία την παρουσία τους στην τάξη κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, το 46,6% δήλωσε ότι θεωρεί την παρουσία τους αρκετά αναγκαία, το 9,6% λίγο αναγκαία, ενώ το 16,4% υποστήριξε πως δεν πρέπει να παρευρίσκονται στην τάξη. Ένα 3,9% τέλος δεν είχε άποψη σχετικά με αυτό το θέμα.

6.4.3 Δημοσιοποίηση φωτογραφιών των μαθητών στο διαδίκτυο

Παρατηρώντας τον πίνακα 16, μπορούμε να σχολιάσουμε ότι οι εκπαιδευτικοί που θα δημοσίευαν φωτογραφίες των μαθητών τους (από μια θεατρική παράσταση), στην ιστοσελίδα του σχολείου τους (έπειτα από προτροπή και του διευθυντή τους), κυμαίνονται σε ποσοστό 54,2%. Το ίδιο κοντά όμως σε ποσοστό είναι και οι εκπαιδευτικοί που δεν θα το έκαναν (45,8%). Βλέποντας μόνο τα ποσοστά θα λέγαμε πως δεν μπορούμε να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα. Αυτό όμως ανατρέπεται αν επικαλεστούμε την αιτιολόγηση που κλήθηκαν να δώσουν οι εκπαιδευτικοί για την απάντησή τους. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία και αυτοί που απάντησαν «ναι» και αυτοί που απάντησαν «όχι», δήλωσαν ότι καταλυτικό ρόλο για τη δημοσιοποίηση των φωτογραφιών των μαθητών/τριών θα έπαιζε η ενυπόγραφη συγκατάθεση των γονέων. Αυτοί που απάντησαν ναι, δήλωσαν ότι θα δημοσιοποιούσαν τις φωτογραφίες μόνο αν είχαν την ενυπόγραφη συγκατάθεση των γονέων. Αυτοί που απάντησαν όχι, δήλωσαν ότι δεν θα το έκαναν, εκτός και αν είχαν την ενυπόγραφη συγκατάθεση των γονέων.

Άλλες αιτιολογήσεις που δόθηκαν από αυτούς που απάντησαν «ναι», ήταν ότι θα το έκαναν: μόνο εάν δεν φαινόταν τα πρόσωπα των μαθητών/τριών, διότι οι καλές πρακτικές πρέπει να δημοσιοποιούνται, διότι οι σχολικές ιστοσελίδες αποτελούν ένα ασφαλές ηλεκτρονικό περιβάλλον και μόνο εάν τηρούνταν οι όροι και οι περιορισμοί του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου.

Από την άλλη πλευρά, αυτοί που απάντησαν «όχι», υποστήριξαν ότι με αυτό τον τρόπο παραβιάζονται τα προσωπικά δεδομένα των μαθητών/τριών και ότι δεν είναι νομικά θεμιτό.

Πίνακας 16

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση το αν θα ανέβαζαν φωτογραφίες των μαθητών/τριών τους (από μια θεατρική τους παράσταση), στην ιστοσελίδα του σχολείου τους (έπειτα από προτροπή του διευθυντή τους).

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	%
Ναι	54,2
Όχι	45,8
Σύνολο	100,0
Εγκατάλειψη ερώτησης	5,3

6.4.4 Χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες σε μαθητές/τριες

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, η συμφωνία των εκπαιδευτικών σχετικά με τις απόψεις που τους έχουν τεθεί, οριοθετούνται από το «διαφωνώ αρκετά» (μ.ο. από 1,54 έως 2,31) έως το «συμφωνώ αρκετά» (μ.ο. από 2,72 έως 3,08) .

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 17, προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του δείγματος συμφωνούν αρκετά με την άποψη «Δεν θα επέτρεπα την χορήγηση ερωτηματολογίων στους μαθητές/τριες της τάξης μου από μια ομάδα φοιτητών αν πρώτα δεν είχε πάρει έγκριση από τον διευθυντή/ντρια της σχολικής μονάδας» (μ.ο. 3,08). Οι εκπαιδευτικοί επίσης, συμφωνούν αρκετά με την άποψη ότι η βοήθεια που πρέπει να επιδεικνύουν προς στις πρακτικές ασκήσεις αποτελεί παράγοντα για την έγκριση τους στην έρευνα (μ.ο.2,86). Η ενημέρωση των γονέων και των μαθητών τους πριν την χορήγηση των ερωτηματολογίων αποτελεί σημαντικό παράγοντα για να δώσουν τα υποκείμενα της έρευνας την έγκρισή τους (μ.ο.2,83) και (μ.ο.2,72) αντιστοίχως. Αυτοί αντιθέτως δεν θα έδιναν την έγκρισή τους αν το ερωτηματολόγιο δεν είχε πρώτα ελεγχθεί και εγκριθεί από τον/την προϊστάμενο/νη εκπαίδευσης (μ.ο.2,78).

Στην αντίπερα όχθη οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να διαφωνούν αρκετά στο ότι η εικόνα του ερωτηματολογίου καθώς και η σπατάλη διδακτικού χρόνου (λόγω της πραγματοποίησης της έρευνας), αποτελούν παράγοντες που θα τους επηρέαζαν στο να δώσουν και να μη δώσουν την έγκρισή τους αντίστοιχα μ.ο.:(2,31) , (1,54).

Πίνακας 17

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας για το κατά πόσο συμφωνούν με απόψεις που σχετίζονται με το αν θα δεχόντουσαν από μια ομάδα φοιτητών να μοιράσει ερωτηματολόγια στους/στις μαθητές/τριες τους

ΑΠΟΨΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΑΠΟ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ	Συμφωνώ Απόλυτα	Συμφωνώ αρκετά	Διαφωνώ αρκετά	Διαφωνώ απόλυτα	Δεν απαντώ δεν έχω γνώμη	Εγκατέλειψα ερώτησης	ΔΕΙΚΤΕΣ	
	%	%	%	%	%	%	μ. ο.	τ. α.
Δεν θα δώσω την έγκριση μου διότι ο ερωτηματολόγιο δεν έχει εγκριθεί από τον/την διευθυντή/ντρια του σχολείου μου	32,3	45,2	21,0	1,6	2,6	15,8	3,08	0,775
Θα δώσω την έγκριση μου γιατί είναι καλό να βοηθάμε στις πρακτικές ασκήσεις	26,8	43,7	18,3	11,3	1,3	5,3	2,86	0,946
Θα δώσω την έγκριση μου αφού πρώτα ενημερώσω τους γονείς των μαθητών/τριών μου	27,3	39,4	22,7	10,6	1,3	11,8	2,83	0,954
Δεν θα δώσω την έγκριση μου διότι το ερωτηματολόγιο δεν έχει εγκριθεί από τον/την προϊστάμενο/νη εκπαίδευσης	25,4	34,9	31,7	7,9	5,3	11,8	2,78	0,924
Θα δώσω την έγκριση μου αφού το συζητήσω με τους/τις μαθητές/τριες μου	22,4	38,8	26,9	11,9	3,9	7,9	2,72	0,950
Θα δώσω την έγκριση μου γιατί το ερωτηματολόγιο φαίνεται να είναι καλογραμμένο	9,7	32,3	37,1	21,0	7,9	10,5	2,31	0,916
Δεν θα δώσω την έγκρισή μου διότι θα χαθεί πολύτιμος διδακτικός χρόνος	1,6	6,3	36,5	55,6	3,9	13,2	1,54	0,692

6.4.5 Παροχή βοήθειας σε ένα/μια μαθητή/τρια κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων

Από την παρατήρηση του πίνακα 18, γίνεται αντιληπτό ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (ποσοστό 73,3%), δεν θα βοηθούσε κανέναν μαθητή/τρια αν αυτός/η κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου ζητούσε βοήθεια.

Μόνο το 26,7 % αυτών, δήλωσε ότι θα παρείχε βοήθεια στους μαθητές/τριες.

Πίνακας 18

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση το αν θα βοηθούσαν ένα/μια μαθητή/τρια κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων

ΠΑΡΟΧΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΑΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	%
Όχι	73,3
Ναι	26,7
Σύνολο	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	1,3

6.4.6 Σεβασμός επιθυμίας ορισμένων των μαθητών/τριών να μην λάβουν μέρος στην έρευνα

Από την παρατήρηση του πίνακα 19, γίνεται αντιληπτό ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (ποσοστό 86,7%), θα σεβόντουσαν την άρνηση συμμετοχής στην έρευνα κάποιων μαθητών/τριών .

Μόνο το 13,3 % αυτών, δήλωσε ότι δεν θα την σεβόταν.

Πίνακας 19

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση το αν θα σεβόντουσαν την επιθυμία ορισμένων μαθητών/τριών να μην λάβουν μέρος στην έρευνα

ΠΑΡΟΧΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΑΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	%
Ναι	86,7
Όχι	13,3
Σύνολο	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	1,3

6.4.7 Πραγματοποίηση βιντεοσκόπησης στην τάξη, για βελτίωση διδακτικών πρακτικών

Από την παρατήρηση του πίνακα 20, γίνεται αντιληπτό πως οι εκπαιδευτικοί που θα βιντεοσκοπούσαν τη διδασκαλία τους κυμαίνονται σε ποσοστό 44,6%. Αντιθέτως, αυτοί που δεν θα το έπρατταν προηγούνται σε απαντήσεις (ποσοστό 55,4%).

Αναλύοντας τις αιτιολογήσεις που έδωσαν οι εκπαιδευτικοί που δήλωσαν ότι θα προχωρούσαν στην βιντεοσκόπηση της διδασκαλίας, διαπιστώνουμε πως οι περισσότεροι

τόνισαν πως θα το έκαναν μόνο αν είχαν λάβει ενυπόγραφη άδεια από τους γονείς. Άλλοι δήλωσαν πως θα έπρεπε να πάρουν πρώτα την άδεια του/της διευθυντή/ντριας και του/της προϊσταμένου/νης εκπαίδευσης. Υπήρξαν κάποιοι που τους αρκούσε μόνο η άδεια των μαθητών. Πολύ υποστήριξαν πως η βιντεοσκόπηση βοηθάει στον εντοπισμό και στην αντιμετώπιση του προβλήματος (σε αυτήν την περίπτωση γρήγορη κατανάλωση χρόνου διδασκαλίας), αρκεί μόνο, να μην παραβιάζει τα προσωπικά δεδομένα των μαθητών, να λογίζεται μόνο για προσωπική χρήση, να διαγράφεται αμέσως μετά την χρησιμοποίηση του και αν είναι δυνατό, κατά την διάρκεια της βιντεοσκόπησης, η κάμερα να είναι στραμμένη προς τον/την διδάσκοντα/ουσα.

Αντιθέτως οι εκπαιδευτικοί που απήντησαν πως δεν θα προχωρούσαν στην βιντεοσκόπηση, χρησιμοποίησαν επιχειρήματα που είχαν να κάνουν με την παραβίαση των προσωπικών δεδομένων και με την αποτελεσματικότητα αυτής της μεθόδου. Αρκετοί υποστήριξαν πως η βιντεοσκόπηση δεν βοηθά στην βελτίωση των διδακτικών πρακτικών, ότι είναι περιττή και πως ο εκπαιδευτικός γνωρίζει που οφείλεται το «χάσιμο» του διδακτικού χρόνου. Κάποιοι άλλοι ισχυριστήκαν πως η βιντεοσκόπηση εγκυμονεί κινδύνους, είναι αντιδεοντολογική, ανήθικη, παραβιάζει προσωπικά δεδομένα ανήλικων μαθητών, δεν προβλέπεται από κανένα νόμο και ότι θα προκαλούσε σίγουρα αντιδράσεις από γονείς. Υπήρξαν εκπαιδευτικοί τέλος που «δήλωσαν» πως δεν θα προχωρούσαν στην βιντεοσκόπηση αν δεν είχαν έγκριση από τους γονείς και τον/την διευθυντή/ντρια .

Πίνακας 20

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας με βάση το αν θα πραγματοποιούσαν βιντεοσκόπηση στην τάξη τους, προκειμένου να βελτιώσουν τις διδακτικές πρακτικές τους

ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ	%
Όχι	55,4
Ναι	44,6
Σύνολο	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	2,6

6.4.8 Συμφωνία με την φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση των προσωπικών του δεδομένων χωρίς να χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή»

Παρατηρώντας τον μ.ο. (1,31) του πίνακα 21, διαπιστώνουμε ότι οι εκπαιδευτικοί διαφωνούν απόλυτα με την φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί

ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση προσωπικών του δεδομένων και δεν χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή».

Πίνακας 21

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση το πόσο συμφωνούν με την φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση προσωπικών του δεδομένων και δεν χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή»

ΒΑΘΜΟΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ	%
Διαφωνώ απόλυτα	73,0
Διαφωνώ αρκετά	23,0
Συμφωνώ αρκετά	4,1
Συμφωνώ απόλυτα	0,0
Σύνολο	100
Δεν απαντώ - δεν έχω γνώμη	1,3
Εγκατάλειψη ερώτησης	1,3
Μέσος όρος	1,31
Τυπική απόκλιση	0,547

Από την αναλυτική περιγραφή του πίνακα 21, παρατηρούμε ότι κανένας εκπαιδευτικός δεν συμφωνεί απόλυτα με την παραπάνω φράση. Η συντριπτική πλειοψηφία αυτών (ποσοστό 73%), διαφωνούν απόλυτα. Το 23% διαφωνούν αρκετά, ενώ το 4,1% συμφωνεί αρκετά.

6.4.9 Άδεια χορήγησης ερωτηματολογίων σε έναν/μια φοιτητή/τρια σε μαθητές/τριες, που ζητούσαν από αυτούς/ες να γράψουν το όνομα και το επίθετο τους.

Από την μελέτη του πίνακα 22, διαπιστώνουμε ότι πάνω από τους μισούς εκπαιδευτικούς (ποσοστό 60%), δεν θα επέτρεπε την χορήγηση των ερωτηματολογίων. Το 40% θα την επέτρεπε με την προϋπόθεση να μη σημειώσουν οι μαθητές/τριες τα ονοματεπώνυμά τους. Τέλος δεν υπάρχει κανείς εκπαιδευτικός που να απήντησε ότι θα επέτρεπε την χορήγηση των ερωτηματολογίων στους μαθητές/τριες του/της.

Πίνακας 22

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση το αν θα επέτρεπαν σε έναν/μία φοιτητή/τρια να χορηγήσει ερωτηματολόγια στους μαθητές/τριες τους, που ζητούσαν από αυτούς/ες να γράψουν το όνομα και το επίθετο τους

ΕΓΚΡΙΣΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	%
Όχι. Δεν θα το επέτρεπα	60,0
Ναι, θα το επέτρεπα με την προϋπόθεση να μη σημειώσουν οι μαθητές/τριες τα ονοματεπώνυμά τους	40,0
Ναι, θα το επέτρεπα	0,0
Σύνολο	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	1,3

6.4.10 Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, του σκοπού της έρευνας

Από την παρατήρηση του πίνακα 23, διαπιστώνουμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών, θεωρεί αναγκαία στην εισαγωγική επιστολή του ερωτηματολογίου να αναφέρεται ο σκοπός της έρευνας (ποσοστό 95,9%). Αντιθέτως, ένα ποσοστό 4,1 % αυτών, δεν το θεωρεί αναγκαίο.

Πίνακας 23

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση την αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, του σκοπού της έρευνας

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	%
Ναι	95,9
Όχι	4,1
Σύνολο	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	2,6

6.4.11 Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα

Από την παρατήρηση του πίνακα 24, διαπιστώνουμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών θεωρεί αναγκαία στην εισαγωγική επιστολή του ερωτηματολογίου να αναφέρεται η ταυτότητα αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα (ποσοστό 94,5%). Αντιθέτως, ένα ποσοστό 5,5 % αυτών δεν το θεωρεί αναγκαίο.

Πίνακας 24

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση την αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΑΥΤΟΥ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ	%
Ναι	94,5
Όχι	5,5
Σύνολο	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	2,6

6.4.12 Παράγοντες που θα διευκόλυναν τη συμμετοχή σε μια προσωπική συνέντευξη

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, η συμφωνία των εκπαιδευτικών σχετικά με τους παράγοντες που θα τους διευκόλυναν στη συμμετοχή τους σε μια προσωπική συνέντευξη, οριοθετούνται από το «θα με διευκόλυνε αρκετά» (μ.ο. από 3,18 έως 3,19) έως το «θα με διευκόλυνε πολύ» (μ.ο. από 3,50 έως 3,54).

Από τη μελέτη των στοιχείων του πίνακα 25 προκύπτει, ότι τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα τους διευκόλυνε πολύ: αν η συνάντηση για τη συνέντευξη οριζόταν σε ώρα και μέρος που θα τους βόλευε (μ.ο.3,54), αν ο ερευνητής τους προσκόμιζε μια συνοδευτική επιστολή που θα προσδιόριζε το σκοπό της έρευνας (μ.ο.3,50), αν ο ερευνητής, πριν να αρχίσει να τους κάνει ερωτήσεις συστήνονταν και τους επεξηγούσε το σκοπό και τη χρησιμότητα της έρευνάς του (μ.ο.3,51) και αν ο ερευνητής ήταν διακριτικός και ευγενικός απέναντί τους (μ.ο.3,53). Επίσης θα τους διευκόλυνε αρκετά, αν ο ερευνητής είχε μαζί τους μια ενημερωτική τηλεφωνική επικοινωνία πριν από τη συνέντευξη (μ.ο.3,19) και αν τους ενημέρωνε για τη διάρκεια της συνέντευξης (μ.ο.3,18).

Πίνακας 25

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας για το κατά πόσο οι παρακάτω παράγοντες θα τους διευκόλυναν στη συμμετοχή τους σε μια προσωπική συνέντευξη

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΑΝ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΕ ΜΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ	Θα με διευκόλυνε πολύ	Θα με διευκόλυνε αρκετά	Θα με διευκόλυνε λίγο	Δεν θα με διευκόλυνε καθόλου	Δεν απαντώ δεν έχω γνώμη	Εγκατάλειψη ερώτησης	ΔΕΙΚΤΕΣ	
	%	%	%	%	%	%	μ. ο.	τ. α.
Η συνάντηση για τη συνέντευξη να οριζόταν σε ώρα και μέρος που θα με βόλευε	61,1	34,7	1,4	2,8	0,0	5,3	3,54	0,670
Ο ερευνητής να ήταν διακριτικός και ευγενικός απέναντί μου	55,7	41,4	2,9	0,0	0,0	7,9	3,53	0,557
Ο ερευνητής, πριν να αρχίσει να μου κάνει ερωτήσεις, να συστήνονταν και να μου εξηγούσε το σκοπό και τη χρησιμότητα της έρευνάς του (ακόμα και αν είχε μαζί του και κάποια συνοδευτική επιστολή)	62,2	31,1	2,7	4,1	0,0	2,6	3,51	0,745
Ο ερευνητής να σας προσκόμιζε μια συνοδευτική επιστολή που θα προσδιόριζε το σκοπό της έρευνας	59,7	33,3	4,2	2,8	0,0	5,3	3,50	0,712
Ο ερευνητής να είχε μαζί μου μια ενημερωτική τηλεφωνική επικοινωνία πριν από τη συνέντευξη	43,5	36,2	15,9	4,3	3,9	5,3	3,19	0,862
Να με ενημέρωνε ο ερευνητής για τη διάρκεια της συνέντευξης	46,5	33,8	11,3	8,5	1,3	5,3	3,18	0,946

6.4.13 Αμεροληψία κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης μιας κλείδας ετεροπαρατήρησης

Από την μελέτη του πίνακα 26, διαπιστώνουμε πως το 57,5% των εκπαιδευτικών που θα καλούνταν να αξιολογήσουν τον τρόπο διδασκαλίας ενός/μιας καλού/καλής τους συναδέλφου, δήλωσε πως δεν θα μπορούσαν να είναι αμερόληπτοι. Το 42,5% αυτών δήλωσαν, ότι θα μπορούσαν να είναι αμερόληπτοι κατά τη διαδικασία συμπλήρωσης της κλείδας ετεροπαρατήρησης.

Πίνακας 26

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας με βάση την αμεροληψία τους κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης της κλείδας ετεροπαρατήρησης

ΑΜΕΡΟΛΗΨΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ	%
Ναι	57,5
Όχι	42,5
Σύνολο	100
Εγκατάλειψη ερώτησης	3,9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΕΙ Ο/Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

7.1 ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

7.1.1 Σημαντικότητα πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών

Στον πίνακα 27, παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας εκπαίδευσης αναφορικά με τον βαθμό σημαντικότητας πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο χώρο του σχολείου. Από την ανάλυση, δεν εντοπίστηκε καμία στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .558$).

Πίνακας 27

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας για το πόσο σημαντική θεωρούν την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών στο χώρο του σχολείου, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των μέσων όρων

Β Α Θ Μ Ο Σ Σ Η Μ Α Ν Τ Ι Κ Ο Τ Η Τ Α Σ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		t	p
	μ. ο.	τ. α.	μ. ο.	τ. α.		
Σημαντικότητα	3,37	0,640	3,29	0,659	-0,586	.558

7.1.2 Βαθμός συχνότητας κατασκευής και χορήγησης ερωτηματολογίων στους μαθητές

Στον πίνακα 28, παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας εκπαίδευσης αναφορικά με τον βαθμό συχνότητας κατασκευής και χορήγησης ερωτηματολογίων στους μαθητές. Αναλύοντας τα δεδομένα του πίνακα 28, δεν εντοπίστηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .429$).

Πίνακας 28

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας για το πόσο συχνή είναι η κατασκευή και η χορήγηση ερωτηματολογίων στους μαθητές με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των μέσων όρων

Β Α Θ Μ Ο Σ Σ Υ Χ Ν Ο Τ Η Τ Α Σ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		t	p
	μ. ο.	τ. α.	μ. ο.	τ. α.		
Συχνότητα	2,72	1,100	2,95	1,177	-0,790	.429

7.1.3 Απουσία από τον χώρο της τάξης κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίων από μαθητές

Στον πίνακα 29, παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με τον βαθμό αναγκαιότητας απουσίας τους από τον χώρο της τάξης κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίων από τους μαθητές. Από την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων του πίνακα 29, δεν εντοπίστηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά. ($p = .270$).

Πίνακας 29

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας για το πόσο αναγκαία είναι η απουσία των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από την τάξη, κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίων από τους μαθητές, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των μέσων όρων

Β Α Θ Μ Ο Σ Α Ν Α Γ Κ Α Ι Ο Τ Η Τ Α Σ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		t	p
	μ. ο.	τ. α.	μ. ο.	τ. α.		
Αναγκαιότητα	2,94	1,009	2,69	1,011	-1,103	.270

7.1.4 Συμφωνία ή διαφωνία με τη φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση των προσωπικών του δεδομένων χωρίς να χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή»

Στον πίνακα 30, παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης με τη φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη

δημοσιοποίηση των προσωπικών του δεδομένων χωρίς να χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή». Από την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων του πίνακα 30, δεν εντοπίστηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .089$).

Πίνακας 30

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας για το πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με τη φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση των προσωπικών του δεδομένων χωρίς να χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή», με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των μέσων όρων

Β Α Θ Μ Ο Σ Σ Υ Μ Φ Ω Ν Ι Α Σ - Δ Ι Α Φ Ω Ν Ι Α Σ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		t	p
	μ. ο.	τ. α.	μ. ο.	τ. α.		
Συμφωνία-Διαφωνία	1,37	0,532	1,21	0,568	-1,699	.089

7.1.5 Συμμετοχή σε ηλεκτρονική έρευνα με χρηματική αμοιβή

Στον πίνακα 31, εμφανίζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με τον βαθμό συμφωνίας τους με απόψεις που αφορούν τη συμμετοχή τους σε μια ηλεκτρονική έρευνα με χρηματική αμοιβή (για αγορά υλικοτεχνικής υποδομής για την τάξης τους), από κάποιον φορέα.

Από την ανάλυση των δεδομένων του πίνακα 31, προκύπτει πως δεν υπάρχει κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά.

Πίνακας 31

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας, που σχετίζονται με το βαθμό συμφωνίας τους σε απόψεις, που αφορούν την συμμετοχή τους σε έρευνα με χρηματική ανταπόδοση, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των μέσων όρων

Β Α Θ Μ Ο Σ Σ Υ Μ Φ Ω Ν Ι Α Σ Α Π Ο Ψ Ε Ω Ν	ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		t	p
	μ. ο.	τ. α.	μ. ο.	τ. α.		
Θα έπαιρνα μέρος στην ηλεκτρονική έρευνα είτε υπήρχε η ανταμοιβή είτε όχι, διότι θεωρώ το θέμα της σημαντικό	2,95	0,776	2,77	1,177	-0,250	.803
Για να υπάρχει ανταμοιβή, φοβάμαι ότι πίσω από το φορέα που διεξάγει την έρευνα, κρύβονται οικονομικά συμφέροντα	2,68	0,789	2,54	0,905	-0,758	.449
Θα πάρω μέρος στην έρευνα διότι η τάξη μου έχει ανάγκη από υλικοτεχνική υποδομή	2,44	1,007	2,52	1,122	-0,332	.740
Δεν με ενδιαφέρουν οι έρευνες διότι τα αποτελέσματά τους δεν είναι εφαρμόσιμα	1,63	0,705	1,73	0,827	-0,396	.692
Δεν θα το κάνω γιατί στις ηλεκτρονικές έρευνες δεν διασφαλίζεται η ανωνυμία	1,97	0,753	2,33	1,074	-1,415	.157

7.1.6 Χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες σε μαθητές/τριες

Στον πίνακα 32, εμφανίζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με τον βαθμό συμφωνίας τους σε απόψεις σχετικά με την χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες στους μαθητές/τριες τους.

Από την ανάλυση των δεδομένων του πίνακα 32, προκύπτει ότι δεν υπάρχει κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά.

Πίνακας 32

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας, που σχετίζονται με το βαθμό συμφωνίας τους σε απόψεις, που αφορούν την χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες στους μαθητές/τριες τους, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των μέσων όρων

Β Α Θ Μ Ο Σ Σ Υ Μ Φ Ω Ν Ι Α Σ Α Π Ο Ψ Ε Ω Ν	ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		t	P
	μ. ο.	τ. α.	μ. ο.	τ. α.		
Θα δώσω την έγκριση μου γιατί είναι καλό να βοηθάμε στις πρακτικές ασκήσεις	2,73	0,963	3,08	0,891	-1,518	.129
Δεν θα δώσω την έγκριση μου διότι το ερωτηματολόγιο δεν έχει εγκριθεί από τον/την προϊστάμενο/νη εκπαίδευσης	2,78	0,962	2,77	0,869	-0,113	.910
Δεν θα δώσω την έγκριση μου διότι ο ερωτηματολόγιο δεν έχει εγκριθεί από τον/την διευθυντή/ντρια του σχολείου μου	3,13	0,732	3,00	0,853	-0,486	.627
Θα δώσω την έγκριση μου αφού πρώτα ενημερώσω τους γονείς των μαθητών/τριών μου	2,92	0,900	2,70	1,031	-0,843	.399
Δεν θα δώσω την έγκρισή μου διότι θα χαθεί πολύτιμος διδακτικός χρόνος.	1,43	0,594	1,74	0,810	-1,584	.113
Θα δώσω την έγκριση μου γιατί το ερωτηματολόγιο φαίνεται να είναι καλογραμμένο	2,35	0,893	2,23	0,973	-0,487	.626
Θα δώσω την έγκριση μου αφού το συζητήσω με τους/τις μαθητές/τριες μου	2,68	0,907	2,77	1,032	-0,351	.726

7.1.7 Παράγοντες που θα διευκόλυναν τη συμμετοχή σε μια προσωπική συνέντευξη

Στον πίνακα 33, εμφανίζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με τον βαθμό συμφωνίας τους σε απόψεις, σχετικά με τους με παράγοντες που θα τους διευκόλυναν να συμμετέχουν σε μια προσωπική συνέντευξη, με θέμα την «αξιολόγηση των μαθητών».

Από την ανάλυση των δεδομένων του πίνακα 33, προκύπτει ότι δεν υπάρχει κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά.

Πίνακας 33

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας, που σχετίζονται με το βαθμό συμφωνίας τους σε παράγοντες που θα τους διευκόλυναν να συμμετέχουν σε μια προσωπική συνέντευξη, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των μέσων όρων

Β Α Θ Μ Ο Σ Σ Υ Μ Φ Ω Ν Ι Α Σ Π Α Ρ Α Γ Ο Ν Τ Ω Ν	ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		t	P
	μ. ο.	τ. α.	μ. ο.	τ. α.		
Η συνάντηση για τη συνέντευξη να οριζόταν σε ώρα και μέρος που θα με βόλευε	3,57	0,625	3,50	0,745	-0,203	.839
Ο ερευνητής να σας προσκόμιζε μια συνοδευτική επιστολή που θα προσδιόριζε το σκοπό της έρευνας	3,48	0,698	3,54	0,744	-0,554	.580
Ο ερευνητής, πριν να αρχίσει να μου κάνει ερωτήσεις, να συστήνονταν και να μου επεξηγούσε το σκοπό και τη χρησιμότητα της έρευνάς του (ακόμα και αν είχε μαζί του και κάποια συνοδευτική επιστολή)	3,61	0,614	3,36	0,911	-1,005	.315
Να με ενημέρωνε ο ερευνητής για τη διάρκεια της συνέντευξης	3,26	0,848	3,07	1,086	-0,451	.652
Ο ερευνητής να ήταν διακριτικός και ευγενικός απέναντί μου	3,48	0,552	3,61	0,567	-1,082	.279
Ο ερευνητής να είχε μαζί μου μια ενημερωτική τηλεφωνική επικοινωνία πριν από τη συνέντευξη	3,15	0,910	3,25	0,799	-0,354	.723

7.1.8 Βαθμός σημαντικότητας εκπαιδευτικών ερευνών

Στον πίνακα 34, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, για καθέναν από τους λόγους για τους οποίους πρέπει να πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές έρευνες.

Έπειτα από την ανάλυση των δεδομένων του πίνακα 34, παρατηρούμε πως δεν εντοπίζεται καμιά στατιστικά σημαντική διαφορά.

Πίνακας 34

Ναι στην πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών: Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας , για καθέναν από τους λόγους πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΛΟΓΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		X ²	p
	Ναι (%)	Όχι (%)	Ναι (%)	Όχι (%)		
Βελτίωση σχέσεων ανάμεσα στο σχολείο και στην οικογένεια	47,7	52,3	36,0	64,0	0,892	.345
Βελτίωση καθημερινής πραγματικότητας του σχολείου	61,4	38,6	52,0	48,0	0,574	.449
Επίλυση εκπαιδευτικών προβλημάτων	75,0	25,0	76,0	24,0	0,009	.926
Διάγνωση αδυναμιών μαθητών	45,5	54,5	40,0	60,0	0,193	.660
Βελτίωση διδασκαλίας	61,4	38,6	72,0	28,0	0,795	.373
Βελτίωση σχέσεων μεταξύ των μελών της σχολικής μονάδας	47,7	52,3	44,0	56,0	0,089	.765
Άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής	50,0	50,0	48,0	52,0	0,026	.873

7.1.9 Βαθμός μη σημαντικότητας εκπαιδευτικών ερευνών

Στον πίνακα 35, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, για καθέναν από τους λόγους για τους οποίους δεν πρέπει να πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές έρευνες. Από την ανάλυση των δεδομένων του πίνακα 35, δεν εντοπίστηκε καμιά στατιστικά σημαντική διαφορά.

Πίνακας 35

Όχι στην πραγματοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών: Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας, για καθέναν από τους λόγους μη πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΛΟΓΟΙ ΜΗ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α΄ΘΜΙΑ		Β΄ΘΜΙΑ		X ²	p
	Ναι (%)	Όχι (%)	Ναι (%)	Όχι (%)		
Ποτέ δεν αξιοποιούνται τα αποτελέσματά τους	25,0	75,0	33,3	66,7	0,058	.809
Τα αποτελέσματά τους δεν μπορούν να εφαρμοστούν στην πράξη	50,0	50,0	33,3	66,7	0,194	.659
Κατά την πραγματοποίησή τους, χάνεται πολύτιμος χρόνος από τη διδακτική πράξη	0,0	100,0	33,3	66,7	1,556	.212
Χαρακτηρίζονται από προχειρότητα	75,0	25,0	0,0	100,0	F.E.T. *	.143
Δαπανούν άσκοπα οικονομικούς πόρους	100,0	100,0	100,0	100,0	0,00	1,00
Γίνεται για το προσωπικό συμφέρον κάποιων	75,0	25,0	0,0	100,0	F.E.T. *	.143

★Λόγω μη ικανοποίησης των προϋποθέσεων εφαρμογής του κριτηρίου X², στην περίπτωση αυτή εφαρμόστηκε το πιθανολογικό κριτήριο Fisher's Exact Test

7.1.10 Παράγοντες που θα συνέβαλλαν στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου

Στον πίνακα 36, εμφανίζεται η κατανομή των απόψεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης σχετικά με τους παράγοντες που θα συνέβαλλαν στη συμπλήρωση από αυτούς ενός ερωτηματολογίου.

Αναλύοντας τα δεδομένα του πίνακα 36, παρατηρούμε πως δεν εντοπίζεται καμιά στατιστικά σημαντική διαφορά.

Πίνακας 36

Ναι στη συμπλήρωση ερωτηματολογίου: Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας, για καθέναν από τους λόγους συμπλήρωσης ερωτηματολογίου, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		Χ ²	p
	Ναι (%)	Όχι (%)	Ναι (%)	Όχι (%)		
Αν είναι ενδιαφέρον το θέμα του	61,7	38,3	53,6	46,4	0,478	.489
Να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα για το κοινό όφελος	72,3	27,7	64,3	35,7	0,535	.464
Αν είναι ανώνυμο	66,0	34,0	71,4	28,6	0,241	.623
Αν είναι σύντομο	34,0	66,0	53,6	46,4	2,760	.097
Αν είναι ευπαρουσίαστο	14,9	85,1	7,1	92,9	0,998	.318
Αν σας το έδινε ένας/μια κάλος/καλη συνάδελφος	25,5	74,5	42,9	57,1	2,420	.120
Αν πρόκειται να εξυπηρετήσω κάποιον/κάποια συνάδελφο	55,3	44,7	71,4	28,6	1,920	.166
Δεν θα το συμπλήωνα για κανέναν απολύτως λόγο	0,0	100,0	3,6	96,4	1,701	.192

7.1.11 Ενημέρωση πριν τη χορήγηση ερωτηματολογίων

Στον πίνακα 37, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, σχετικά με τον/την καθέναν/μια από αυτούς/τες που θα ενημέρωναν προτού χορηγήσουν ερωτηματολόγια.

Αναλύοντας τα δεδομένα του πίνακα 37 εντοπίσαμε πως υπάρχουν δυο στατιστικά σημαντικές διαφορές. Από τον έλεγχο της στατιστικής σημαντικότητας των κατανομών διαπιστώθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί διαφοροποιούνται, σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο ($p = .049$) ως προς την ενημέρωση των μαθητών/τριών (ποσοστό 60,4% για τους εκπαιδευτικούς Α΄/θμιας εκπαίδευσης και 82,1% για τους εκπαιδευτικούς της Β΄/θμιας εκπαίδευσης) και ως προς την ενημέρωση του/της διευθυντή/ντριας εκπαίδευσης ($p = .047$), σε ποσοστό 35,4% για τους εκπαιδευτικούς Α΄/θμιας εκπαίδευσης και 14,3% για τους εκπαιδευτικούς της Β΄/θμιας εκπαίδευσης.

Πίνακας 37

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας για καθένα από τα άτομα που θα ενημέρωναν, προτού χορηγήσουν ερωτηματολόγια, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΝΤΟΥΣ ΑΝ ΠΡΟΤΟΥ ΧΟΡΗΓΗΘΟΥΝ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ		Β/ΘΜΙΑ		X ²	p
	Ναι (%)	Όχι (%)	Ναι (%)	Όχι (%)		
Τους/τις μαθητές/τριες	60,4	39,6	82,1	17,9	3,863	.049
Τους γονείς των μαθητών/τριών ζητώντας τη συγκατάθεσή τους	70,8	29,2	53,6	46,4	2,301	.129
Τους γονείς των μαθητών/τριών ενημερώνοντας με επιστολή	50,0	50,0	35,7	64,3	1,460	.227
Τον/την διευθυντή/ντρια του σχολείου	83,3	16,7	89,3	10,7	0,506	.477
Τους/τις συναδέλφους σας	31,2	68,8	28,6	71,4	0,060	.806
Τον/την διευθυντή/ντρια εκπαίδευσης	35,4	64,6	14,3	85,7	3,949	.047
Κανέναν από τους παραπάνω, δεν υπάρχει λόγος να ενημερώσω κάποιον	0,0	100,0	3,6	96,4	1,737	.188

7.1.12 Συμμετοχή σε μία έρευνα, στην οποία θα έπρεπε να καταχωρηθούν σωματομετρικά δεδομένα των μαθητών/τριών σε διαδικτυακή πλατφόρμα και να επεξεργαστούν από ιδιωτική εταιρεία

Στον πίνακα 38, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με το αν θα λάμβαναν μέρος σε μια έρευνα στην οποία θα έπρεπε να καταχωρηθούν σωματομετρικά δεδομένα των μαθητών/τριών σε διαδικτυακή πλατφόρμα και να επεξεργαστούν από ιδιωτική εταιρεία

Παρατηρώντας και αναλύοντας τα δεδομένα του πίνακα 38, γίνεται σαφές πως δεν εντοπίζεται κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .388$).

Πίνακας 38

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας αναφορικά με το αν θα λάμβαναν μέρος σε μια έρευνα, στην οποία θα έπρεπε να καταχωρηθούν σωματομετρικά δεδομένα των μαθητών/τριών σε διαδικτυακή πλατφόρμα και να επεξεργαστούν από ιδιωτική εταιρεία, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΕΡΕΥΝΑ	ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ	Β/ΘΜΙΑ	X ²	P
Ναι, αρκεί να διασφαλίζεται η ανωνυμία και το απόρρητο	55,6	50,0	1,892	.388
Ναι, δεν θα είχα κανένα απολύτως πρόβλημα, αρκεί τα αποτελέσματα να τα επεξεργαστεί το υπουργείο παιδείας	28,9	21,4		
Όχι, δεν θα επέτρεπα να γίνει καμία τέτοια έρευνα	15,6	28,6		

7.1.13 Κατασκευή ή μη ερωτηματολογίων

Στον πίνακα 39, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με το αν έχουν κατασκευάσει ή όχι ερωτηματολόγια.

Παρατηρώντας και αναλύοντας τα δεδομένα του πίνακα 39, δεν εντοπίσαμε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .098$).

Πίνακας 39

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας αναφορικά με την κατασκευή ή μη ερωτηματολογίων, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης.
Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ	Β/ΘΜΙΑ	X ²	P
Ναι	52,1	71,4	2,740	.098
Όχι	47,9	28,6		

7.1.14 «Ανέβασμα» φωτογραφιών των μαθητών/τριών στη σχολική ιστοσελίδα

Στον πίνακα 40, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με το αν θα «ανέβαζαν» φωτογραφίες των μαθητών/τριών τους από μια θεατρικής τους παράστασης (έπειτα και από προτροπή του διευθυντή/ντριας τους), στην ιστοσελίδα του σχολείου τους.

Παρατηρώντας και αναλύοντας τα δεδομένα του πίνακα 40, δεν εντοπίσαμε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά αναφορικά με το «ανέβασμα» φωτογραφιών των μαθητών/τριών στη σχολική ιστοσελίδα ($p = .686$).

Πίνακας 40

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας αναφορικά με το «ανέβασμα» φωτογραφιών των μαθητών/τριών τους στη σχολική ιστοσελίδα, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης.
Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

«ΑΝΕΒΑΣΜΑ» ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ	Β/ΘΜΙΑ	χ^2	P
Ναι	52,3	57,1	0,163	.686
Όχι	47,7	42,9		

7.1.15 Βοήθεια σε μαθητές/τριες στη συμπλήρωση ερωτηματολογίου

Στον πίνακα 41, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με το αν θα βοηθούσαν τους μαθητές/τριες τους στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου.

Αναλύοντας τα δεδομένα του πίνακα 41, δεν εντοπίσαμε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .061$).

Πίνακας 41

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας αναφορικά με το αν θα βοηθούσαν τους μαθητές/τριες τους στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης.
Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΠΑΡΟΧΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ	Β/ΘΜΙΑ	χ^2	P
Ναι	34,0	14,3	3,502	.061
Όχι	66,0	85,7		

7.1.16 Σεβασμός της επιθυμίας κάποιων μαθητών/τριών, να μη συμμετέχουν στην έρευνα

Στον πίνακα 42, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με το αν θα σεβόντουσαν την επιθυμία κάποιων μαθητών/τριών, να μη συμμετέχουν στην έρευνα.

Αναλύοντας τα στατιστικά δεδομένα του πίνακα 42, δεν εντοπίσαμε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .607$).

Πίνακας 42

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας, αναφορικά με το αν θα σεβόντουσαν την επιθυμία κάποιων μαθητών/τριών, να μη συμμετέχουν στην έρευνα, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΑΠΟΔΟΧΗ ΜΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΕΡΕΥΝΑ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α΄ΘΜΙΑ	Β΄ΘΜΙΑ	χ^2	P
Ναι	85,1	89,3	0,265	.607
Όχι	14,9	10,7		

7.1.17 Ηθικό δικαίωμα πραγματοποίησης βιντεοσκόπησης στην τάξη προκειμένου να βελτιωθούν οι διδακτικές πρακτικές

Στον πίνακα 43, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με το αν έχουν το ηθικό δικαίωμα να πραγματοποιήσουν βιντεοσκόπηση στην τάξη τους προκειμένου να βελτιώσουν τη διδασκαλία τους.

Αναλύοντας τα στατιστικά δεδομένα του πίνακα 43, δεν εντοπίσαμε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .473$).

Πίνακας 43

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας, αναφορικά με το αν έχουν το ηθικό δικαίωμα να πραγματοποιήσουν βιντεοσκόπηση στην τάξη τους προκειμένου να βελτιώσουν τη διδασκαλία τους, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗΣ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ	Β/ΘΜΙΑ	χ^2	P
Ναι	47,8	39,3	0,514	.473
Όχι	52,2	60,7		

7.1.18 Άδεια χορήγησης ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες σε μαθητές/τριες, με την προϋπόθεση οι τελευταίοι να γράψουν επάνω το ονοματεπώνυμό τους

Στον πίνακα 44, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με το αν θα επέτρεπαν τη χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες στους μαθητές/τριες τους, με την προϋπόθεση οι τελευταίοι να γράψουν επάνω το ονοματεπώνυμό τους.

Αναλύοντας τα στατιστικά δεδομένα του πίνακα 44, δεν εντοπίσαμε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά αναφορικά ($p = .172$).

Πίνακας 44

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας, αναφορικά με το αν θα επέτρεπαν τη χορήγηση ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες στους μαθητές/τριες τους, με την προϋπόθεση οι τελευταίοι να γράψουν επάνω το ονοματεπώνυμό τους, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΔΕΙΑΣ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ	Β/ΘΜΙΑ	χ^2	P
Ναι, θα το επέτρεπα.	0,0	0,0	1,862	.172
Όχι. Δεν θα το επέτρεπα.	66,0	50,0		
Ναι, θα το επέτρεπα με την προϋπόθεση να μη σημειώσουν οι μαθητές/τριες τα ονοματεπώνυμά τους.	34,0	50,0		

7.1.19 Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, του σκοπού της έρευνας

Στον πίνακα 45, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με την αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, του σκοπού της έρευνας

Αναλύοντας τα στατιστικά δεδομένα του πίνακα 45, δεν εντοπίσαμε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .870$).

Πίνακας 45

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας, αναφορικά με την αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, του σκοπού της έρευνας, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης. Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ	Β/ΘΜΙΑ	χ^2	P
Ναι	95,7	96,4	0,027	.870
Όχι	4,3	3,6		

7.1.20 Αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα

Στον πίνακα 46, εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με την αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα

Αναλύοντας τα στατιστικά δεδομένα του πίνακα 46, δεν εντοπίσαμε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά ($p = .572$).

Πίνακας 46

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας , αναφορικά με την αναγκαιότητα αναφοράς στην εισαγωγική επιστολή ενός ερωτηματολογίου, της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης.
Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ	Β/ΘΜΙΑ	χ^2	P
Ναι	93,3	96,4	0,319	.572
Όχι	6,7	3,6		

7.1.21 Αμεροληψία κατά τη συμπλήρωση μιας κλείδας ετεροπαρατήρησης, σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας ενός/μιάς καλού/καλής συναδέλφου

Αναλύοντας τα στατιστικά δεδομένα του πίνακα 47, προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά αναφορικά με το αν οι εκπαιδευτικοί Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης θα ήταν αμερόληπτοι κατά τη συμπλήρωση μιας κλείδας ετεροπαρατήρησης σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας ενός/μιάς καλού/καλής τους συναδέλφου ($p = .045$).

Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί Α΄/θμιας εκπαίδευσης δήλωσαν (ποσοστό 66,7%) πως θα ήταν αμερόληπτοι, ενώ οι εκπαιδευτικοί Β΄/θμιας εκπαίδευσης δήλωσαν (ποσοστό 57,1%) πως δεν θα ήταν.

Πίνακας 47

Κατανομή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας αναφορικά με την αμεροληψία τους κατά τη συμπλήρωση μιας κλείδας ετεροπαρατήρησης, σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας ενός/μιάς καλού/καλής τους συναδέλφου, με βάση την βαθμίδα εκπαίδευσης.
Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των διαφορών των τιμών

ΑΜΕΡΟΛΗΨΙΑ	ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
	Α/ΘΜΙΑ	Β/ΘΜΙΑ	χ^2	P
Ναι	66,7	42,9	4,005	.045
Όχι	33,3	57,1		

ΣΥΖΗΤΗΣΗ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα μελέτη επιχείρησε να καταγράψει τις απόψεις των εκπαιδευτικών των σχολικών μονάδων αναφορικά με τις απόψεις τους σε ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας της εκπαιδευτικής έρευνας. Για την υλοποίηση του σκοπού της έρευνας δημιουργήθηκε γραπτό ερωτηματολόγιο το οποίο χορηγήθηκε σε αντιπροσωπευτικό δείγμα εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπαίδευσης της πόλης της Ρόδου.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων είχε ως αφετηρία τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με: τον όρο «ηθική και δεοντολογία της έρευνας» και την σημασία πραγματοποίησης εκπαιδευτικών ερευνών στο χώρο του σχολείου, τους παράγοντες που θα τους ωθούσαν στο να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο καθώς και στην εμπειρία τους σχετικά με την κατασκευή και τη χορήγηση ερωτηματολογίων. Ακολούθησε η διερεύνηση των απόψεών τους σχετικά με: το απόρρητο και την ανωνυμία μιας έρευνας καθώς και τη χρηματοδότηση αυτής από κάποιον φορέα, τα ηθικά διλήμματα που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν σχεδιάζοντας και διεξάγοντας οι ίδιοι μια έρευνα και με τη στάση τους απέναντι σε άλλους ερευνητές/τριες οι οποίοι/ες θα θελήσουν να πραγματοποιήσουν μια έρευνα. Τέλος, ιδιαίτερη θέση κατέλαβε στην παρούσα μελέτη η συγκριτική μελέτη των απόψεων των εκπαιδευτικών ως προς τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία και υπηρετούν.

Από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας προκύπτει πως οι εκπαιδευτικοί Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, κατασκευάζουν και χορηγούν ερωτηματολόγια στους μαθητές αρκετά συχνά. Αυτοί θεωρούν επίσης αρκετά σημαντικό να πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές έρευνες στο χώρο του σχολείου, γιατί βελτιώνουν τις σχέσεις ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια, βελτιώνουν την καθημερινή πραγματικότητα του σχολείου και βοηθούν στην επίλυση εκπαιδευτικών προβλημάτων και στη διάγνωση αδυναμιών των μαθητών . Αυτή η άποψη συνάδει απόλυτα με τις απόψεις των Gitlin et al (1999) και Watson (1953). Ο πρώτος υποστήριξε ότι η εκπαιδευτική έρευνα: *«περιλαμβάνει μια ερμηνευτική διαδικασία[...]που δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να καταλήξει σε κάποια υποκειμενικά συμπεράσματα για την εκπαίδευση, άμεσα συνδεδεμένα με τις συνθήκες των γεγονότων»*. Στο ίδιο μήκος κύματος κυμαίνεται και η άποψη του Watson (1953), που έγραψε ότι *«η εκπαιδευτική έρευνα τελικά ασχολείται με τους ανθρώπους και είναι σωστό να εμπλέκονται σε αυτήν εκπαιδευτικοί της πράξης και παιδαγωγοί»*.

Η άποψη των (Cohen & Manion, 2000) πως για τη διεξαγωγή της έρευνας (ως προς τη σχολική κοινότητα), θα πρέπει να είναι η εξασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων, η αυστηρή εμπιστευτικότητα στη διαχείριση των πληροφοριών, η έγκαιρη

ενημέρωσή τους στα αποτελέσματα της έρευνας και η αποσαφήνιση, βρίσκεται στο ίδιο μήκος κύματος με τις απόψεις των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης. Οι παραπάνω, συμφωνούν αρκετά με την αναγκαιότητα της απουσίας τους από τον χώρο της τάξης κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίων από τους μαθητές και διαφωνούν απόλυτα με τη φράση: «Ένα άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα συναινεί ουσιαστικά και στη δημοσιοποίηση των προσωπικών του δεδομένων χωρίς να χρειάζεται συνεπώς να ερωτηθεί για αυτή». Από αυτό γίνεται σαφές πως οι εκπαιδευτικοί κατανοούν την ανάγκη της προστασίας της ιδιωτικότητας και των προσωπικών δεδομένων των μαθητών.

Σχετικά τη χρηματοδότηση της έρευνας από κάποιον φορέα οι εκπαιδευτικοί Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, συμφωνούν αρκετά με την άποψη ότι θα έπαιρναν μέρος στην ηλεκτρονική έρευνα είτε υπήρχε η ανταμοιβή είτε όχι, διότι το θέμα της σημαντικό και με την άποψη πως για να υπάρχει ανταμοιβή, υπάρχει πιθανότητα πίσω από το φορέα που διεξάγει την έρευνα να κρύβονται οικονομικά συμφέροντα. Αυτή τους η ανησυχία συμπίπτει με μια κατηγορία ηθικών διλημάτων που μας παραθέτει ο Burgess (1989), όσον αφορά την παρέμβαση των ερευνητικών φορέων - χορηγών στο έργο του ερευνητή. Αυτό που μας απασχολεί ιδιαίτερα είναι η ανησυχία για το έως ποιο σημείο ο χρηματοδότης της έρευνας μπορεί να φτάσει ώστε να επηρεάσει την ερευνητική δραστηριότητα. Η ανησυχία αυτή επικεντρώνεται κυρίως στο να μην προβληθεί εν τέλει από την έρευνα αυτό που επιθυμεί ο ερευνητικός φορέας-χορηγός της.

Όσο αφορά την αποδοχή χορήγησης ερωτηματολογίων από φοιτητές/τριες στους μαθητές/τριες τους, οι εκπαιδευτικοί Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, συμφωνούν αρκετά με την άποψη πως θα έδιναν την έγκρισή τους γιατί είναι καλό να βοηθούν στις πρακτικές ασκήσεις. Αντιθέτως, δεν θα έδιναν την έγκρισή τους αν το ερωτηματολόγιο δεν έχει εγκριθεί από τον/την προϊστάμενο/νη εκπαίδευσης και τον/την διευθυντή/ντρια του σχολείου τους και αν δεν είχαν πρώτα ενημερώσει τους γονείς των μαθητών/τριών τους. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι η ενημέρωση των γονέων πριν την έρευνα, αποτελεί βασικό σημείο, σύμφωνα με την Πράξη υπ. αριθ. 01/07-01-2015 του Δ.Σ. του Ι.Ε.Π., έτσι ώστε να μπορεί η έρευνα να γνωμοδοτηθεί θετικά. Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών στο συγκεκριμένο ερώτημα, διαπιστώσαμε ότι δεν έχει γίνει ξεκάθαρος για αυτούς, ο τρόπος και τα βήματα που χρειάζονται για να εγκριθεί μια έρευνα από το Ι.Ε.Π. .

Ως προς το ερώτημα της έρευνας σχετικά με τους παράγοντες που θα διευκόλυναν τους εκπαιδευτικούς Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης να συμμετέχουν σε μια έρευνα με προσωπική συνέντευξη, αυτοί δείχνουν να συμφωνούν πολύ με την άποψη πως θα τους

βόλευε ο προκαθορισμός του χρόνου συνάντησης ανάλογα με τις ώρες που αυτοί μπορούν. Ιδιαίτερη βαρύτητα (σχετικά με τη συμμετοχή τους στη συνέντευξη), δίνουν επίσης στην επεξήγηση από τον ερευνητή πριν ξεκινήσει η συνέντευξη του σκοπού, της χρησιμότητας και της ταυτότητας αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα. Αυτές οι απόψεις των εκπαιδευτικών συμφωνούν βιβλιογραφικά με την άποψη του (Dawson 2002). Οι ερευνητές θα πρέπει να είναι ευθείς και ειλικρινείς σχετικά με το ποιο είναι και τι κάνουν. Με αυτόν τον τρόπο τα πιθανά υποκείμενα της έρευνας θα μπορούν να αποφασίσουν συνειδητά για το αν θα λάβουν μέρος ή όχι σε αυτήν. Είναι δικαίωμα του καθενός να αρνηθεί τη συμμετοχή του σε μια έρευνα. *Κανείς δεν θα πρέπει να αναγκάζεται, να εκφοβίζεται ή να δειλιάζει για να λάβει μέρος* (Dawson 2002).

Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών Α΄θμιας και Β΄θμιας εκπαίδευσης δήλωσε πως θα συμπλήρωναν ένα ερωτηματολόγιο, μόνο εάν ήταν ανώνυμο, αν τα αποτελέσματα αξιοποιούνταν για το κοινό όφελος, καθώς και αν ήταν ενδιαφέρον το θέμα της έρευνας. Από αυτό γίνεται ξεκάθαρο πως οι εκπαιδευτικοί κατανοούν την αναγκαιότητα της εξασφάλισης της ανωνυμίας σε μια έρευνα καθώς και της σωστής αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της. Πολλοί άνθρωποι είναι πρόθυμοι να αποκαλύψουν πολλές προσωπικές πληροφορίες κατά τη διάρκεια της έρευνας, έτσι οι ερευνητές θα πρέπει να εγγυηθούν ότι αντιμετωπίζουν τόσο τους συμμετέχοντες όσο και τις πληροφορίες τους, με ειλικρίνεια και σεβασμό. *Αυτό ονομάζεται «ηθική έρευνα»* (Dawson 2002).

Όπως προκύπτει από την έρευνα, οι εκπαιδευτικοί Α΄θμιας και Β΄θμιας εκπαίδευσης προτού εκπονήσουν μια έρευνα με μαθητές, θα ενημέρωναν τους γονείς τους (ζητώντας τη συγκατάθεσή τους) και τον/την διευθυντή/ντρια του σχολείου. Για τους εκπαιδευτικούς και των δυο βαθμίδων, ιδιαίτερα σημαντική είναι και η ενημέρωση των ιδίων των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί Β΄θμιας εκπαίδευσης δήλωσαν σε μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με αυτούς της Α΄θμιας, πως θα έδιναν προτεραιότητα στην ενημέρωση των μαθητών. Αυτό ενδεχομένως να έγινε, διότι τα παιδιά της Β΄θμιας εκπαίδευσης είναι σε μεγαλύτερη ηλικία και πιο ώριμα, με αποτέλεσμα να μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα το σκοπό και τον λόγο συμμετοχής τους στην εκάστοτε έρευνα. Όλες οι παραπάνω απόψεις των εκπαιδευτικών είναι αρκετά ενθαρρυντικές, γιατί συμφωνούν με τις οδηγίες του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) σχετικά με τη διασφάλιση της ενημερωμένης συναίνεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα όπως και με τις απόψεις του Alderson στο Ann Farrell (2005), σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών κατά τη συμμετοχή τους σε μια έρευνα.

Σύμφωνα με το Ι.Ε.Π. (2015), για έρευνες που περιλαμβάνουν συλλογή σωματομετρικών δεδομένων ή/και χρήση ιατρικών μηχανημάτων ή έρευνες που αφορούν στις διατροφικές συνήθειες των μαθητών θα πρέπει να διασφαλίζονται: α) ο σεβασμός στην προσωπικότητα έκαστου μαθητή και η διακριτικότητα της διεξαγωγής της ερευνητικής διαδικασίας (π.χ. να υπάρχει μέριμνα ώστε η διενέργεια της συλλογής των δεδομένων να γίνεται με χρήση παραβάν και με σεβασμό στην ιδιωτικότητα του ατόμου) και β) το απόρρητο των αποτελεσμάτων. Με αυτές τις απόψεις συμφωνεί και η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, καθώς αυτοί δήλωσαν πως θα λάμβαναν μέρος σε μια έρευνα στην οποία θα έπρεπε να καταχωρηθούν σωματομετρικά δεδομένα των μαθητών/τριών σε διαδικτυακή πλατφόρμα και να επεξεργαστούν από ιδιωτική εταιρεία μόνο εάν διασφαλίζεται η ανωνυμία και το απόρρητο αυτής.

Το πιο σημαντικό συμπέρασμα από την παρούσα έρευνα θεωρώ πως είναι η διαφαινόμενη συνειδητοποίηση των περισσότερων εκπαιδευτικών και των δυο βαθμίδων, της αξίας: του σεβασμού, της ανωνυμίας, της προστασίας προσωπικών δεδομένων και της συνειδητής συναίνεσης συμμετοχής στην έρευνα, των μαθητών. Αυτά φαίνονται από τη σύμπνοια στις απαντήσεις που έδωσαν, σχετικά με ερωτήσεις που αφορούσαν το: α) εάν θα «ανέβαζαν» φωτογραφίες των μαθητών τους στην ιστοσελίδα του σχολείου τους, αν θα βοηθούσαν τους μαθητές/τριες στη συμπλήρωση ερωτηματολογίου, β) αν θα σεβόντουσαν την επιθυμία κάποιων μαθητών/τριών, να μη συμμετέχουν στην έρευνα και γ) αν θα έδιναν την άδεια τους σε φοιτητές/τριες να χορηγήσουν ερωτηματολόγια στους μαθητές /τριες, με την προϋπόθεση οι τελευταίοι να γράψουν επάνω το ονοματεπώνυμό τους. Στο α ερώτημα, πάνω από τους μισούς εκπαιδευτικούς δήλωσαν πως δεν θα το έκαναν αν πρώτα δεν είχαν την ενυπόγραφη συγκατάθεση των γονέων και αν έπρεπε να φαίνονται τα πρόσωπα των μαθητών. Όσο αφορά το β ερώτημα, η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών δήλωσε πως θα σεβόντουσαν την άρνηση συμμετοχής των μαθητών. Τέλος οι εκπαιδευτικοί δεν θα επέτρεπαν να χορηγηθούν στους μαθητές τους, ερωτηματολόγια που ζητούσαν να γράψουν επάνω το ονοματεπώνυμό τους. Αυτές οι απόψεις είναι σε πάρα πολύ σωστή κατεύθυνση και συμφωνούν με τις απόψεις των Cohen και Manion, (2000) Diener και Crandall, (1978), (βλ. σελ. 27-28), και με τις οδηγίες του Ι.Ε.Π. (2015), σχετικά με την πραγματοποίηση ερευνών.

Πάνω από τους μισούς εκπαιδευτικούς θεωρούν πως δεν έχουν το ηθικό δικαίωμα να πραγματοποιήσουν βιντεοσκόπηση στην τάξη τους διότι αυτό εγκυμονεί κινδύνους, είναι αντιδεοντολογικό, ανήθικο και παραβιάζει προσωπικά δεδομένα ανήλικων μαθητών.

Σύμφωνα με το Ι.Ε.Π. (2015), ως μέθοδοι καταγραφής, η βιντεοσκόπηση και η ηχογράφηση εγείρουν σοβαρά ζητήματα προστασίας της ανωνυμίας και των προσωπικών δεδομένων των μαθητών και των εκπαιδευτικών.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Θα άξιζε τον κόπο να πραγματοποιηθεί μία πανελλαδική έρευνα με το θέμα της παρούσας μελέτης για τις απόψεις των εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, για την εξαγωγή μίας γενικότερης εικόνας.
- 2 Θα ήταν φρόνιμο να υπάρξει μια ολοκληρωμένη ενημέρωση από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής προς τους εκπαιδευτικούς Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης, σχετικά με το σωστό σχεδιασμό, οργάνωση και πραγματοποίηση μιας έρευνας και μια παρουσίαση όλων των ηθικών θεμάτων της έρευνας που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν και να επιλύσουν.
- 3 Προτείνεται ακόμη η ενημέρωση των μαθητών σχετικά με τα δικαιώματα που έχουν κατά τη διάρκεια συμμετοχής τους σε μια έρευνα.
- 4 Κρίνεται επίσης απαραίτητο, να υπάρξει ενημέρωση των γονέων των μαθητών, έτσι ώστε να γνωρίζουν και αυτοί τον ρόλο τους κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης ερευνών στο σχολείο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Bell, J. (1997). *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας* (Α.-Β. Ρήγα, Μετάφρ.). Αθήνα: Gutenberg.

Cohen, L. & Manion L. (1997). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας* (Χ. Μητσοπούλου - Μ. Φιλοπούλου, Μετάφρ.). Αθήνα: Έκφραση.

Jaspers, K. (1995). *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*. (μεταφ.): Χ. Μαλεβίτσης. Αθήνα: Δωδώνη.

Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου* (Κ. Μιχαλοπούλου, Επιμ.). Αθήνα: Gutenberg.

Verma, G.K., & Mallick, K. (2004). *Εκπαιδευτική Έρευνα, Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Τεχνικές*. Α. Παπασταμάτης (επιμ.), μτφρ. Έ. Γρίβα. Αθήνα : Τυπωθήτω.

Wadeley, A. (1995). *Δεοντολογία της έρευνας και πρακτικής στην ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Αναστασιάδου, Δ. Σοφία. (2012). *Στατιστική και μεθοδολογία έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.

Ανδρεαδάκης, Ν., Βάμβουκας, Μ. (2005). *Οδηγός για την εκπόνηση και τη σύνταξη γραπτής ερευνητικής εργασίας*. Αθήνα: Ατραπός.

Βάμβουκας, Μ. (1988). *Εισαγωγή στη ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Βασιλού-Παπαγεωργίου Βάσω, Louis Cohen, Lawrence Manion (Επιμ. 2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Γεωργόπουλος, Α. (2004). *Περιβαλλοντική Ηθική*. Αθήνα: Gutenberg.

Δημητρίου, Α. , Ξανθάκου Γ. , Λιαράκου, Γ. (2011). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Ζητήματα θεωρίας, έρευνας και εφαρμογών*. Αθήνα: Διάδραση.

Δημητρίου, Α. (2009). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: περιβάλλον, αειφορία, θεωρητικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Δημητρόπουλος, Ε. (2010). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας* (3η εκδ.). Αθήνα: Έλλην.

- Θεοδωρακόπουλος, Ι. (1975). *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*. Αθήνα: του ιδίου.
- Θεοδωρίδης, Χ. (1997). *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*. Αθήνα: Εστία.
- Θεοδωροπούλου, Ε., Καΐλα, Μ., Larrere, C., Bonnett, M. (2009). *Περιβαλλοντική ηθική: Από την έρευνα και τη θεωρία στην εφαρμογή*. Αθήνα: Διάδραση
- Θεοδωροπούλου, Ε. (2013). *Φιλοσοφία, φιλοσοφία είσαι εδώ; Κάνοντας φιλοσοφία με τα παιδιά*. Αθήνα: Διάδραση.
- Ι.Ε.Π. (2015). *Προδιαγραφές υποβολής αίτησης για άδεια διεξαγωγής έρευνας σε σχολεία Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης ή άλλες δομές αρμοδιότητας του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ.* . Πράξη υπ. αριθ. 01/07-01-2015 του Δ.Σ. του Ι.Ε.Π. .
- Κασσωτάκης, Μ. (1999). *Το κέντρο εκπαιδευτικής έρευνας: Οι σκοποί της δημιουργίας του, το μέχρι σήμερα έργο του και οι προοπτικές του*. Στο Κ. Χάρης- Ν. Πετρουλάκη. & Σ. Νικόδημος (Επιμ.), *Πρακτικά του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου, Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική έρευνα*. Αθήνα: Ατραπός.
- Μπαμπινιώτης Γεώργιος (2002). *Λεξικό Της Νέας Ελληνικής Γλώσσας - Δεύτερη Έκδοση*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε. .
- Νας, Ρ. (1995). *Τα δικαιώματα της φύσης. Ιστορία της περιβαλλοντικής ηθικής*. Αθήνα: Θυμέλη.
- Παπαβασιλείου, Β. (2015). *Αειφόρος ανάπτυξη και εκπαίδευση: Το πολυδιάστατο μιας σχέσης*. Αθήνα: Διάδραση.
- Παπαδημητρίου, Ε. (1994). *Για μια νέα φιλοσοφία της φύσης. Η πρόκληση της Οικολογίας και οι απαντήσεις της φιλοσοφίας*. Αθήνα: Νόηση.
- Παπαναστασίου, Κ. & Παπαναστασίου, Ε. (2005). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Λευκωσία: ιδίων.
- Παπανούτσος, Ε. (2010). *Ηθική. Ο κόσμος του πνεύματος*. Αθήνα: Νόηση.
- Φλογαΐτη, Ε. (2011). *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία*. Αθήνα: Πεδίο.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Alderson, P. (2000a). Children as researchers, in P. Christensen and A. James (eds) *Research with Children* (pp. 241–57). London: Routledge Falmer.

Alderson, P. (2000b). *Young Children's Rights*. London: Save the Children/Jessica Kingsley.

Alderson, P. and Morrow, G. (2004). *Ethics, Social Research and Consulting with Children and Young People*. Barking: Barnardo's.

Alderson, P. *Designing ethical research with children*, στο Ann Farrell (2005). *Ethics and research with children*. London: Open University Press.

Archard, D. (1993). *Children, Rights and Childhood*. London: Routledge. Australian.

Australian Law Reform Commission/Human Rights and Equal Opportunity Commission (1997). *Seen and Heard: Priority for Children in the Legal Process*. Canberra: Australian Government Publishing Service.

Babbie, E. (1998). *The Practice of Social Research*. Belmont, CA: Wadsworth.

Dawson, C. (2002). *Practical Research Methods: A user-friendly guide to mastering research techniques and projects*. Oxford: How To Books Ltd.

Diener, E. & Crandall, R. (1978). *Ethics in social and behavioural research*. Chicago: University of Chicago Press.

Ekman Ladd, R. (1996). *Children's Rights Revisioned: Philosophical Readings*. Belmont, CA: Wadsworth.

Farrell, A. (2004) Child protection policy perspectives and reform of Australian legislation, *Child Abuse Review*, 13: 234–45.

Freeman, M. (ed.) (1996). *Children's Rights: A Comparative Perspective*. Brookfield, VT: Dartmouth.

Gitlin, A., Barlow, L., Burbank, D., Kauchak, D. & Stevens, T. (1999). Pre-service teachers' thinking on research: implications for inquiry oriented teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 15(7), 753–769.

Grodin, M. and Glantz, L. (eds) (1994). *Children as Research Subjects: Science, Ethics and Law*. New York: Oxford University Press.

Hart, S.N. and Pavlovic, Z. (1991). Children's rights in education: An historical perspective, *School Psychology Review*, 20(3): 345–58.

Kenneth, R. Howe & Michele, S. Moses (1999). *Ethics in educational research στο Review of research in education*. Volume 24: 21-59. Sage Publications, Inc., American Educational Research Association.

Kimmel, A.J. (1988). *Ethics and Values in Applied Social Research*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.

Lovell & Lawson (1970). *Understanding Research in Education*. London: University of London Press. First Edition edition (1970).

Paul Oliver (2003). *The Students Guide to Research Ethics*. Berkshire, UK: Open University Press.

Reynolds, D. (1979). *Ethical dilemmas and social science research*. San Francisco: Jossey-Bass.

Robert, G. Burgess (1989). *The Ethics of Educational Research*. Philadelphia US: Taylor & Francis Group.

Routley, R και Routley, V (1979). *Against the Inevitability of Human Chauvinism*, στο K.E. Good paster and K.M. Sayer (eds.), *Ethics and Problems of the 21st Century*. University of Notre Dame Press: Notre Dame, Ind.

Taylor Paul (1989). *Respect of Nature: A theory of Environmental Ethics*. Princeton: University Press.

UNICEF (1990). *First Call for Children. World Declaration and Plan of Action from the World Summit for Children*. UNICEF: New York.

Ward, L. (1997). *Seen and Heard: Involving Disabled Children and Young People in Research and Development Projects*. York: Joseph Rowntree Foundation.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
Π.Μ.Σ. «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (Ανώνυμο)

Εισαγωγικό σημείωμα

Αγαπητή/έ συνάδελφε,

Στο πλαίσιο της διπλωματικής μου εργασίας επιθυμώ να μελετήσω τις απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με θέματα ηθικής και δεοντολογίας της εκπαιδευτικής έρευνας. Το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί, το οποίο παρακαλώ θερμά να συμπληρώσετε, αποσκοπεί στη διερεύνηση, στη συγκέντρωση και τη συγκριτική εξέταση πληροφοριών σχετικά με τις σκέψεις – απόψεις των εκπαιδευτικών σε διάφορα ηθικά διλήμματα, που έχουν ενδεχόμενα να αντιμετωπίσουν σχεδιάζοντας και διεξάγοντας οι ίδιοι/ες μια έρευνα, καθώς και τη στάση τους απέναντι στους/στις άλλους/άλλες ερευνητές/τριες οι οποίοι/ες θα θελήσουν να πραγματοποιήσουν μια έρευνα στις δικές σας τάξεις.

Δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Αυτό που ζητάω από εσάς είναι να εκφράσετε την προσωπική σας θέση-άποψη. Θα σας παρακαλούσα να απαντήσετε ελεύθερα και με τη δέουσα προσοχή χωρίς να αφήνετε αναπάντητες ερωτήσεις.

Το ερωτηματολόγιο είναι *α ν ώ ν υ μ ο* και προορίζεται αποκλειστικά και μόνο για ερευνητική χρήση.

Σας ευχαριστώ προκαταβολικά για τον πολύτιμο χρόνο που διαθέσατε στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Παρακαλώ, εφόσον το επιθυμείτε, επικοινωνήστε μαζί μου προκειμένου να μάθετε τα αποτελέσματα της έρευνας.

Κανύχης Παναγιώτης, Δάσκαλος,
e-mail: panos_10k@hotmail.com

A. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

◆ ΦΥΛΟ: Άνδρας Γυναίκα

◆ ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ: 1 έως 5 6 έως 15 16 έως 25 25 και άνω

◆ ΒΑΘΜΙΑΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ: Α΄θμια (Προσχολική εκπαίδευση) Α΄θμια (Δημοτική εκπαίδευση)
 Β΄θμια

◆ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Διορισμένος/η Αναπληρωτής/τρια

◆ ΤΙΤΛΟΙ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ: Ναι Όχι

➤ ΑΝ ΝΑΙ: Μεταπτυχιακό Α΄ κύκλου (master) Διδακτορικό

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια είναι η πρώτη λέξη ή φράση που σας έρχεται στο μυαλό όταν ακούτε τον όρο «ηθική και δεοντολογία της έρευνας»;

.....
.....

2. Θεωρείτε ότι είναι σημαντικό να πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές έρευνες στο χώρο του σχολείου;

Ναι, Πολύ Ναι, αρκετά Όχι, λίγο Όχι, καθόλου

➤ Αν απαντήσατε προηγουμένως ΝΑΙ, γιατί;

(Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

Βοηθούν στη βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στο σχολείο και στην οικογένεια.

Βοηθούν στη βελτίωση της καθημερινής πραγματικότητας του σχολείου.

Βοηθούν στην επίλυση εκπαιδευτικών προβλημάτων.

Βοηθούν στην διάγνωση των αδυναμιών των μαθητών.

Βοηθούν στην βελτίωση της διδασκαλίας.

Βοηθούν στην βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των μελών της σχολικής μονάδας.

Βοηθούν στην άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής.

Άλλος λόγος:.....

➤ **Αν απαντήσατε προηγουμένως ΟΧΙ, γιατί;**

(Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

- Ποτέ δεν αξιοποιούνται τα αποτελέσματα τους.
- Τα αποτελέσματα τους δεν μπορούν να εφαρμοστούν στην πράξη.
- Για να πραγματοποιηθούν καταναλώνουν πολύ άσκοπο χρόνο ο οποίος αφαιρείται από την εκπαιδευτική διαδικασία.
- Χαρακτηρίζονται συνήθως από προχειρότητα.
- Δαπανούν άσκοπα οικονομικούς πόρους.
- Γίνεται για το προσωπικό συμφέρον κάποιων.
- Άλλος λόγος:.....

3. Ας υποθέσουμε ότι, έπειτα από εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας που έχει σταλεί στο σχολείο όπου εργάζεστε, καλείστε να συμμετάσχετε προαιρετικά σε μια έρευνα που αφορά στη παιδική-εφηβική παχυσαρκία. Βασική σας υποχρέωση θα είναι η καταγραφή σωματομετρικών και άλλων δεδομένων των μαθητών σας καθώς και η καταχώρηση τους σε διαδικτυακή πλατφόρμα, την οποία στη συνέχεια θα επεξεργαστεί μια ιδιωτική εταιρεία. Θα λαμβάνετε μέρος σε αυτήν την έρευνα; (Να σημειώσετε μια μόνο απάντηση)

- Ναι, αρκεί να διασφαλίζεται η ανωνυμία και το απόρρητο
- Ναι, δεν θα είχα κανένα απολύτως πρόβλημα αρκεί τα αποτελέσματα να τα επεξεργαστεί το Υπουργείο Παιδείας και όχι η ιδιωτική εταιρεία
- Όχι, δεν θα επέτρεπα να γίνει καμία τέτοια έρευνα

4. Δέξετε ένα mail από έναν φορέα από τον οποίο σας ζητείται να λάβετε μέρος σε μια έρευνα με ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο που αφορά στην ποιότητα της εκπαίδευσης στα σχολεία της Ελλάδας. Επίσης σας γίνεται γνωστό ότι στην περίπτωση που λάβετε μέρος θα σας δοθεί ένα συμβολικό χρηματικό ποσό προκειμένου να αγοράσετε έναν εκτυπωτή για την τάξη σας. Πόσο συμφωνείτε με τις παρακάτω απόψεις;

	Συμφωνώ σπάλα	Συμφωνώ Αρκετά	Διαφωνώ αρκετά	Διαφωνώ σπάλα	Δεν απαντώ δεν έχω γνώμη
Θα έπαιρνα μέρος στην ηλεκτρονική έρευνα είτε υπήρχε η ανταμοιβή είτε όχι διότι θεωρώ το θέμα της σημαντικό					
Για να υπάρχει ανταμοιβή, φοβάμαι ότι πίσω από το φορέα που διεξάγει την έρευνα κρύβονται οικονομικά συμφέροντα					
Θα πάρω μέρος στην έρευνα διότι η τάξη μου έχει ανάγκη από υλικοτεχνική υποδομή					
Δεν με ενδιαφέρουν οι έρευνες διότι ποτέ τα αποτελέσματα τους δεν είναι εφαρμόσιμα					
Δεν θα το κάνω γιατί στις ηλεκτρονικές έρευνες δεν διασφαλίζεται η ανωνυμία					

5. Έστω ότι σας δίνεται ένα ερωτηματολόγιο να το συμπληρώσετε. Η απόφασή σας για τη συμπλήρωση ή μη του ερωτηματολογίου εξαρτάται από κάποιον ή κάποιους από τους παρακάτω παράγοντες; (Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

- Αν είναι ενδιαφέρον το θέμα του
- Να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα για το κοινό όφελος
- Αν είναι ανώνυμο
- Αν είναι σύντομο
- Αν είναι ευπαρουσίαστο
- Αν σας το έδινε ένας/μια καλός/καλή σας συνάδελφος
- Αν πρόκειται να εξυπηρετήσω κάποιον/κάποια συνάδελφο
- Για άλλο λόγο:.....
- Δεν θα το συμπλήρωνα για κανέναν απολύτως λόγο

6. Κατά τη διάρκεια της καριέρας σας ως εκπαιδευτικός, έχετε κατασκευάσει και χορηγήσει ερωτηματολόγια σε μαθητές/τριες;

- Ναι Όχι

➤ Αν **ΝΑΙ**, πόσες φορές:

- 1 έως 2 φορές 3 έως 4 φορές 5 έως 6 φορές πάνω από 6 φορές

7. Ας υποθέσουμε ότι στο σχολείο που εργάζεσθε θέλετε να κάνετε μια προσωπική έρευνα μοιράζοντας ερωτηματολόγια στους/στις μαθητές/τριες σας. Πριν χορηγήσετε τα ερωτηματολόγια θα ενημερώνετε: (Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

- Τους μαθητές/τριες
- Τους γονείς των μαθητών/τριών ζητώντας τη συγκατάθεση τους
- Τους γονείς των μαθητών/τριών ενημερώνοντας με επιστολή
- Τον/την διευθυντή/τρια του σχολείου
- Τους/τις συναδέλφους σας
- Τον/την διευθυντή/τρια εκπαίδευσης.
- Κάποιον/α άλλον/η:.....
- Κανέναν από τους/τις παραπάνω, δεν υπάρχει λόγος να ενημερώσω κάποιον/α

8. Έστω ότι πραγματοποιείτε μια έρευνα στο σχολείο σας με θέμα «Απόψεις των μαθητών για τη διδασκαλία του μαθήματος». Κατά πόσο θεωρείτε ότι η απουσία σας από τον χώρο της τάξης κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων είναι αναγκαία; (Παρακαλώ σημειώστε μια μόνο απάντηση)

- Ναι, πολύ Ναι, αρκετά Όχι, λίγο Όχι, καθόλου Δεν απαντώ - δεν έχω γνώμη

9. Με τους/τις μαθητές/τριες της τάξης σας «ανεβάζετε» μια θεατρική παράσταση. Κατά την διάρκεια της, με το κινητό σας βγάζετε φωτογραφίες τους/τις μαθητές/τριες σας καθώς παίζουν. Την επόμενη μέρα ο/η διευθυντής/ντρια τους σχολείου σας, σας ζητάει να ανεβάσετε μερικές από τις φωτογραφίες αυτές στην ιστοσελίδα του σχολείου σας. Θα το κάνετε;

Ναι Όχι

➤ Μπορείτε να αιτιολογήσετε σύντομα την απάντησή σας;

.....

.....

.....

10. Στο πλαίσιο των πρακτικών ασκήσεων των φοιτητών/τριών που πραγματοποιούνται στα σχολεία, προσέρχεται μια ομάδα από αυτούς/αυτές και σας ζητάει να χορηγήσει κάποια ερωτηματολόγια στους μαθητές/τριες σας. Πόσο συμφωνείτε με τις παρακάτω απόψεις;

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ Αρκετά	Διαφωνώ αρκετά	Διαφωνώ απόλυτα	Δεν απαντώ Δεν έχω γνώμη
Θα δώσω την έγκρισή μου γιατί είναι καλό να βοηθάμε τις πρακτικές ασκήσεις					
Δεν θα δώσω την έγκρισή μου γιατί το ερωτηματολόγιο δεν έχει πάρει άδεια από τον/την προϊστάμενο/νη εκπαίδευσης					
Δεν θα δώσω την έγκρισή μου γιατί το ερωτηματολόγιο δεν έχει πάρει άδεια από τον/την διευθυντή/τρια του σχολείου μου					
Θα δώσω την έγκρισή μου αφού πρώτα ενημερώσω τους γονείς των μαθητών/τριών μου					
Δεν θα δώσω την έγκρισή μου διότι θα χαθεί πολύτιμος διδακτικός χρόνος					
Θα δώσω την έγκρισή μου γιατί το ερωτηματολόγιο φαίνεται να είναι καλογραμμένο					
Θα δώσω την έγκρισή μου αφού πρώτα το συζητήσω με τους/τις μαθητές/τριες μου					

11. Αν κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης ενός ερωτηματολογίου στην τάξη σας, ένας/μία μαθητής/τρια σας ζητούσε να του/της πείτε τι να απαντήσει σε μια ερώτηση, θα τον/την βοηθούσατε;

Ναι Όχι

16. Θεωρείτε αναγκαίο σε ένα ερωτηματολόγιο:

α) να αναφέρεται στην εισαγωγική επιστολή ποιος είναι ο σκοπός της έρευνας;

Ναι Όχι

β) να αναφέρεται ποια είναι η ταυτότητα (ονοματεπώνυμο, ίδρυμα/φορέας στον οποίο ανήκει, στοιχεία επικοινωνίας, κ.λπ.) αυτού που πραγματοποιεί την έρευνα;

Ναι Όχι

17.Εστω ότι ένας ερευνητής επιθυμεί να σας πάρει μια προσωπική συνέντευξη προκειμένου να διερευνήσει τις απόψεις σας σχετικά με την αξιολόγηση των μαθητών. Ποιοι από τους παρακάτω παράγοντες θεωρείτε ότι θα διευκόλυναν τη συμμετοχή σας σε αυτήν:

	Θα με διευκόλυε πολύ	Θα με διευκόλυε αρκετά	Θα με διευκόλυε λίγο	Δεν θα με διευκόλυε καθόλου	Δεν απαντώ δεν έχω γνώμη
Η συνάντηση για τη συνέντευξη να οριζόταν σε ώρα και μέρος που θα με βόλευε					
Ο ερευνητής να σας προσκόμιζε μία συνοδευτική επιστολή που θα προσδιόριζε τα σκοπό της έρευνας					
Ο ερευνητής, πριν να αρχίσει να μου κάνει ερωτήσεις, να συστηνόταν και να μου επεξηγούσε το σκοπό και τη χρησιμότητα της έρευνάς του (ακόμα κι αν είχε μαζί του κάποια συνοδευτική επιστολή)					
Να με ενημέρωνε ο ερευνητής για τη διάρκεια της συνέντευξης					
Ο ερευνητής να ήταν διακριτικός και ευγενικός απέναντί μου					
Ο ερευνητής να είχε μαζί μου μια ενημερωτική τηλεφωνική επικοινωνία πριν από τη συνέντευξη					

18. Στο πλαίσιο της αυτοαξιολόγησης της σχολικής σας μονάδας, καλείστε να μείτε στην τάξη ενός/μιας καλού/καλής συναδέλφου σας προκειμένου να παρατηρήσετε τον τρόπο διδασκαλίας του/της και να συμπληρώσετε μια κλείδα ετεροπαρατήρησης. Πιστεύετε ότι θα είστε αμερόληπτος/η κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσής της;

Ναι Όχι

Σας ευχαριστώ που συμπληρώσατε το ερωτηματολόγιο.

B. Οδηγίες για τη σύνταξη του έντυπου ενυπόγραφης συγκατάθεσης για έρευνες που δεν συμμετέχουν μαθητές

Στο έντυπο για την εξασφάλιση της ενυπόγραφης συγκατάθεσης των συμμετεχόντων στην έρευνα θα πρέπει να περιλαμβάνονται οι ακόλουθες απαραίτητες πληροφορίες:

1. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ:

Περιγράψτε τον σκοπό και τις γενικές επιδιώξεις της έρευνας (2-3 προτάσεις)

2. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ:.....

Εξηγήστε τις τεχνικές συλλογής δεδομένων και των μέσων καταγραφής που θα χρησιμοποιηθούν, καθώς και τον χρόνο που απαιτείται να διαθέσουν οι συμμετέχοντες εντός ωρολογίου προγράμματος (3-4 προτάσεις)

3. ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ:.....

Περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο αναμένετε ότι τα αποτελέσματα της έρευνας πρόκειται να συμβάλουν στην πρόωση της εκπαίδευσης και της επιστήμης γενικότερα.

4. ΠΙΘΑΝΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ / ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ:.....

Αναφέρετε πιθανούς κινδύνους ή δυσκολίες που θα μπορούσαν να προκύψουν κατά τη διάρκεια της έρευνας.

5. ΑΝΩΝΥΜΙΑ / ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....

Περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο θα διασφαλίσετε την ανωνυμία των συμμετεχόντων και την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων.

6. ΑΡΝΗΣΗ / ΑΠΟΣΥΡΣΗ:

Δηλώστε το δικαίωμα των συμμετεχόντων να αρνηθούν τη συμμετοχή τους στην έρευνα ή/και να αποσυρθούν από αυτή σε οποιοδήποτε στάδιο της.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΕΡΕΥΝΗΤΗ /
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

7. ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ / ΥΠΟΓΡΑΦΗ:

ΔΗΛΩΝΩ ΥΠΕΥΘΥΝΑ ΟΤΙ ΑΠΟΔΕΧΟΜΑΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΩ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΑ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ/ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

Γ. Οδηγίες για τη σύνταξη του εντύπου ενυπόγραφης συγκατάθεσης για έρευνες στις οποίες συμμετέχουν μαθητές

Όπως έχει ήδη αναφερθεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή των μαθητών σε μια έρευνα είναι η εξασφάλιση της ενυπόγραφης συγκατάθεσης των γονέων και κηδεμόνων τους.

Το σχετικό έγγραφο θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

1. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ:.....

Περιγράψτε τον σκοπό και τις γενικές επιδιώξεις της έρευνας (2-3 προτάσεις)

2. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ:.....

Εξηγήστε τις τεχνικές συλλογής δεδομένων και των μέσων καταγραφής που θα χρησιμοποιηθούν καθώς και τον χρόνο που απαιτείται να διαθέσουν οι συμμετέχοντες εντός ωρολογίου προγράμματος (3-4 προτάσεις)

3. ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ:.....

Περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο αναμένετε ότι τα αποτελέσματα της έρευνας πρόκειται να συμβάλουν στην προώθηση της εκπαίδευσης και της επιστήμης γενικότερα καθώς και τα άμεσα οφέλη για τους μαθητές.

4. ΠΙΘΑΝΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ / ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ:.....

Αναφέρετε πιθανούς κινδύνους ή δυσκολίες που θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν οι μαθητές κατά τη διάρκεια της έρευνας. Σε περίπτωση ιατρικών ερευνών περιγράψτε λεπτομερώς μηχανήματα ή εργαλεία που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν, ενδεχόμενους κινδύνους, καθώς και τους κανόνες ασφαλείας που πρέπει να τηρηθούν.

5. ΑΝΩΝΥΜΙΑ / ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:.....

Περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο θα διασφαλίσετε την ανωνυμία των μαθητών και την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων.

6. ΑΡΝΗΣΗ / ΑΠΟΣΥΡΣΗ:.....

Δηλώστε το δικαίωμα των παιδιών να αρνηθούν τη συμμετοχή τους στην έρευνα ή/και να αποσυρθούν από αυτή σε οποιοδήποτε στάδιο της.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΕΡΕΥΝΗΤΗ /
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

7. ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ / ΥΠΟΓΡΑΦΗ:.....

Δηλώνω υπεύθυνα ότι αποδέχομαι τη συμμετοχή του παιδιού μου στην έρευνα. Το παιδί μου διατηρεί το δικαίωμα να αποσυρθεί από τη διαδικασία της έρευνας σε οποιοδήποτε στάδιο της διεξαγωγής της.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΓΟΝΕΑ Ή ΚΗΔΕΜΟΝΑ/ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

